د هندوستان پښتانه

"باره بستي"

صفيه حليم
Safia Haleem

تخنيکي څانګه
www.da

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

لړليک

سرليک	مخ
پېژندنه	
د اکبر دولت	
شيخ رکن الدين	
جهان او جهانګير	
دريا او جهان	
د جهان زوال	
وروستی پاڅون	
بهادر او دلېر	
د باره بستي اوسني پښتانه	

Bara Basti

This is the fourth book in the series written by Pashto writer Safia Haleem. She studied Pashtoon Communities in Various parts of present day India in 2003/4 while working for the BBC. She met those Pathans who have now integrated in the society like the rest of Muslims living in India, but having their traditions and identity.

About 100 km from Delhi the road going towards Buland Shahar District takes you to a chain of villages by the Ganga River. They are known as Bara Basti, which roughly translates as twelve villages. This area is near Muradabad and Meerut and were established by one Pashtoon Tribe of Dawoodzais. In the 16th Century during the time of Sher Shah Suri, the first settlement was inhabited by families who built Mud forts (Garrhi) and lived as villagers rearing horses brought from the north of Afghanistan. In the Mughal period some of their powerful leaders provided trained soldiers and took part in various battles to expand the empire . The uprising of Khan Jehan Lodi against the Mughal King Shah Jehan was supported by Darya khan married and settled in Bara Basti. The 12 villages which originated the name of this place have multiplied in to nineteen and several Garrhis are no more there due to the

ketabton.com - The Digital Library

Ganges water erosion and migration. Bassi, Bagrasi, Chandyana, Khanpur, Hassan pur, Poth , Bahadur Garrh , Sher pur, Pulwarra, Mohammad pur, Daulat pur, and Grora were the original villages. The author interviewed people from that area and compared the information for facts with other historical sources. She was helped by the academics of Jawaharlal Nehru University and Jamia Millia Islamia in Delhi.

پېژندنه

د هندوستان تر ټولو لوی ولایت، اتر پردېش نومېږي چې دوه نیم لکه مربع کلومیټر زمکه کې یې یو سل او نوي میلینه خلک ژوندکوي. دلته د مسلمانانو شمېره اتلس في صده ده. د ډېلي نه په سړک ددی یوسر نه بل ته درې ورځې د موټرلاره ده. دا د هندو مذهب د زېږیدو اود مسلمانانو د کلتور مرکز ګڼل کیږي. لرغوني تاریخ دلته دنامتو سلطنتونواو ښارونوحال راکوي چې ځینې یې اوس نړۍ واله شهرت لري. اګره، لکهنو،کان پور،میرټ (میرټهه)، علي ګړهه، برېلي، بنارس او اله اباد د یادولو وړ دي.

په دی ولایت کې د ګنګا او جمنا د سیندونو تر منځ پراخ مېدانونه یو وخت دوآب نومیدل چې پکې روهیله پښتنو ښارونه ابادکړي و. هم دلته د میرټ(میرټهه) او مراد اباد سره جوخت د ګنګا سیند پر غاړه دباره بستي په نوم یوه سیمه ده چې په پښتو کې د دولسو کلیو مانا ورکوي. اوس دا کلي په وړو ښارونو اوختي دي خو پکې د هم هغو پښتنواولادونه ژوند کوي چې د شپاړسمې میلادي پېړۍ راهیسې دلته مېشت او اباد شول. د باره بستي په کلیو کې لومړي پښتانه د شېر شاه سوري پر وخت اباد شول خو مغل

باچا جهانګیر پر وخت دلته ځینو ته زمکې او جاګیر ورکړې شواو دوي پکې کچه کلاګانې جوړې کړې. په وولسمې پېړۍ کې دلته د مغل پوځ لپاره جنګیالي تربیه کېدل. له دی ځایه کله د مغلو پر ضداوکله ددی دساتنې لپاره پښتنوځاني او مالي قربانۍ ورکړې. د شاه جهان پر ضد د خان جهان په پاڅون کې هم ددی سیمې مشران وړاندې وچې د ځینو نومونه د مغل تاریخ په پاڼوکې ښکاري خونورپه زرګونو کسان بې نومه مړه شول. دلته اوسیدونکي ټول خلک د پښتونخوا د مومند او غوریاخېلو له ټبر دي او په یویشتمې پېړۍ کې هم ددوي دودیزه ژوندډېر بدلون نه دی موندلې.

د باره بستي هغه دولس کلي چې د ګنګا پر غاړه د یو بل نه په لږه فاصله اباد شول، بسي، بګراسي، چندیانه، خانپور،حسن پور، پوټهه، بهادرګړهه، شېرپور، پلواړه،محمدپور،دولت پور اوګروړا نومیږي. وروسته ورسره نور کلي هم اباد شول چې جلالپور، ګېسوپور،حیاتپور، محي الدین پور، بروالـه او بهړکاون دي، خودی سیمی اوس هم د باره بستي نوم د لاسه نه دی ورکړې. ددی ځای د پښتنو په اړه یوکتاب په اردو ژبه محمد عبېد الله خان په ۱۹۳۹ میلادي کال کې ولیکلو چې " یادګار سلف، تاریخ باره بستی افغانان" نومیږي او د مغلو د بېلا بېلو تاریخي پېښو نه علاوه د هر یوکلي د خلکو شجرې پکې موندل کیږي. د باره بستي د پښتنو ځینې روایات د اتر پردیش د نورو پښتنو په څیردي خو نور یې د پېښور د شاو خوا نه له ځانه سره راوړي دي. د هند د بېلا بیلو قامونو سره یو ځاې ژوندپکې د خپلې پېژندګلوۍ احساس ژوندی ساتلې دي. هغه چې زمکې لري تر اوسه د کلي د ژوند سره تړاو لري خو نورو یې د ښار ژوند غوره کړی دی.

د باره بستي کیسه یواځې ددی ځاې د پښتنو حال نه دی بلکه د مغلود ځواک په ټینګولو کې د هند د پښتنو هلو ځلو یو ځرک دی. د شیر شاه سوري نه وروسته دده لوی سرداران په بنګال او بهار کې د یو ځاې کیدو لپاره لاس پښې وهلې خو تکړه مشر یې نه لرلو. هغه څوک چې د مشرۍ وړ و، د اکبر باچا له خوا ولمانځل شول خو تر دي بریده چې ځواکمن نه شي.

ketabton.com - The Digital Library

د اکبر دولت

د ۱۵۷۵ میلادي کال په هند کې د مغل اکبر باچا د واک نولس کاله وتلي و. د اګرې په بازار کې د یواولسي سندرغاړي (بهانډ) سندرې ته را ټولوخلکو غوږ نیولی وچې پرسویه (منظوم داستان) یې ویلو. د داستان اتل دګجرات د احمد اباد نه مغل والي سره په قافله کې روان و دوي د سیروهي د سیمې نه تیریږي چې داکبر باچا په قلمروکې نه ده شامله. ددې ځای د راجپوت ځوانانو یوه ډله د قافلې مخه نیسي اود والي د محافظانو سره په جګړه شي. د داستان اتل خبریږي او لکه د زمري خپل اس زغلوي . د راجپوت ځوانانو مخې ته ورځي ، خپله لنډۍ توره راباسي، راجپوت وربانډې حمله کوي او ځوان په خپل تندي ټپ خوري ، دی په قهر شي او خپله توره دومره په زوره د راجپوت په سروهي چې هغه پرې دوه ټوټې شي او د اس نه راپریوځي. د راجپوت وروړد بدل اخستو لپاره راوړاندې کیږي خود هغه ځوان د تورې په یو ګوزار دی هم قتل شي. ددوي ملګري له وېرې په تېښته شي او د قافلې خلک په ارام خپل سفر جاري وساتي.

ددې " پرسویه" د سندرې اتل د ګجرات نه راروان شوی دولت خان نومیدو، چې د میړانې کیسه یې له ده وړاندې اګرې ته رارسیدلې و. د هندي پرسویه دا مضمون خلکویو بل ته په خوند ویپلو، ان تر دې چې یوه ورځ د اکبر باچا په دربار کې یو سندرغاړي زمزمه کړه . باچا هم د شعر نه خوندواخیستوخوکله چې خبریږي چې دسندرې اتل دولت خان یو خیالي کیریکټر نه بلکه دده د والي په قافله کې شامل و نو والي ته دده د لیدو خواهش څرګندوي. دولت خان کله چې د اکبر باچا په خدمت کې حاضریږي نو هغه د خپلو اوږو نه یو ښکلی طوسي شال لرې کوي او د دولت خان پر اوږو یې تاووي. بیا په ډېر شوق ورسره خبرې کوي او دده د ټبر په اړه ترې معلومات غواړي.

د دولت خان پلار عمر خان نومیدو او نیکه یې هم دولت خان و چې وروسته یې نوم په شېر خان واړاو. دوي په ختـه لودیان او د یوسف خېلو د قبیلې نه و. کمال الدین ملک احمد د سکندر لودی په حکومت کې ډیلي ته ورغلې و . دده څلور ځامن و، دولت خان (

شېر خان) نصرت خان ، بهادر خان او موسی خان. نصرت د تجارت د سامان سره لومړې لاهور ته ولاړو. د لاهور والي چې هغه هم دولت خان نومیدو او دده د خپلوانو نه و ، ورته هرکلی ووېل ،د ابراهیم خان لور یې ورپه نکاح کړه او جاګیر یې ورله ورکړو. وروسته نصرت خان خپل نور وروڼه هم لاهور ته وروبلل.

څه موده وروسته ددولت درې واړه وروڼه د سکندرلودی په بلنه اګرې ته ورغلل اوهلته دوي ښه ونازول شول. د مغل باچا بابر د حملې اود لودی حکومت دختمیدو سره دریو وروڼو د خپلو خپلوانو سره د پنجاب خاوره پریښوده او بهار ته ولاړل. هلته په پټنه کې یې د نورو پښتنو په شان ساده ژوند پیل کړو. په دې وخت کې د لودیانو د شاهي کورنۍ له خوا د ډیلي د تخت د نیولو په هڅه پښتانه د سکندر لورې د زوې سلطان محمود بېرغ لاندې راټول شول چې پکې دا درې وروڼه هم شامل و.

بل خوا فرید خان (شېر خان سور) د مغلو نه د هند د مرکز اخستو په هڅه کې و او په بهار کې یې پلویان ډېر شول. په ۱۵۴۰ م کې د بابر د مړینې سره شېر خان په جونپور کې د سلطان محمود لښکر ته ماته ورکړه . په دې لښکر کې نصرت خان او دده وروڼو د شېر خان (سوري) پر ضد جنګ کاو. د ماتې خوړلو وروسته دی وروڼو پوځي ژوند ته شا واړوله او بېرته یې تجارت پیل کړو.

کله چې فرید د شېرشاه په نوم د ډیلي پر تخت کښېناستو نو دولت خان (شېر خان) ورته سر ټیټ کړو او دده په پوځ کې شامل شو. مغل همایون د خپل سلطنت د بېرته اخستو لپاره لاس پښې وهلې او په بهار او بنګال کې یې څو جنګونه وکړل. دولت خان (شېر خان) په داسې یو جنګ کې ووژل شو او څلور ځامن یې پاته شول. شېر شاه دوي ته زمکې او جاګیرونه ورکړل او عمر خان یې له ځانه سره وساتلو. د لودیانو ځینې امیران د مغلو په لنډه دوره کې دکن ته ورغلل و او په دوي کې یو تن عالم خان کله چې بېرته د شېر شاه سره مل شو نو دده یوه لور بي بي لاجي عمر خان ته ور وراده شوه. په ۱۵۵۱ م کې عمر خان د ګوالیار په کلا کې و چې هلته د بي بي لاجي زوې وزیږیدو او دې د خپل نیکه په نوم دولت خان ونومول شو.

د باره بستي سیمه د ګنګا سیند پر غاړه ده . یو اولسي روایت کې واي، هغه مالونه چې شیر شاه سوري په کشتیو کې

ketabton.com - The Digital Library

راغوښتل، زيات وخت د سيند پر غاړو دده له حريفانوله خوا چور شو. ددی د مخ نيوي لپاره هغه د خپل پوځ يو تن عيسا خان ته دا دنده وسپارله او هغه له خيبر پښتونخوا د سيمې نه ورته پښتانه راوبلل. هغه کلي چې دوي په لومړي سر کې پکې ديره شول " بسي " نوميږي .

د شېر شاه له مړينې وروسته دده زوی اسلام شاه لودی سرداران له ځانه سره وساتل او دوي ته يې لوړې عهدی ورکړې. د اسلام شاه تر ژونده دغه لودی ورونه په امن کې و . خو د ده د مړينې سره حالات بدل شول. د اسلام شاه د خورخاوند مبارز خان خپل ماشوم خوريونه ووژل او پخپله سلطان محمد عادل په لقب د گواليار په کلا کې خپله باچاهي اعلان کړه . عمر خان په دی وخت کې د هغه امبارکۍ له نه و ورغلی او مبارز خان دا خبره ورته په زړه کې غوټه کړه. هغه وخت مغل همايون يو واری بيا ټول پنجاب نيولی ،تر ډيلي سيمه يې په لاس کې وه او په اگری کې د واکمن په توگه پر تخت ناست و.

عادل شاه (مبارز خان) اوس په لکهنو کې خپل ځواکونه راټولول اوله کوموافغانانوچې په وېره او يا يې نه خوښيدل هغوي سره يې سمه دمه دښمني کوله. د عمر خان او دده له ورونو يې ټول جاگيرونه واخستل نودوي پوه شول اوددی لپاره چې مبارز خان راضي کړي ، لکهنوته ورغلل. هلته مبارز خان ددوي د نيولو او په بندي خانې کې د اچولو امر وکړو. خوعمر خان ته چا ژر خبر راوړواو ده د خپلی کورنۍ سره د گجرات د بهټه راجپوت حاکم سره پناه واخسته. هغه دده هرکلی وکړو، د خرڅ لپاره ورله زمکې ورکړې او دې هم هلته پاته شو.

د همايون د واک موده دده په مړينې ختمه شوه خو دده زوې اکبر باچا د خپلو پت منو اميرانو په ملاتړ پر تخت کښېناستو. افغانان د يو راجپوت هيمو چندرا په مشرۍ د پاني پت په مېدان کې بيا مغلوته مخامخ شول. په دی جنگ کې د عمر خان ورونه هم شامل و. چې محمود او قاسم دواړه پکې ووژل شول او کمال خان ژوندې پاته شو. له دی جنگ سره په هند کې سوري واک پای ته ورسيدو.

عمرخان د خپلوورونو په وژنه دومره خفه و چې د مغلود واک په سيمه کې ژوند کول يې خوښ نه شو اود۱۵۵۶ م په پای کې د خپل عيال سره بيا د گجرات مرکز احمداباد ته ولاړو. هغه وخت دده زوې دولت خان د وو کالو و. احمد اباد ته په لاره دوي د مالوې نه تېر شول چې هغه وخت شجاعت خان پکې واکمن و. دده

چې د عمر خان د قافلې اسونه او پيلان وليدل نو حرص په مخه واخستو او له ده يې ښه اسونه او پيلان په زوره وگرځول. عمر خان هغه وخت ورسره جنگ کول مناسب وونه گڼل او وړاندی ولاړو خو شجاعت خان پښېمانه شو او ورپسې يې د تاوان په توگه يو زر روپۍ وروزغلولې. عمر خان ددی پېسو اخستل خپل سپکاوې وگڼلو اود مننی سره يې ورله بېرته واستولې.

په ۱۵۶۱ م کې اکبر باچا د ماشومتوب له درشله وتلې اود خپل سرپرست او استاد بېرم خان د پنجو نه د وتلو لپاره يې لاس پښې وهلې. بېرم خان د مغل سلطنت د ساتلو لپاره پښتنو ته امتيازات ورکول. ددوي لوې سرداران چې يو وخت د لودي باچاهانو د تخت پاې ټينگې کړې وې اوس د مغلو سره مله و. پدی کې عالم خان لواڼې، شهباز لودی، دولت خان لودی، محمد خان نيازي، ناد علي مېداني، حسن خان بېټني، مبارک خان کاکړ، عمر خان افغان، بابو منقلي، غازي خان مېداني او فتح خان سور شامل و. اکبر باچا د بېرم خان سره له يوې شخړې وروسته، هغه نه ټول اختيار واخستو او دې يې حج ته ورواستوو.

هغو پښتنو سردارانو چې په بنگال او اړيسه کې يې تر هغې مغلوته غاړه نه وه ايښې، سلېمان کرلاڼي ، داود خان، قتلو خان، او عيسا خان و. اخواپه گجرات کې د لودی پښتنو د بغاوت اود جنگونو له کبله اکبر نشوکولې چې بنگال او اړيسه ته ولاړ شي او تر ۱۵۷۳ م دا سيمی خپلواکه وې. د لوديانود وخت زيات تره پښتانه اميران هغه وخت په گجرات کې راټول و چې يوه خپلواکه سيمه وه. د عمر خان اخښې (د مېرمنی ورور) عالم خان هغه وخت په احمد اباد کې دده کوربه و. دده په هلو ځلو ورته ملازمت پيدا شو خو عمر خان د پښتنود مشر شېر خان فولادي سره اړيکې جوړی کړی چې د پټنی نه ورغلي د شېر شاه پاته شونې پښتانه يې په ځان راټول کړی و.

مغل باچا اکبرنه غوښتل چې په دومره لوې شمېر پښتانه دی يو ځاې په گجرات کې پاته وي. دده مورخينو ليکلي چې هلته دی اميرانو به مدام د يو بل سره نانندرۍ وهلی، تر دی چې ددی ځاې واکمن اعتماد خان وويريدو او اکبر ته يې پېغام ورواستاو چې دده مرستی ته دی راشي. هم هغه وه چې اکبر د خان کلان په مشرۍ يو لوې لښکر د گجرات د نيولو لپاره ورواستاو او اخر دا صوبه په مغل سلطنت کې شامله شوه. د ځوانۍسن ته د رسيدو سره دولت خان د پلاراوماما نه بېل د گجرات د يو بل لودی امير حاجي خان سره ملازمت وکړو. ددی ټولی کورنۍ ځانگړتيا په دی کې وه چې

ketabton.com - The Digital Library

دوي به ديني او دنياوي دواړه زدکړی کولی. دولت خان ته په احمد اباد کې د"اوټاوه" جاگير په برخه ورسيدو . ده د يو بل امير هيبت خان لور بي بي راجي جيو راواده کړه.

خو د مغلو پر ضد د پښتنو بغاوت سوړ نه شو اود شېر خان فولادي په مشرۍ پښتنو هغه کلا محاصره کړه چې مغل امير اتکه خان پکې تم و. ددی خبر په اوريدو اکبر باچا په ۱۵۷۲ م کې پخپله د اگرې نه احمد اباد ته روان شو . په نهو ورځو کې يې هلته ځان ورسووا و په يوسخت جنگ کې پښتانه مات شول . په دی جنگ کې عمرخان هم ووژل شو چې د باغيانو په صف کې ولاړ و. په داسی حالاتو کې مغل به د باغيانو کورنۍ نه غچ اخستو. له دی ويرې د پلار د مړينې سره دولت خان د ټولې کورنۍ سره د احمد اباد نه ووتلو او د سورت د راجه سره يې واړول. د سورت راجه دده هرکلی وکړو اودی يې خپل مشاور وټاکلو.

په ۱۵۷۷ م کې د گجرات حالات ښه شول نود دولت خان پير، ابو تراب ورپسی پيغام ورواستاو چې بېرته خپل وطن (گجرات) ته راشه. دولت خان يو وارې بيا گجرات ته ورغلو نو د ابو تراب په هلو ځلو د مغل والي خان اعظم محمد عزيز کوکه سره معرفي شو. ده پوځي صلاحيت او علم سره، ښه اخلاق هم لرل نو ډېر ژرد مغل والي، نږدې ملگرو او اميرانو کې شامل اود "چله وار" نيمه پرگنه ورله د جاگير په توگه ورکړی شوه. کله چې اکبر باچا خان اعظم اگرې ته بېرته راوبللو نوده دولت خان هم له ځانه سره بوتلو او په هغه سفر کې د دولت خان مېړاني سندرو ته کډه وکړه.

د اکبر باچاپه تاريخونوکې دا خبره بيابيا کيږي چې ده پښتانه ډېر ونازول اودوي ته يې زمکې او جاگيرونه ورکول خو په حقيقت کې داځايونه دومره لرې پرتو سيموکې و چې بل څوک به ورته نه تلل. د جهاړکهنډ ، اړيسه او د بنگال کې په ځينو ځايونو کې دومره گڼ ځنگلونه و چې په هغی کې کور جوړول گران و. په زمکې دکروندې لپاره دوي مجبورو چې په جونگړوکې ژوندوکړي، دختوکلاگانی جوړی کړي او د وحشي ځناورو نه ځان وساتي. هغه زمکه چې پخوا به پکې يوه نه وه گرځيدلې د هغی اړول گران وې او دا هر څه به زيات وخت په انساني مټوکيدل. ځينو ځايونو ته به په مياشتو بهرني خلک نشول رسيدې. اکبر به په افغانانو شک کاواو که څه هم د خپل پلار همايون سره د شېر شاه سوري جنگونه ده پخپله نه و ليدلي خو د هغه پاته شوني افغانان يې ليدل ، چې د هند په ختيځ او جنوب کې يې جنگ ته بډی وهلی

وی.

پښتنو سردارانو زور لگوو چې ددوي جاگير اوزمکې دی په پنجاب کې وي، چې پښتونخوا ته نږدی واو دوي ورته په اسانه ورتلای شول. خواکبرنه غوښتل چې پښتانه په اقتصادي توگه قوي اوبيا سر راپورته کړی. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې ۴۵ پرگنی داسی هم وې چې د اکبر پر وخت د پښتنو زمينداراتو سره وې. په دی کې زيات د ډيلي اود اگرې په صوبو کې وې.

اکبردا هم ليدل چې پښتانه په مغل دربار کې نالرمه وي. ددوي لپاره مغلو ته سر ټيټول عيب ښکار يدو. څوک چې به يې دربار کې ځان ته نږدی کړل هغوي چې هر وختی موقع پيدا کړه، ترې باغي شول. د سکندر خان سور زوې عبد الرحمان سور او غازي خان تنولي چې په ۱۵۵۷ م کې ده ته تابع شول، د مان کوټ د نيولو نه وروسته په ۱۵۶۰ کې د بېرم خان سره په بغاوت کې شامل شول او په سمبهل او پنه کې يې ورته جنگ پيل کړو. د سلېمان کراني وراره جنېد کراني مغل دربار ته ولاړواو اکبر ورله په "هندان" کې جاگير ورکړوخودې گجرات ته وتښتيدو او په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې يې هلته د مغلو سره جنگ وکړو . گجرات د مغلو لاس ته ورغلو نو دی بهار ته ولاړو او هلته يې جنگ وکړو. د سکندر سور يو بل زوې محمود خان سور او د عادل شاه زوې حسېن خان هم په ۱۵۷۲ م کې د اکبر د دربار نه ووتل، بېرته ورتسليم شول او ۱۵۷۴ م کې ترې بيا وتښتېدل.

په مغل دربار کې لږوافغانانو ته مهمی چوکۍ ورکړې شوی وې. د اکبر ۴۱۵ منصب داران و چې يولس پکې پښتانه و. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې هغه وخت ۵۱ هندوان په لوړو منصبونو ټاکلي و. بل خوا د پښتنو لوې شمېر د مغل په پوځ کې د جنگيالو په توگه ځانونه ورگډول او مغلو به ددوي له جنگي صلاحيتونو کار اخستو. دده پاليسي دا وه چې د جنگ لپاره ترې کار واخله خو په مهمو عهدو يې مه اخله.

په هند کې بل جنگيالي قام د راجپوت هندوانو و چې اکبر د ودونو د لارې ورسره خپلوي وکړه او لوړې عهدی يې ورله ورکړې . هغه هڅه وکړه چې افغانان د نورو قامونو سره ودونه وکړي او خپلی لوڼه دوي ته ورکړې خو دا هغه مېدان وچې دی پکې کامیابه نشو. پښتنو په نورو قامونو کې ودونه نه کول. د مغل په پوځ کې د سپرو پوځيانو معاش د نورو سره برابر و او هغه کوماندانان چې ددوي په سرټاکل کيده ، ورسره يې ښه چلن کوو. خو داکبر يو قانون دا وچې يو پښتون عسکر ته به د کال د

ketabton.com - The Digital Library

ځلـورو زرورو‌پـو نـه زيـاتي پيـسي نـه ورکـول کيـږي. دا هغـه پاليـسي وه چې ډير پښتانه پرې خفه و.

پــه اگــرى کــي مغـل واکمـن د دولـت خـان د صـلاحيتونو او پـوځي انتظـام نـه کـار واخـستو. ده تـه يـي د شـاهي قـواو مـشر او سـپه سـالار مـرزا خـاني سره يو ځـاى د پوځي ډلو د جوړولـو دنده وسپارله. دولت خـان د تـوري مېړنـى و او پـه جنگونـو کـي بـه د سـپه سـالار سـره ملـه و. پـه ۱۵۸۸ م کـي د دکـن سـلطان مظفـر شـاه(دريـم)د ځلـورو زرو عـسکرو سـره پـه گجـرات کـي د اکبـر پاچـا پـر ضـد پـاڅون وکـړو . اکبر خپل والـي عبدالرحيم خـان تـه د اگرى نـه امر وکړو چـي تـر څـو ورتـه کومـک نـه وي رسـيدلى، هـيڅ جنـگ ونکـړي. خـو دولـت خـان والـي تـه مـشوره ورکـړه چـي کـه بـرى دى ومونـدلو نوپـه دى کـي بـه نـورهم درسـره شـريک وي، کـه غـواړى چـي دخـان خانـان منـصب درسـره پاتـه شـي نـو يخپلـه دا جنـگ وگټـه. عبـدالرحيم خـان د لـښکر ټـول انتظـام د دولـت خـان پـه لاس کـي ورکـړو چـي دا سيمه يـي ورتـه ونيولـه . کلـه چـي خـان خانـان لاهور تـه ولاړو نوپـه گجـرات کـي يـي خپـل نايـب دولـت خـان وټـاکلو. وروسـته د سنده صـوبه هـم د دولـت خـان پـر مـټ مغـل سـلطنت کـي شـامله شـوه نـو اکبـر هغـه تـه د دوو زرو عـسکرو منـصب او نـور اعـزازات ورکـړل. پـه ۱۵۷۹ م کـي دولـت خـان د رنتهمبـور پـه کلاکـي و چـي دده دويـم زوى پيـر خـان وزيږيـدو. راتلـونکي دېرش کالـه دولـت خـان دخـان خانـان پـه ملازمـت کـي و او د هغـه سـره يـي دومـره نـږدى ملگرتيـا لرلـه چـي پـه هـر يـو جنـگ کـي بـه يـي دي لـه ځانـه سره بيولـو. دى د شـهزاده مـراد سـره د دکـن د نيولـو لپـاره هـم ورواسـتول شـو . د مـراد د مړينـي نـه وروسـته دى د شـهزاده دانيـال لـوى ملـه او منـصب دار وټاکـل شـو او د احمـد نگـر پـه جنـگ کـي يـي د خپلـو دوو زامنـو مپـا محمـد خـان او پيـر خـان سره يو ځاى د جنگ په مېدان کي مېړانه وښودله.

پيـر خـان پخپـل انتظـامي صـلاحيت د اکبـر باچـا د بـاور وړ شـو او پـه ۱۶۰۰ م کـي يـي دملتـان والـي وټـاکلو. هغـه وخـت د پـارس باچـا پـه کنـدهارد حملـي گواښـونه کـول او دوه کالـه وروسـته کلـه چـي شـاه عبـاس د کنـدهار پـه کـلا حملـه وکـړه نـو خـان جهـان دربـار تـه وبلـل شـو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو .

دولـت خـان د يـو څـه مـودى لپـاره د احمـد نگـر والـي هـم پاتـه شـو. دى پـه ۱۶۰۱ م کـي مړاوپـه برهـان پـورکي يـي خښ کـړو. دده پـه مړينـي د هغـه وخـت مورخينـو وليکـل " کـه سـل دولـت خـان زېږيـدلى واى نـو ددى يـو د مېړانـى سره يـي نـشو برابرولـى". د هغـه پـه مړينـي اکبر باچا وويل " نن شېر شاه له دى نړۍ رخصت شو"

ketabton.com - The Digital Library

شيخ ركن الدين

۱۶۰۵ م كال دې او مغل باچا اكبر د هندوستان پر تخت پنځوس كاله حكومت نه وروسته د اګرى په كلا كې د ژوند وروستۍ سلګۍ وهي. د ده كټ ته يو خوا دده د امرؤور ورور مان سنګه ولاړ دې او بلى خوا ته يې با اعتباره سردار خان اعظم مرزا عزيز كوكه دى. د باچا لمسى شهزاده خرم كله دده كټ ته او كله بهر په دالان كې د نورو سردارانو خوا ته ورځي. ده خپل پلار شهزاده سليم پسى پيغام وراستولى دى چې په شاهي مانۍ كې سازش روان دى .

مان سنګه او خان اعظم غواړي چې د شهزاده سليم زوې خسرو دى د اكبر باچا ځاې ناستې اعلان شي. دوي د اكبر باچا هغه خبره پر ځاې كوله چې د خپل زوې شهزاده سليم د بغاوت پر وخت يې كړې وه. سليم نافرمانه او كمزورې واو يوځل يې د پلار پو ضد بغاوت هم كړې و. خواوس دى د باچا يواځيني ژوندې زوې او ځاې ناستې و. دسليم ورونه دانيال او مراد په دكن كې مړه شوي و. په مغل سلطنت كې د ځاې ناستې قانون نه و او هر څوك چې به برلاسى شول، پر شاهي تخت به كښېناستو. اكبر باچااوس د خبرو كولو هم نه و چې د خپل زوې سره كيدونكې ناانصافي مخه يې نيولې واې. سليم چې د پلار د ځنكدن خبر تر لاسه كړو نو د اګرې كلا ته وروخوزيدو خو په لاره ورته بل خبر د خپل زوې خرم له خوا ورته راورسيدو چې دده مېرنې ورورخسرومرزا اوس پر باچاهي تخت ناست دى او خلك ورته سر ټيټوي. د هند په سياست كې هغه وخت دا كار د سليم د مرګ اعلان و.

شهزاده خرم چې كله خپل ځان هم په خطر كې وليدونو له كلا يې پښې وويستې. دواړه پلار او زوې په يوكشتۍ كې له جمنا سيند پورى ووتل او نږدى وه چې له اګرى تښتېدلى واې چې د شهزاده سليم يو منصب دار ركن الدين ورته ډاډ وركړ چې هم هلته دى ايسار شي. ركن الدين د اګرې په كلا كې دننه څو پښتانه پېژندل او پوهيدو چې هغوي به چرى هم خسرو د باچا په توګه نه مني. هلته سليم ته پت من كسان هم واو د شپې په تياره كې د يوى او بلى ډلى خلك په دالانونو كې خپلى پرى ته ځانونه رسول. .

سليم د ركن الدين مشوره وومنله او هم هلته په انتظارشو. څو ساعته وروسته ركن الدين ته خپلو ملګرو خبر راوړو چې د اكبر باچا پت منو پوځيانو هغه سازش ړنګ كړو او شهزاده خسرو د نورو باغيانو سره له كلا تښتيدلي دې. سليم ددى خبر په اوريدو د ركن الدين مننه وكړه او كلا ته د خپلو ملاتړو سره وردننه شو. اته ورځې وروسته سليم د هند پر تخت د جهانګير باچا په لقب كښيناستو. ورپسې د خپل زوې خسرومرزا د نيولوپاره تر پنجاب ورپسې ولاړو، دى ونيول شو، په اګرې كې يې بند، په سترګو ړوند او اخر د خرم په وېنا په زندان كې ووژل شو. ځينې تاريخي سرچينې واي چې د مارچ په څلورمه په ۱۶۲۲ م كې يوه شپه خرم بندي خاني ته ورغلو او خپل (ميرنى) ورور ته يې مرى خپه كړه. په بله ورځ د هغه جنازه يې په ډېر درناوي وكړه او په عالم ګنج كې يې خښ كړو. عامو خلكو دده په قبر،وير او ماتم كوو اود هرى جمعې په شپه به هلته ورتلل. د خرم په امر دده مړې هلته نه وويستل شو او د ګجرات اله اباد ته يې يوړو . كله چې دده مړې كومې ښارېې نه تيريدو نو خلكو به هلته ورله يو زيارت جوړاو چې هره جمعه به ورته خلك ورتلل. په اله اباد كې دده ښكلې مزار اوس هم شته.

ركن الدين د شېر شاه سوري د يو تكړه پوځي كوماندان شېخ عيسا زوې و، چې په ختمه بازيد خېل و. شېخ عيسا د پېښور او د چارسدى تر منځ د ګيدړۍ نومى كلي اوسيدونكې و. د خپلو خدمتونو په بدل كې ورته مراد اباد او د ميرټ تر منځ لويه زمكه وركړى شوي وه چې هلته يې د خپلو شپږو زامنو، يوسف ، حسن، عمر، خضر ،داود خان او ركن الدين سره څو كلي اباد كړي و. ركن الدين تر ټولو مشر وچې درى زامن او يوه لور يې لرل. د مشر زوې نوم يې كمال الدين، د دوېم عبد الرحمان او درېم يونس خان و.

شهزاده سليم د باچا كيدو نه وړاندى ركن الدين ته لوړ منصب او لوې جاګيروركړى واو دى لا پخوا د جهانګير نږدى ملګرو نه و. هغه ورته د شېر خان خطاب او د دريو زرو او پنځو سوو عسكرو منصب وركړى و. د دى نه وړاندى ركن الدين د يو ازبك سره ملازمت كوو او په يو جنګ كې يې لاس غوڅ شوى و. ده د پېښورسره نږدې په بازيد خېلو كې هم د خپلوانو سره اړيكې نه وې شلولې.

اخوا د دكن په برهان پور كې د لودى دولت خان زوې پير خان د خپل كور مخى ته په باغ كې ناست و. د ورور دواړه

ketabton.com - The Digital Library

یتیمان عزیز خان او بهادر خان ورسره و . هلته د مړي د ختم او د دعا نه وروسته خلک خپلو کورونو ته تللي وخو یو څو تنه ایسار و. د ده ورورمحمد خان تري تم و او یواځې د سر وبښته یې په ځنګله کې موندل شوي و چې د پیر خان زړه یې له نړۍ تور کړو. محمد خان څو ورځې وړاندی په مجذوب حالت کې له کوره وتلی او په لاره د سیمی ګونډ او بهېل قبایلو وژلی و. پیر خان د سیمی له خلکو د ورور بدل اخستی و او ډېر یې له توري ایستلي و. هغه ته د مغل باچا جهانګیرله خوا ایلچي رارسیدلي و . په دکن کې د نورو امیرانو سره پیر خان ته هم نوي باچا د یو خلعت، او اس په ورلیږلو خپل دربار ته د راتلو امر کړی و. پیر خان لکه د خپل پلار دولت خان د توری مېړنی، په دیني علم سمبال واو د ښو اخلاقو خاوند و. دی د برهان پور نه روان شو او مخه یې اوس لاهور ته وه چې جهانګیر پکې مېشت و. کله چې دی دربار ته حاضر شو نو باچا ورله د خلعت خاص نه علاوه یو مرصع خنجرهم ورکړو او دی یې پخپلو خاصو سردارانو کې شامل کړو. څو ورځې یې پیر خان دربار ته رابللو، د دکن حالات یې پوښتل اوکله چې دده قابلیېت یې ولیدو نو ده ته یې د صلابت خان (د اوسپنی په څېر کلک) خطاب او دوه هزاري منصب ورکړو.

جهانګیر باچا په اوړي کې د کابل د سفر هوډ وکړو او پیر خان یې له ځانه سره بوتلو . په دی سفر کې به هره ورځ د پیر خان صلاحیتونه او د هغه استعداد نه خبریدو. دری میاشتې وروسته چې دی بیرته لاهور ته وګرځېدو نو هلته یې ده ته نه یواځې د خپل زوې ، " فرزند ما " په ویلو د خان جهان خطاب ورکړو،بلکه دده منصب یې پنج هزاري کړو. په ۱۶۰۷ م کې دوي بېرته کابل نه راغلل . جهانګیر ملا احمد ته امر وکړو چې د پیر خان لپاره یوه خاص انګشتري جوړه کړي . په دی لیکلي و.

" فرزند خاص شاه شداز قدرت الله.

خان جهان مرید جهانګیر بادشاه

ښاي دا شعر پخپله د جهانګیر وي. په دی موقع پیر خان د ځانګړو سوغاتونو سره ولمانځل شو. د مرواریدو لړۍ، اسونه، خلعتونه، دومره چې بېلګه یې چرته نه وه لیدل شوی. له دی وروسته پیر خان له خلکو هېر شو او د خان جهان نوم په تاریخ کې پاته شو. په باچا دده اغیز دومره وچې خلکو جهانګیر ته که څه خبره رسوله نو خان جهان ته ورتلل چې سفارش یې وکړي.

د باچا کیدوسره ، خپلو پت منو امیرانو ته د منصبونو ویشلو وروسته جهانګیر خپلو دښمنانو ته د سزا ورکولولپاره متې

راونغښتې. د شهزاده خسرو په هغه بغاوت چې د اګری په کلا کې یې د اکبر باچا په مړینې کړی وه، جهانګیر داسی فکر کاو چې دخان اعظم پکې لاس و. د هغه سره یې لیدل بند کړل او نږدی وه چې ټول القاب اوامتیازات یې تری اخستی واې چې خان جهان باچا ته د هغه وکالت وکړو، دلایل یې ورکړل ، د هغه د پلار شمس الدین محمد اتکه خان نېکي یې ورپه یاد کړه او دا چې د هغه مور دده څومره خدمت کړې و . هم دده په وېنا باچا د خان اعظم زوړ منصب او جاګیر ورته بېرته ورکړل او ده ته د سزا ورکولو فېصله یې بدله کړه.

په دی سازش کې د شهزاده خسرو ماما مان سنګه هم شامل و او جهانګیر د راجپوت قام نه دومره زړه تور شو چې ددی د هرغړي د وژلو هوډ یې وکړو. په دی موقع هم خان جهان باچا ته د مان سنګه پخواني خدمتونه ورپه زړه کړل او د راجپوت قام د ښوکارونو او ددوي د مثبت ونډې یادونه وکړه. باچا دا خبره هم ومنله او په دکن کې دمان سنګه جاګیر یې ورته بحال کړو. خان جهان د خپل پلار دولت خان د ملګري خان خانان په اړه هم د باچا په زړه کې رخه لیرې کړه. په هغه دا تور وچې ده عنبرحبشي ته په دکن کې ډېرې پرګنې جاګیر ورکړې اوله کبله یې هلته ډېر اغېز پېدا کړې و . هغه له خپلو اختیاراتو ناوړی ګټه اخسته . باچاعنبر اګری ته راوبللو او ترینه پوښتنې پېل شوې. خان جهان ډېر په جرات دخان خانان وکالت وکړو . جهانګیر ته یې دده د پلار او نیکونو هغه خدمتونه ورپه زړه کړل چې د بابر، همایون او د اکبر په وخت یې په تېرو څلویښتو کالو کې دده کورنۍ ورته کړي و. داسی ښکاري چې خان جهان په خبرو کې تکړه او د یو وکیل په حېث به یې داسی دلایل ورکول چې خلک به یې قانع کړل.

د جهانګیر د تخت پر کښېناستو درېم کال دلیپ راې د خپلو اختیاراتو نه ورتیر شو اونږدی زنداني شوې واې خو د خان جهان په وېنا هغه ته معافي ورکړې شوه. ډېرو نورو امراو خپله خبره دده د لاری باچا ته رسوله او هم دا وه چې باچا غوښتل ده ته د سلطان لقب ورکړې شي او دې د غسل خانې په امراو کې شامل شي. خو هغه دا عهده او لقب قبول نه کړل. دا هر څه د نورو درباریانو او امیرانو د حسد باعث ګرځیدو چې د افغانانو اغېزو ته یې د خطر په سترګه کتل او باچاته به یې د شیر شاه سوري وخت وریاداوو. یو ځلې امیر لاامرا شریف خان د جهانګیر د باچاهۍ په شروع ورځو کې ورته مشوره ورکړه چې ټول پښتانه دې د مغل

سلطنت نه وباسي. ځکه چې دوي د مغلو د دښمن په توګه را زيږيدلي دي. ددی په نتيجه کې د فرمانونود ليکلو کار پيل شو خو بيا خان اعظم باچا ته ددی کار نتيجې په ګوته کړې نو لاس په سر شو.

خان جهان په ۱۶۰۰ م کې دملتان والي ځکه وټاکل شوچې ايرانيانو په کندهارد حملې ګواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو . کله چې پښتانه خبر شول نو ډير خلک پری راټول شول.

دکن د هند جنوبی برخه او د سمندري تجارت يو مهم مرکز و. اکبر باچا دلته څو ښارونه نيولي و چې پکې د ده زوي دانيال حاکم و. ددی سيمې ساتنه په دی ګرانه وه چې ځاي قبايلو د مغلوواک نه منلو . د دانيال د مړينې نه وروسته د جهانګير بل زوي شهزاده سلطان پرويز دی سيمې ته ورواستول شو خو هغه هم ناکامه شو. هلته دعنبر اولس راپورته کړی او د مغلو ډيری زمکې او پرګنې يې نيولې وې. باچا دپورا دکن سيمه نيول غوښته اوځينواميرانو ورته مشوره ورکړه چې خان جهان د دکن سره بلد و نو پکار ده چې د شهزاده پروېز د پوځي مشاور په توګه ور سره ولاړ شي. باچا په دی خوشاله نه و ځکه خان جهان له درباره لېري لېږلو ته يې زړه نه و خو داخبره يې وومنله. ښاي نورو درباري اميرانو غوښتل چې خان جهان له باچا ليری شي او په دی توګي يې اغيزه کمه شي.

د دوو مياشتو د سفر نه وروسته خان جهان د مغل پوځ د تازه ډلو سره برهان پور ته ورسيدو اود دکن د لومړي جنګ لپاره يې مورچې ونيولې. د عنبر جنګيالي د سيمې سره بلد او چريکي جنګ يې کوو. ده سره په لوی شمير برګي قبايل مله و. يو وخت هلته د سختی ګرمی له کبله په مغل لښکر کې د خواړو او د اوبو کمی پېدا شو . خان جهان د نواب سپه سالار او نورو امراو سره د بالا ګهاټ سيمې د يوکلې په څنډو ايسار و . ځاي خلکو وربانډی غله او نور شيان ډېرګران خرڅول . څو ورځې وروسته برسات پيل شو او خواړه نور هم کم شول . د شاو خوا برګي قبايلو به په نهرو مغلو پوځيانو حملې کولی تر دی چې د پوځ مورال راټيټ شو او د يو بل سره به ونښتل. خو عنبر ددی موقع نه هيڅ ګټه وانخسته او د صلح لپاره يې خواست وکړو. شهزاده پروېز او خان جهان صلح ته راضي نه و خو اخر يې حالاتو ته وکتل او په دی شرط روغه

وشوه چې د شهزاده دانيال پر وخت چې د بالا ګهاټ نه احمد نګر، جالنه او مونګي پټن پوری کومې پرګنې وې هغه دی بېرته دوي ته ورکړی شي.

د روغې نه وروسته شهزاده پرويز برهان پورته مخه کړه او څو ورځووروسته د جهانګير په امراګرې ته روان شو. د دکن ټول مالي ملکي او پوځي اموريې خان جهان ته وسپارل چې تريوکال يې دا دندې سر ته ورسولی. په برهان پورکې د کومو خلکو زمکې چې د برګيانو د بغاوت پر وخت ددوي له لاسه وتلی وي، خان جهان هغه بېرته ورله ورکړې . خو جهانګير د دکن د حالاتو نه مطمين نه وځکه په دربار کې د هغه مغل اميرانوورته غوږ کې دا خبره څڅوله چې دومره لويه سيمه دپښتنو په لاس کې نه وه پکار. باچا، خان اعظم (مرزا کوکلتاش) دکن ته ورواستاوچې د خان جهان نه ټول انتظام پخپل لاس کې واخلی. داسې ښکاري چې يا خو جهانګير وربانډې اعتماد نه کوو او يا بيا ددکن انتظام يواځې خان اعظم کولې شو ، باچا اوس هم عنبر ته سزا ورکول غوښته او فرمان يې جاري کړو چې د شمال لوېديځ نه دی په دولت اباد حمله ووشي.

د دکن ددوېم جنګ تياري وشوه. شهزاده پروېز او خان اعظم يوی خوا، او خان جهان له بلی خوا نه د برګيانو د حملو د مخ نيوي لپاره ورغلل. په دی غرنۍ جنګ کې شلو زرو برګيانو چريکي جنګ کاو چې د غرونو په غارونوکې يې بارود اووسله پټه کړې وه . کله چې خان جهان د خپل پوځ سره "ديهاري" ته ورسيدو نو هلته ځاي اوسيدونکو ورته مورچې نيولی وې. خان جهان په يوه بله لاره بالا ګهاټ ته ورسيدو. هغه وخت دې وړاندی، د مان سنګه پوځ په منځ کې اوراجه صورت سنګه د خان اعظم سره ورپسې و. په سخت باران کې دوي وروورو دولت اباد ته وخوځيدل. اخوا هغه ځواک چې د عبدالله خان فدوي په مشرۍ کې دوي سره يوځاې کيدو، له وړاندی رسيدلی و خو انتظار يې ونکړو اوپخپل مخ سر د دولت ابادنيولو لپاره روان شو. په لاره کې د يوی تنګی دری نه د تيريدو پر وخت د عنبر پنځوسوزرو عسکرو وربانډی حمله وکړه . دوه دری ورځې سخت جنګ کيدو خواخر مغل تېښتې ته اړشول.

دمغل د پوځ مشرانو اوس د يونوی جنګي پاليسې لپاره مشوره وکړه. مان سنګه او نورو ويېل چې د برسات او د خوراکي موادو دکمې له امله پکار ده چې دوي بېرته برهان پور ته ولاړ شي. خو خان جهان ويل که تاسو بېرته ځئ نو ولاړ شئ، زه نه شم تللې. د

ketabton.com - The Digital Library

هغه ځايه ځو ميله شا ته په " ترتم" نومی سيمه کې د مغلو يو بل لښکر پروت و. مان سنګه خان جهان ته مشوره ورکړه چې دې دی د هغه لښکر سره يو ځای وړاندی ورشي. خو خان جهان په دی هم راضي نه شو، بېرته ګرځيدل ورته ناځواني ښکاريده. اخر ټولو ورته مينت زاری پيل کړي او په بله ورځ دی ترتم کې د خواجه ابوالحسن د لښکر سره يو ځای شو. درې شپې هم هلته د برګيانو له خوا وربانديې ګولۍ وريديې خود دکن د جنګ څه فېصله نه کېده او خان جهان د يولوې حملی لپاره ناقراره و. اخوا د" ملکاپور" نه ورپسی بيا بيا د شهزاده پرويز او د خان اعظم ليکونه راتلل چې برګيانو سره جنګ مه کوئ. مان سنګه او خواجه ابوالحسن پوهيدل چې دوي د شهزاده خبره که وونه منله نو ورته جنجال جوړيږي. خان جهان ورته وويل چې ماته باچا د دکن د نيولو امرکړی دی او زه اختيار نه لرم چې بېرته ولاړ شم. اخر مان سنګه او خواجه ابوالحسن باچا ته يو ليک ورواستوو چې خان جهان بېرته ګرځيدو ته تيار نه و خو ددی امکان نشته چې دومره لږ پوځ سره دی دکن فتح کړو. که مقابله وشوه نو نتيجه به زمونږ ماته وي. که باچا سلامت زمونږ په بېرته ګرځيدو خفه کيږي نو ددی پړه مونږ پخپله غاړه اخلو.

په هغه ورځ د خان اعظم له خوا هم يو ليک راغی چې د بيجا پور حاکم عادل شاه دکهني په يو ليک کې د صلح خواست کړی دې نو ځکه ده دمغلو ټول لښکر ته د بېرته راستنيدو امر وکړو. د روغی نه وروسته خان جهان برهان پور ته ولاړواو هم هلته پاته و، تر څو شهزاده پروېز د خان اعظم په مشوره ور ته د خلعت او نورو امتيازاتو سره د "بيرار" انتظام وسپارلو. باچا هم په دی فېصله خوشاله واو هغه ته يې د ليک سره ځيني پرګنې په انعام کې ورکړې. خان جهان ډېره موده په بيرار کې پاته شو دده د علم سره مينه وه او لوې شمېر د تصوف کتابونه به ورسره و چې دده په محفلونو کې به خلکو په زوره ولوستل او وربانډی به تبصری کيدی.

جهان او جهانګير

په ايلچپور (دکن) کې د لمر خاته سره خان جهان د خپل کور نه بهر ديوان خانی (حجری) ته ولاړو چې په يو باغ کې يې جوړ کړې و . هلته ځينې خلک دده سلام ته حاضر شوی و. دوي يې رخصت کړل نو هغه چار واکي چې د حکومتي کارونو لپاره ورغلي و،ده سره کښيناستل. د دکن د بيلا بيلو سيمو د پوځي امورو په اړه خبرونه ورته واورول شول. يو څو مهمو ليکونو ته د ځواب لپاره يې هلته ناستو علماو نه مشوره واخسته اودری ساعته وروسته دی بيرته کور ته ورغلو. هلته د کورد غړو سره يې ډوډۍ وخوړه، په جومات کې د ماسپښين له لمانځه وروسته بيا ديوان خانی ته ولاړواو پاته کارونه يې سر ته ورسول. نن ماځيګرله لمانځه وروسته په باغ کې د کفترو د الوت سيالي وه او ډېر خلک ورته راټول و. د ماښام د لمانځه پر وخت جمع وشوه او خلک خپلوکورونو ته ولاړل. خان جهان بيا په ديوان خانه کې کښيناستو او دخپل استاد مولانا ابراهيم سره د نويو کتابونوپه اړه خبری وکړې. په ځينومسايلو يې ځان پوه کړو او هغه سره د شپې د ډوډۍ خوړلو وروسته کور ته ولاړو. ده په وونی کې يوځل د ښکار لپاره ټاکلی وه او په يو تېز رفتار اس سپورد ملګرو سره به ځنګل ته تللو. يو کال او نهه مياشتې په برار کې يې تېر کړل نودجهانګير باچا ليک يې تر لاسه کړو، چې زه درپسې خفه شوی يم بيرته دربار ته راشه.

د خان جهان وکيل بهګوان داس نوميدو . هغه ورته وويل چې اوس د خريف د فصل اخستو وخت دی او په داسی وخت کې ستا ورتلل به د اولس لپاره ستونزې جوړی کړي. ښه به دا وي چې د يوی مياشتی لپاره خپل سفر وځنډوه. خان جهان په دکن کې مغل سپه سالار ته ليک ورواستاو، نو هغه د اګری دربار ته عريضه وليکله چې تر څو ددی صوبی ټول کارونه په پورا ډول سر ته ونه رسيږي او په دی تسلي وشي چې هر څه سم دي، خان جهان ته دی هم دلته د پاته کيدو اجازه ورکړې شي. ددی عريضې څو ورځې وروسته د شهزاده سلطان پروېز عريضه هم ورورسيده. باچا دواړو ته ځواب ورکړو چې که داسی ده نو پير خان دی په دکن کې

ketabton.com - The Digital Library

ایسار شي.

وروسته یوبل فرمان یې خان جهان ته ورواستاو چې د تهانېسر ضلع (ولسوالي) په غرونو کې دکول او بهیل زات ډاکوانو کورونه جوړ کړي دي او خلک په ازاروي. داسې مې اوریدلي دي چې بهادر گجراتي هم دکن کې د ورننوتلو هوډکړی دی نو ضروري ده چې ته هلته ورشي او د بیرار د پرگنو په بدل کې هلته ځان له پرگنې واخلې. کله چې شاهي فرمان وورسیدو نو خان جهان دا شهزاده پرویز ته ښکاره کړو او د هغه په اجازه تهانېسر ته روان شو. د مغل باچا له خوا د یو امیر دبریالیتوب لمانځنه او د نوری زمکې د هوس دا یوه بېلگه ده. نه یواځې دا چې پښتانه، بلکه نور هم د ارامه او ځوکاله سیمو نه یې لیرې کړل، او هغو سیمو ته به یې ورواستول چې پکې ناارامي وه. هغه پرگنې (زمکې او کلې) چې پښتنو به اباد کړل، له دوي به یې واخیستل او بل ځای به یې ورله زمکه ورکړه. خان جهان تر یوکال د تهانېسر په پوځي کلا کې پاته شو او د باچا امر یې پر ځای کړو. بل کال یې بیا برهان پور ته وراستاواوپه دی موده کې څو واري قیمتي خلعتونه او اسونه د تحفې په توگه وروليږل.

خوجهانگیر د دکن د حالاتو نه راضي نه و او غوښتل یې چې پخپله ورسره ووینې. خان جهان پسې شاهي فرمان ولاړو چې څومره ژر کولی شي دربار ته حاضر شه. باچا په دې وخت کې په اجمېر شریف کې لنډ محال پلازمېنه جوړه کړی وه. د لاری فاصله دولس سوه میله وه او خان جهان د دویشتو ورځو د سفر نه وروسته اجمېر ته و رسیدو. هلته دده هرکلي چې په کوم ډول ووشو ددې ټول حال د حیات افغاني لیکوال په دې ډول بیان کړي دي.

دی لا اجمېر ته نه و رسیدلی چې شهزاده خرم ورته یو عراقي اس او نوری تحفې ورواستولې. د ښار نه بهر باچا ورته خپل خسر مرزا غیاث الدین بېگ (د ملکې نورجهان پلار) د هغه زوی مرزا ابوالحسن اصف الدوله (د خرم خسر) او نواب مهابت خان د هر کلي لپاره واستول. دوي ځومیله وړاندې پخپله خوښه د هغه سره بدرگې لپاره ورغلل. د باچا سره د لیدو لپاره د ماځیگر د لمانځه نه وروسته وخت وټاکل شو دوي یې د اجمېر سره نږدې په گورشاه کې یو ښکلی اراسته مکان کې ایسار کړل. ملکې نورجهان د ایرانې مېوو څو طشته چې په هغه ورځ ورته د مشهد نه رسیدلي و، او په شاهي مطبخ کې تیار شوي څو ډوله خواړه د غرمې د ډوډۍ لپاره د سوغات په توگه ورواستول. د ماځیگر د

لمانځه نه وروسته پیر محمد د ځوځوانانو په بدرگه د یواراسته پیل اوبیلا بیلو سوغاتونو سره د باچا په خدمت کې حاضر شو . دلته باچا په دارلامارات خاص و عام کې چې د محل بهرنۍ غولی و د عامو خلکو په وړاندې راتلو او د عوامو سلام او درشن به یې ورکول. عامو خلکو ورته سوغاتونه ، هاتي، اسونه، اوښان او غوایان د ډالې په توگه او منصب دارانو او سرکاري اهکارو د خپلو خپلو سیمو رپورټونه وړاندی کول. دا چلن د اکبر باچا له وخته رواج شوی و. بیا لیکوال وای.

"کله چې نواب (پیر محمد) دی دیوان کې وردننه شو نو باچا یې له لیرې ولیدو او سر یې ورته ټیټ کړو. د باچا او دده تر منځ د یو غشي د ویشتلو فاصله وه چې نیم فرلانگ کیږي. د باچا د غږ په اوریدو، دی هغه ځای ته ورسیدو چې "کلان بار " نومیدو او یواځې وزیران او نور امرا به پکې ولاړ و. نواب هلته باچا ته دري واری (فرشي) سلام وکړو، هغه ځای چې د گلانو سبج (دکانچه) وربانده جوړ و او خلکو به باچا ته سجده کوله، هلته یې ورته سجده وکړه. د شاه د محفل بساط (فرش)یې په ادب بوسه کړو. هلته چې باچاپه جهروکه (گېلري) کې ناست واشاره یې ورته وکړه چې بره راوخېژه. خواجه ابوالحسن چې د بخشي گري په لوړ مقام ناست و د چغتاي دستور سره سم د نواب لاس ونیولو، بره یې بوتلو او د باچا د پښې د ښکلولوشرف یې ورته ورکړو. باچا پخپلو گوندو ودریدو او نواب ته یې غیږه ورکړه. بیا یې دده تندی ښکل کړو او حال یې وپوښتلو. بیا دی (خان جهان) د جهروکې نه راښکته شو او پخپل ځای ودریدو او دری ځلی یې بیا ورته ټیټ سلام او دري سجدی وکړی.

خان اعظم چې پخپل ځای ناست و راپاڅیدو او د نواب له خوا ورته څلور لعل (یاقوت) پینځه لوی مروارید او سل جهانگیري اشرفی ډالی کړې او د شهزاده پرویز سلام او سجدات یې ورته وړاندی کړل. باچا به بیا بیا ترینه د سفر حال احوال پوښتلو تر څو چې نورو کارونو ته یې هیڅ پام ونکړو.

کله چې لمر پریوتو نو د ځوکیدارانو او د محافظانو سلامي وشوه او (باچا) د ماني دننه دولت خانه کې چې دیوان خاص نومیدو ولاړو. په سر کې شهزاده خرم ورته حاضر شو . بیا نور ارکان دولت، خان اعظم، نواب خان جهان اعتمادالدوله (غیاث بېگ) مهابت خان،خواجه ابوالحسن میر بخشي او ځینې نور ملگري . هلته هم ټول وخت د پیر محمد نه یې د سفر د تکلیفونو پوښتنې کولی . یو ساعت وروسته د دکن په معاملوبحث پیل شو. باچا

ketabton.com - The Digital Library

وويل، دا څوکاله کيږي چې زما په زړه کې خواهش دی چې ټول دکن دی ونيسم، نوضروری ده چې ددی صوبی ټول حالات دی راته بيان شي. مثلا دا چې شاهي پوځ کله چې په لومړي ځل په بالا گهاټ حمله وکړه نو بې له جنگه ولي بيرته وگرځېدو. دوېم ځل چې د عبدالله خان کومک وونه رسيدو نو ددی سبب څه و، او پوځ لپاره بېرته برهان پور ته د راگرځيدو فېصله، په تېره بيا مان سنگه دا فېصله په کوم مصلحت وکړه. د دکن د نورو معاملاتو د سر ته رسولو لپاره نواب سپه سالار(خان خانان) څه هلی ځلی کوي. پير محمد ډېر په احتياط باچا ته ټول حالات وويل. په دی مجلس کې يو تن د خان خانان مخالف و ده وويل تر څو چې خان خانان هلته موجود وي د دکن يوه معامله به هم سمه نه وي او دا صوبه به چری هم د مغلو لاس ته ورنشي. دی سړي نور هم غوښتل چې د خان خانان سپکاوې وکړي خو پير محمد خپل دلايل پيل کړل او وې ويل د دکن په معاملو په داسی محفلونو کې بی له سوچ او فکر خبری کيږي او هغه خلک چې داسی خبری کوي هيڅ د حالاتو نه نه دي خبر، که نه دخان خانان په وفا او کار کې هيڅ شک نشته. ځيني امرابی احتياطه دي او د دی خبری نه د دکن واکمنو پوراپورا گټه اخستی ده . د دکن خلک په خلاص مېدان کې جنگ نه کوي، چې د شاهي پوځ ځوانان ورته خپله مېړانه وښاي. هم دا ده چې دکن نه فتح کيږي. خان خانان په دی گرم نه دی ځکه د هر کار لپاره يوخاص وخت ټاکلی وي. باچا وويل زه دا دی لس کاله کيږي چې په تخت ناست يم . د هغه وخت راهيسې تر نن پوری مې ډېر خلک دکن کې وټاکل ، لويه سرمايه مې خرڅ کړه خو د دی سره هلته حالت د لومړي ورځې په ډول دې. هر څوک چې راځي واي چې خان خانان هيڅ گناه نلري. ښاي دا خلک پخپله په حالاتو نه دي خبر که نه د زړه نه يې هڅی کړې وې نو دا سيمه به يې نيولی وې.

په دی وخت کې شهزاده خرم خبره راوچوله چې خان خانان د دکن امورو ته پام نه دی کړې . پلار ته يې وويل که اجازه وي نو زه به د گجرات له خوا او سلطان پروېز به د دکن (جنوب)له خوا پوځ کشي وکړي نو زما باور دی چې دا سيمه به ونيسو. ددی په ځواب کې خان جهان وويل شهزاده دی ژوندې ووسي، هغه د باچا مشر زوې او ځاې ناستې دې او د ډېرو کلونو نه په دی صوبه کې هڅه کوي. خانخانان دده اتاليق دې که دی د گجرات له خوا د دکن د نيولو لپاره ولاړو نو ددی دواړو زړه به مات شي چې گني دوي ددی کار جوگه نه دي. زما باوردې چې تر راتلونکي کال به د

دکن مهمات پورا شي. او شهزاده ته يې وويل تا ته دا مناسبه نه ده چې د خپل مشر ورور په اړه داسی خبری وکړې چې گوندی دکن ته پام نه کوي."

د حيات افغاني دا ليکنه د مغل دربار د غورځو پرزو او د دربار د سازشونو يوه انځوروړاندې کوي. جهانگير يو عېش خوښوونکې، نازولې او جاه طلب انسان و. دزمکو نيول دده ارمان واود هند چار چاپيره يې لښکری لېږلې چې ملکونه ورته وونيسي. دده اته سوه ښځې وې چې ځيني نکاح شوي او نورې مينځې وې. په دی مجلس کې شهزاده خرم پخپل مشر ورور اعتراض کوي چې د پلار زړه ترې بد شي. د تخت د وراثت په اړه د نفرت زړي په دی محفلونو کې به کرل کيده. ښاي د خان جهان له خوا د شهزاده پروېزدفاع د خرم په زړه کې رخه اچولې وي چې پايله يې د هغه په وژنه تمام شوه.

په بله ورځ د خان جهان کور مخی ته گڼ خلک راټول و . د خپلو خپلوانو نه علاوه د هری طبقې کسان هغه ته د سلام لپاره ورتلل. د باچا ترور، (د اکبر باچا لور) خان جهان ته د رنگارنگ خواړو، ميوو او شيرينيو سل د سروزرو او سل نقری طشتونه د غرمې ډوډی ته ورواستول. په ټول ښار کې ددی ډوډی کيسی کيدي. تر دی وروسته باچا به هره ورځ ده ته خلعت او سوغاتونه ورکول . په دی کې اسونه، جواهرات او نور شيان شامل و. تر ټولو هغه قيمتي او ښکلی اس و چې د ايران باچا شاه عباس حسېني د خپل سپرلي لپاره د عراق نه راغوښتی او جهانگير ته ورواستولی و. شهزاده خرم چې د اسونو شوقي و، ډېر وغوښتل چې د پلار نه دا اس واخلې خو وريې نکړو هغه دا اس د خپل سپرلي ته ساتلي و خو او س يې دا خان جهان ته ورډالی کړو.

مغلو د دکن او هلته اوسېدونکو په اړه ډېرمعلومات نه لرل چې دا سيمه له نور هند نه توپير لري.

دکن (دکهشڼ) په سانسکرت ژبه کی جنوب لوري ته وايې ځکه چې داسيمه دهندوستان د گنگا د وادئ په جنوب کی پرته ده . که څوک د هند نقشه وگوري نوددی په جنوب کې يولوئ مثلث په سمندر کې غزېدلی دی. همدغه ددکن سيمه ده چې د يو لوې مېزپه شان دغرونو د دريو سلسلو په مينځ کی راښکېل شوې ده . ددکن د لوېديځ او ختيځ ساحلونه چی په ځايي ژبه کې ورته گهاټ وايې دوه سرحدونه لري . چی د سمندر نه ورپورته د هند ترجنوب پوری رسيږی. ددغې سيمې د لوېديځی غاړی غرونه لوړدی او د جنوب لوېديځ نه د لمدې هوا مخه نيسی. هم دا ده چی دلته باران لږ او د

ketabton.com - The Digital Library

مارچ له میاشتې بیاد جون ترمیاشتی پورې پکې هوا وچه وي. د دکن ختیځه برخه ټیټه ارتفاع لری ، له جون بیاداکتوبر تر میاشتې د باران اوبه پکی په بخاربدلیږي. زیات سیندونه یې وروسته په بنګال خلیج ور ګډیږي خو په اوړي کې وچ شي.

مرهټه د هندي اریاي نژاده خلک دي. چې زیات تره د هند د اوسني مهاراشټره ایالت کې اوسیدل. دوي په وولسمی او اتلسمې میلادي پیړی کې د هند په جنوب ختیځ برخه کې ځان له سلطنت جوړکړو. دوي ته کله کله کهشتریه جنګیالي هم ویل کیږي او ژبه یې مراټهي ده. مرهټه توری په عام ډول د مهاراشټره کې اوسیدونکو لپاره چې په مراټهي ژبه خبری کوي کاریدله خو مراټهي ژبه نور قامونه هم واي ځکه دا د مرهټه تعریف نه شي کېدې.

مها په سانسکرت کې لوې او راشټي یا راشټه د ځاې یا د قام لپاره کاریږي. په دریم ..ق.م پیړی کې د اشوکا راجه پر وخت په ځینو لیکنو کې د راشټریکا (راشټرک، راشټریه) خلکو زکر شوی دی چې په دکن کې اوسیدل. د مرهټو ۹۶ قامونه و چې هر یو یې بیلا بیل نومونه لري.

د دولسمی پیړی نه وړاندی ددوي بېلا بېل مشران و خو په وولسمې پیړی کې دوي د چټر پټي شیواجي د مشری لاندې یو شول او په لومړي ځل دوي ځان ته د هند په جنوبي ساحلونو یو سلطنت جوړ کړو . د هغه د مړینې نه وروسته د مرهټو مشر به پېشوا نومیدو او د مغلو او نورو قامونو سره به تل په جنګ و.

په ۱٤۸۲م کی د مسلمان بهمني سلطنت په ټوټی کیدودکن په پینځو مسلمان واکمنو ریاستونووېشل شوې و،چې ګولکنډه، بیجا پور، احمد نګر، بیدر، او بیرار نومېدل. د دکن په زیاتوځایونو کې د لرغونو مرهټه واکمنو له خوا، کلا ګانی او حصارونه جوړ شوي وو. پردغوکلاګانومسلمانانوداسی دفاعي برجونه ور زیات کړل چې له بهر نه د حمله کوونکولپاره یې نیول ګران وو. د دکن بهمني واکمنو د پارس (ایران) ، ترکي او ځینو اروپایي ملکونو سره تجارتي اوسفارتي اړیکي ټینګی کړی. برهان پور د ململ ټوکر، ګلداره ورېښمو او کمخواب چی د سرو زرو په تار به اوبدل کېدو، لپاره نوم لرلو او له دی ځایه به پارس، مصر، ترکیی، روسیې او پولېنډ ته استول کیدل .

دی مسلمان واکمنو د خپلې ساتنې اودفاع لپاره دختیځې او شمالي افریقې نه مرئیان راوستل اوهمداسې به بی شمیره عرب او ترک تجاران او عالمان د سمندر له لاری دکن ته ورتلل. خو د

فارس اغیزه پرې تر ټولو ډېره وه . د بیجا پور یو واکمن یوسف عادل شاه چی ماشومتوب یې په فارس کې تېر شوی و، د پینځلسمی پیړی په پای کې دجمعی په خطبه کې شیعه د دکن سرکاري مذهب اعلان کړ.

په دکن د مغلو حملې د اکبر باچا پر وخت پیل شوې وې. دده زوې شهزاده مراد د احمد نګر ښار تر دوو کالو کلا بند کړې و چې ددی نامتو ملکې چاند بې بي ورسره مقابله وکړه. چاند بي بي د خپل ماشوم زوې د سرپرستی په توګه حکومت کاو . خواحمد نګر په کورنۍ جنګونو دومره کمزوری شو چې اخر یې روغه وکړه او مغلوته د باج ورکول یې وومنل. د اکبر بل زوې دانپال هم هلته مړ شوې واوبیا د جهانګیرزوې پروېز د ټول دکن په نیولو کې پاته راغلې و.

د وولسمی پیړۍ په سر کې مغلو په برهان پورکې خپله پوځې چاونۍ جوړه کړه. هغه وخت دا ښار په اتلس کلومیټره مزکه کی غزېدلی وو. په ۱۶۱۶ م د نومبرپه میاشت کې مغل پوځ د شهزاده خرم په مشرۍ د دکن د نیولو لپاره روان شو. دې د خپلې نازولې مېرمنې ممتاز محل او اولادونو سره د برهان پورپه کلا کې ایسار شو. دده مرستې لپاره په سیمه کې پاته مغل پوځ هم فعاله شو او په څو کالو کې بهمني سلطنت ړنګ شو. شهزاده خرم ، عبد الرحیم خان خانان د دکن صوبه دار وټاکلو او دده د کومک لپاره د مغلو دېرش زره سپاره، شپېته زره پلې پوځ یې هلته وساتل. د دکن نه خرم ډېر مال و زر تر لاسه کړل. په دی کې دوه سوه پیلان چې دری پکې د سرو زرو او نهه په نقرۍ ساز اراسته و. ددی ځاې نامتو پیل "سرنات" نومیدو چې هغه وخت یې بیعه یو لک روپۍ وه. خرم دا مال اسباب خپل پلار ته ورواستول . ددی ټول مال او دولت اندازه ۲۲ لکه او شپېته زره روپۍ لګول شوې وه چې دوه لکه جهانګیرباچا خپلی نازولی ملکې نورجهان ته او شپېته زره یې د حرم نورو مېرمنو ته ډالۍ کړې.

خان جهان د جهانګیر یومهم مشاور و او باچا به د هغه مشورو ته درناوې کاوو. داسی وخت و چې خان جهان به په اس ورختلو نو جهانګیر ده ته لاس ونیولو او په اس یې سپور کړو بیابه یې ورپسې ووژړل . د جهانګیر په دربار کې اروپاي سفیرانو هم دخان جهان د اغیزو زکر کړې دې. په ۱۶۱۶ م کې "لارډ ټېري" د جهانګیر په دربار کې و اووی لیدل چې باچا، پیر خان (خان جهان) زما د زړه مالک، سلطان ، نواب(لارډ) په توګه مخاطب کړو.

ketabton.com - The Digital Library

دریا او جهان

د پېښور په سویل کې د بربرو نومی کلی ملک ابراهیم خان داود زی پخپله حجره کې ناست دی یو ماشوم په منډه راځي او ده ته خبر ورکوي چې اسونه راروان دي. د ملک ابراهیم په سترګو کې د خوشالۍ رڼا لیدل کېږي، خپل کشر زوی نېکنام ته اشاره کوي او دی سمدلاسه کور لوري ته ورځي چې پر ښځو د مساپرو د ډوډۍ غږ وکړي. هلته چا د وړاندی نه د کور له بامه خپبر لوري ته ګرد او دوړی لیدلي دي او ښځې د خاورو په لویو لویو خانکونو کې د اوړو په اخښلو بوختی دي ، ماشومان چرګانو پسی منډې وهي او ښځو ته یې رانیسي چې پښې ورله تړي. د نېکنام مور د کلي قصاب کره ماشوم ورلیږي چې ژر ورله غوښه راوړي. په حجره کې ناست ټول کسان د ابراهیم خان سره یو ځای بهر پټیو ته روان شول دری ځوانان د ښارویو د یوی جوپې مخی ته په اسونو راځغلي، د لیرې نه د خپل کلي خلک ویني نو اسونه هم هلته په شنو پټیو کې پرېږدي او پخپله رامنډه کړي.

تر ټولو وړاندې د ابراهیم خان مشر زوی دریا خان دی چې د راتلو سره د پلار په پښو لوېږي. پلار یې غېږي کې نیسي او له تندي ورله خوله پاکوي. ور پسی دده بل ورور عثمان خان دی چې ابراهیم ده ته هم غاړه ورکوي او سترګی یې د درېم زوی لټه کوي . هغه سپین ږیري او ځوانان چې ددی قافلې د هر کلي لپاره راوتلي و دوي بدرګه کوي. د کلي ټول ماشومان هغه وخت بهر په شین مېدان کې ددی اسونو ننداري ته ورغلی دي. د ابراهیم خان سترګي اوس هم د خپل درېم زوی زکریا خان په لټه کې دي اخر دی ویني چې تر اوسه په اس سپور دی. او یو بل کس دده د اس قېزې نیولي ورسره پلی روان و. ابراهیم خان پوهیږي چې زوی یې یا ناروغه او یا ټپي دی. د حجرې نه دوه کسان یو کټ ورزغلوي او ابراهیم د زکریا اس ته نږدی ورځي. د هغه رنګ ژیړ وي او د دوو کسانو په مرسته چې له اس کوزیږي نو پلار ته یوه شېبه دریږي خو په پښو کې یې طاقت نه وي او ژربې په کټ څملوي چې وربانډې نوی ملتاني څادر غوړیدلی و. ابراهیم ملک

ketabton.com - The Digital Library

دده پر مټ ترلې پټکې د نسواري رنګ داغ ويني نو پوهيږي چې دی ټپي و. د کلي ډم ته خبر ورکوي او دريا خان پلار او نورو ته د هغه د ټپ کيسه کوي.

په هغه ماښام تر ناوخته دابراهيم خان حجره اباده وه او خلکو ددريا خان له خولې د هغه د بلخ د سفر کيسه اوريده. دا درې واړه ورونه مياشت کيده چې د خيبر نه وراخوا ادينه چې اوس ورته جلال اباد وييل، د لارې کابل او بيا له هغه ځايه بلخ ته ورغلي و. ددی نه وړاندې دوي به د باجوړ له لاری د بدخشان غرونو ته ورتلل او هلته نه به يې اسونه اخستل. څو ورځې په پيښور کې له دمي وروسته پنجاب ته به يې ووړل او خرڅول. خو اوس د جهانګير په باچهی کې د خيبر اپريديانو ددی تاريخي درې لاره قافلو لپاره خوندي کړې او مغل باچا له دوي سره روغه کړی وه . هم دا وه چې دريا خان د خپل پلار په اجازه سږ کال پخپله په دی لاره داسونو د پلورلو لپاره يو لوې تجارتي قافلی سره بلخ ته ورغلی و. د پيښور يو پراچه تجار هم ورسره و چې د پيسو په حساب او د معاملی په کولو پوهيدو. دريا خان اوس د سيمې د سيندونو غرونو او د درو نه ښه بلد شوې و.

د بربرو په کلي کې څو ورځې د دريا خان د سفر کيسې کيدې هغه اسونه چې ده راوړي و ښه چاغ او ښکلي و. د کلي په شنو مزکو ورته د خسمانې او ساتنې بندوبست شوې و. مياشت وروسته دريا خان ددی اسونو سره د پنجاب په لوري روان شو. په يوه ورځ کې د اباسين او د کابل سيندونو سنګم ته ورسيدو . په سيند اوس دوه د لرګي پلونه ترل شوي و چې يو يې د څاروو او اسونو او بل يې د پلي خلکو لپاره و. د اکبر باچا له خوا جوړ د اټک سره دنوي کلا شاو خوا، د مساپرولپاره شير شاهي سرايونه اوس هم اباد و. درې ورځې وروسته دوي د پنجاب په کسور کې دمه وکړه چې د اسونو لويه منډۍ به پکې جوړيده او د خويشګو پښتانه به ددوي کوربانه و.

دريا خان يو څواسونه دلته خرڅ کړل خو دوه ورځې وروسته د اګری په لوري روان شو. د پنجاب په شنو مېدانونو کې اسونه نور هم ښه شول خو په لومړي ځل دی اسونو په ګرمی هوا کې ساه واخسته . په عامه توګه د اسونو تجارانو به داوړي په ختمېدو اسونه هند ته اوړل خو دريا خان په دی باور و چې لکه د انسانانو څاروي هم د هوا سره ځان عادتولی شي.

په اګرې کې دده د رارسيدو خبر د جهانګير باچا په دربار کې شيخ رکن الدين ته هم ورسيدو . هغه پخپله هم نورو اسونو ته اړتيا

لرله او کله چې د دريا خان سره مخ شو نو د هغه د شرافت او د مېړانې نه ډېر اغېز من شو. دده په تندي کې د فراست او د پوهې نښې يې وليدې او د اسونو د خرڅولو نه وروسته يې دريا خان ته بلنه ورکړه چې له ده سره بسي ته ورشي. په بسي کې هغه وخت رکن الدين ښه ډېر کورونه جوړکړي و. يوه ورځ او د شپې د سفر نه وروسته دوي بسي ته ورسيدل . رکن الدين خپلو مېلمنو ته ښه درناوې وکړو. په بسي کې مساپر پښتانه ټول دريا خان نه تاويده او نه يې غوښتل چې دی هندوستان نه بيرته خپل کلي ته ولاړ شي.

ښاي د دريا خان شخصيېت او يا دا چې رکن الدين په سيمه کې نورو پښتنو د ابادولو ته ليواله وچې ده ته يې خپله لور بي بي ببړۍ ور واده کړه. د هغی په پسول کې يې د پوټ (پوټهه) نومی کلی ورله ورکړو چې د بسي نه په لږه فاصله و او د رکن الدين په جاګير کې شامل و . هدف يې دا و چې دريا خان د خپلې مېرمنې سره په پوټ کې ژوند پيل کړي. خو دريا خان دی ته تيار نه شو او د نوی ناوې سره بېرته د بربرو کلي ته يې مخه کړه. دی د خپل پلار مشر زوې و او د هغه د مړينې نه وروسته دی د کلي مشر هم و . دا څرګنده نه ده چې ملک ابراهيم څه وخت وفات شو.

جهانګير باچا په ۱۰۱۶ ه (۱۶۰۷ م) کې کابل ته د ورتلو هوډ وکړو خو دی د پيښور د ناظم احمد بېګ خان کابلي د انتظام نه خوشاله نه و. په هغو ورځو کې به د باچاسفر ډېر مهم کار و. ده سره په سوونو اسونه، پيلان، په زرګونو عسکر د حفاظت لپاره د خوراکي موادو ګاډي د حرم د مېرمنو لپاره خدمت ګاران ، پخونکي او دغسی خلک مله و. هر ځاې چې به دی قافلی پړاو وکړو نو هلته به يو وړوکې ښار اباد شو، بازار به پکې ولګيدو، خېمې او تمبوانو به لوې ځاې نيولی و. د نږدی سيمو نه به خلکوخپل شيان دی قافلی ته راوړل او په دوي به يې پلورل. هر پړاو به يوه يا دوه وونۍ وخو کله کله به باچا د سيمې دهوانه خوند واخيستو نو زيات به تم شو. دا پړاو به يواځې د ښکار لپاره نه و، بلکه يو ډول د باچا سرکاري سفر هم و. ده به په لاره د سيمې مشرانو سره وليدل چې ده ته سر ټيتولو له ورتلل او څوک چې حاضر نشو، هغه به باغي ګڼل کيدو. ددی سوونو کسانو لپاره به د سيمې ناظم د ځای او د استوګنې انتظام کوو او مشران به يې خبرول. جهانګير د پيښور او د پنجاب د سيمو واک رکن الدين ته سپارلی وچې دده د سفر پورا انتظام وکړي. هغه د دی لپاره چې پيښور ته ولاړو نو لورکره د بربرو کلي ته ورغلو او دريا خان يې وليدو. هغه محال دريا خان يې هم دجهانګير باچا سره د ملاقات لپاره بوتلو.

ketabton.com - The Digital Library

خو څوورځې وروسته د روژې په ۲۹ نېټه رکن الدين د وو پنځوسوکالو په عمرکې لاهورکې وفات شو. جهانګير دده په مړينې ډېر خفه شو او دده زمکې او کلي يې دده زامنو ته په ميراث کې ورکړل. دا هم د هغه وخت د مغل واکمنو يوه سياسي پاليسي وه چې کوم امير ته به يې زمکې په انعام کې ورکړې وې، که هغه ورته پت من پاته کيدو نو اولازونو ته به يې د فرمان له مخې دا زمکې ميراث کې ورکولې. که داسې نه وه نو ټولې زمکې به يې ترې واخستې. په هغو حالاتو کې د بغاوت مخه به په دې توګه هم نيول کيده.

کمال الدين په پېښور کې د پلار پر زمکو کښېناستو او ده ته يې د وو نيمو سوو منصب ورکړو. دريا خان د خپل خسر د مړينې نه وروسته د خپلې کورنۍ سره يوځل د بسي لور ته ولاړو او هلته يا خو د مېړمنې په ټينګار او يا دا چې مغل دربار ته دده شهرت رسيدلی و او ښاي چې جهانګير باچا د زوې شهزاده خرم په پوځ کې ورته د منصب پيشکش ووشو، دريا خان په پوټ کې د ايساريدو فېصله وکړه. ده ته د يوی پخې کلا د جوړولو اجازه هم ورکړې شوه چې هغو ورځو کې به لږو خلکو تر لاڅه کوو. هم دا وه چې دريا خان په پوټ کې خپل کور او کلا دواړه پاخه جوړکړل. دريا خان کله چې په پوټ کې ژوند پيل کړونو خپل درې واړه ورونه يې اګرې ته را وغوښتل او دوي هم د شهزاده خرم په پوځ کې منصب داران شول. عثمان خان يو زروپلې عسکرو او اتو سوو سپارو منصب دار و. نېکنام د وو سوو پلې عسکرو او دريو سوو سپارو مشر منصب دار و. زکريا خان د دکن په پوځ کې د خان جهان سره کومکي سردار و.

په ۱۶۱۸ م کې د پنجاب په شمال کې د غرنۍ ملک کانګړه راجه سورج مل د سيمې د نورو زمکه والو په زمکو تعرض پيل کړو. جهانګير خپل زوې خرم ته چې اوس د شاه جهان لقب يې ورته ورکړې و، ددی سيمې د رالاندې کولو امر وکړو او د ستمبر په لسمه نېټه شاهي پوځ د احمد اباد(ګجرات) نه کانګړی ته مخه کړه. په دی لښکر کې دريا خان هم شامل و. د مغل پوځ سر لښکر بکرما جيت يوکنډک ته د ابراهيم خان مومند په مشرۍ د يوې لارې نه کلا ته د ورداخليدو امر وکړو. سورج مل کلا خپل ماشوم زوې ته پرېښوده، د چمبه د راجه سره يې پناه واخسته او هم هلته مړ شو. دمغلو محاصره چې تنګه شوه او نورددی ځاې خلکو مقابله ونکړې شوه نو دا کلا يې ورته تسليم کړه.

په ۱۶۲۰ م کې د خان اعظم د مړينې نه وروسته جهانګير،

خان جهان د ګجرات والي او د شهزاده پروېز اتاليق وټاکلو خو هغه وخت په دکن کې د مغلو پر ضديو وارې بيا د بغاوت لمبې راپورته شوې. ددی دريو مسلمان واکمنو، نظام الملک، قطب الملک او عادل خان په ګډه پنځوس زره پوځ سره په مغلو حمله وکړه او وروورو دوي يې سيمې نه د برهان پور په کلا کې محاصره کړل. عبد الرحيم باچا ته پيغام ورواستاو چې که ددوي کومک ونشو نو ښاي د راجپوت سردارانو په شان د ځان وژنې رسم (جوهر) پورا کړي. هغه وخت د راجپوت هندوانو يو دود و چې کله په جنګ کې د ماتې سره مخ کيدل نو د سلامي کيدوپر ځاې به يې کوماندانانو په ګډه ځان ووژلو. په دوېم دسمبر ۱۶۲۱ م کې شاه جهان د دېرشو زرو سپرو او شلو زرو پلې عسکرو سره يو وارې بيا دکن ته روان شو. درې مياشتې وروسته دا پوځ د نربدا سيند پر غاړه پړاو وکړو اودبرهان پور محاصره ختمه شوه. دلته هغه ځينې سيمې په جنګ او ځينې د خبرو اترو او د تاوان د ورکولو په لوز ونيولې. اخر د دکن باچاهانو د پينځو لکو روپو د تاوان په بدل کې ورسره روغه وکړه او مغلو ته يې د وړاندی نه زياتې سيمې پرېښودې. د جهانګير زوې سلطان پروېز د شرابو د لاسه پخپل مرګ مړ شو او شاه جهان ديو بل سيال نه بې غمه شو. اوس دده يو ورور شهر يار پاته وچې د پلار نازولې مېرمنې نورجهان يې ملاتړ کوو.

په هند کې دجهانګير په بوخت کيدو د ايران باچا شاه عباس صفوي ګټه واخسته، په کندهار يې حمله وکړه او هلته مغل عبد العزيز نقش بندي کلا بند پاته شو. شاه جهان ايله د دکن نه اوزګار شوې و چې پلار ورله امر وکړو چې کندهار ته دی لښکر يوسي. هغه وخت د برساتونو موسم پيل شوې و اوددی دومره لوې لښکر خوځول ورته ممکن نه و. ده د ماندو (مرزي هند) په کلا کې اړولې و او اراده يې دا وه چې هلته درې مياشتې پاته شي او وروسته کوچ وکړي. د ماندو نه شاه جهان پلار ته د شاهي فرمان په ځواب کې وليکل " د حکم سره سم زه په ماندو کې ايسار يم، هر کله چې برسات ختم شي نو زه به کندهار ته ورشم. خو د کندهار ته ورتګ د هند د معرکو نه توپير لري، د ملتان نه کندهار پورې درې سوه کوس (۹۰۰ ميله) فاصله ده. هلته غله کمه ده، مقابله به مې د شاه عباس غوندی با تجربه عسکر سره وي، نو ځکه د لښکر د پاره د غلې دانې انتظام ضرور دې. ددی لپاره مناسبه ده چې د ملتان پنجاب او د کابل صوبې دی ما ته راکړې شي چې د لښکر لپاره د خوراړو انتظام وکړم او دومره خزانه هم راکړئ

ketabton.com - The Digital Library

چي د لښکر د سامان او د تنخواه لپاره کافي وي. ددی نه علاوه زما د چار واکو د منصب او په تنخواه کي د بدلون او د جاگيرونو د بدلولو اختيار دی هم په بش پړه توگه ما ته راکړی شي."

د شاه جهان له خوا دا غوښتني د خپلواکۍ په لور د هغه لومړي گام و. داسي ښکاري چي جهانگير د خپل زوي د ارادو نه په انديښنه کي شو . د شهزاده خسرو(ورور) سره د شاه جهان چلن اوپه بندي خانه کي دده مړيني ورته وېره ودرولي وه. ټول پنجاب شاه جهان ته د ورکولو معنا دا وه چي جهانگير په لوېديځ کي د خپل سلطنت هغه برخه ورله ورکوي چي دده لپاره د ملا د تير په شان وه. زوي يي د دهول پور نومی پرگنه هم پخپل جاگير کي د شاملولو خواست کړي و چي د اگری او د گواليار په منځ کي د ۵۵ کلوميټر په فاصله يوه شنه سيمه ده. هغه په دی باور و چي پلار به يي دده په برياليتوب خوشاله وي او ضرور به دا سيمه هغه ته د انتظام لپاره ورکړي او پخوا ددی چي باچا ددی څه امر ورليږلي وي ، هغه دريا خان د پوځ د يوی ډلی سره د دهول پور د انتظام لپاره وراستوو. خو دشاه جهان ليک لا باچا ته نه و رسيدلي چي د ملکي نورجهان په وېنا دا پرگنه د شهزاده شهر يار په جاگير کي شامل کړي شوه. هغوي هم د وړاندی نه د خپل جاگير د انتظام لپاره خپل منصب دار شريف الملک وراستولی و چي د دهول پور سيمه يي نيولی وه.

کله چي دريا خان د شاه جهان د مراسلی سره هلته ورسيدو نو شرېف الملک يي مخه ونيوله. د زباني بحث نه وروسته خبره توري او غشي ته ورسيده. دريا خان د جنگ له ډگره چړی نه و په شا شوی. په نتيجه کي د دواړو ډلو تر منځ ښه مرگ ژوبله وشوه. شريف الملک په يوه سترگه پر غشي ولگيدو نو نور يي له جنگه لاس واخستو او د خپلوجنگيالو سره د دهول پور نه ووتلو. دريا خان په دی سيمه کي خپل تسلط جوړ کړو او شاه جهان يي له حاله خبر کړو. کله چي شريف الملک اگری ته د باچا دربار ته حاضر شو نو هغه ته د دهول پور پېښه په دی توگه بيان شوه، چي باچا فکر وکړو، زوي يي له ده بغاوت کړی و. ددی پېښي سره سره ښاي نورجهان هم باچا ته خبري کړي وي . جهانگيردومره په قهر شوچي شاه جهان ته ورکړی شوی د دواب تر منځ ټول جاگير يي د هغه نه واخستو او شهزاده شهر يارپه نوم يي کړو. د کندهار د نيولو کار يي هم شهر يار ته وسپارلو. شاه جهان ته خپلو جاسوسانو خبر راوړو چي په دربار کي دده پر ضد سازشونه روان و چي نورجهان يي په سر کي وه. هغه پلار ته يي يوگيله

من ليک ورواستاوچي پکي يي د نورجهان د چلن شکايت کړي و چي د دوي په معامله کي د مداخلي په تور يي تورن کړه. باچا ددی ليک په تر لاڅه کولو نور هم په قهر شوځکه ملکه نورجهان ورباندي ډېره گرانه وه.

د نورجهان اصل نوم مهر النسا او د پارس (ايران) د يو کډوال غياث الدين لور وه. د شپاړسوکالو په عمر کي دا په يو ترکمن منصبدار علي قلي استاجلو واده شوه چي د غياث الدين په څير له ايرانه هند ته ورغلی و. اکبر باچا علي قلي ته دده په مېړانه د شېر افگن (دزمري پرزوونکي) خطاب ورکړی و. دی د بنگال په يوه شخړه کي وژل شوی اود ځينو خلکو دا نظر دی چي د هغه په وژنه کي پخپله دجهانگير لاس وځکه ده د مهرالنسا سره مينه لرله. دا يوه افسانه ده او تاريخي حقايق يي ملاتړ نه کوي. مهر النساد مېړه له مړيني وروسته د خپلی ماشومي لور سره پلارکره ميشت شوه چي د اکبر باچا يو منصب دار و. له هغی مهرالنسا دربار ته هم تگ راتگ کوو. يو ځل په يوه مينا بازار (مېله) کي دا جهانگيروليده، خوښه يي شوه اوژر د جهانگيرشلمه نکاح کړي ميرمنه شوه. په دی کي شک نشته چي مهرالنسا يوه با استعداده او هوښياره ښځه او باچا ته تر ټولوگرانه وه. هم دا وه چي له واده وروسته يي هغي ته د نور محل او بيا د نورجهان خطاب ورکړو او پخپلو سيکو يي ددی نوم ليکلي و.

له واده وروسته د نورجهان د کورنۍ او د نورو ايراني اميرانو اغېزي د هغه وخت په مغل سلطنت کي دومره ډېري شوي چي پخوا هند کي يي ځاري نه ليدل کيږي. په لوړو او مهمو دندو ددوي د ټاکلو يوه بېلگه د کابل والي مهابت خان و. دده خپل نوم زمانه بيگ او پلار يي غيور بيگ ،د ايران (شيراز) نه کډه کړي وه او وروسته دوي دواړو د خپلو نومونو سره کابلي ليکلو. د اکبر باچا په وخت کي زمانه بيگ هند ته ولاړو او هلته په مغل پوځ کي شامل شو. ورو ورو دی د شهزاده سليم په ځانگړي دسته کي ورگډ شو. کله چي سليم باچا شو نو ده ته يي د پوځي منصب سره د مهابت خان خطاب ورکړو. د شاه جهان د بغاوت د ختمولو لپاره ده د جهانگير د پوځ مشري کوله او وو زرو کسانو شخصي پوځ يي لرلو . په پېښور ښار کي دده په نوم جومات اوس هم شته چي دده زوي جوړکړي و.

په ۱۶۱۵ م کي جهانگير باچا د پير روښان د غورځنگ يو غړي او دده لمسي،اله داد ته د بخښنی سره شل زره ضرب سيکي او يو مرصع خنجر په انعام کي ورکړل. د دکن د نيولو لپاره د

ketabton.com - The Digital Library

مغلــود پــوځ یــوی ډلــی مــشري هــم ورتــه ورکــړې شــوه. الله داد،دروښــاني پــاڅون د ســالاراحداد اخــښې واومغلــو غوښــتل چــې پــه خیبــر پــښتونخوا کــې د افغانــانو بــېلا بېلــی قبیلــی ددوي واک تــه د تــابع کیـدولپاره رامـات کـړي.. هلتـه د تللـو نـه وړانـدې جهـانګیر باچـا الله داد تـه درشـید خـان خطـاب اوقیمتـي سـوغاتونه هـم ورکـړ ل او د ضـمانت لپـاره یـې تـری دده مـشر ورور او زوی پـه دربـارکې ایسارکړل. پـه ۱۶۱۷ م کـې الله داد د مهابـت خـان تـر ځـارنی لانـدې پـه افغانـستان کې خپلـه دنـده سر تـه رسوله اوځـه موده پـه کابـل کـې و. مهابت خـان دی د یـو پـوځ سـره لـومړی د بنګښو سـیمي تـه ورواسـتاو خـو هلتـه اولـس دده مخـالف شـو ان تـر دی چـې دې یـې د خـاین پـه تـور تـورن کړو. د الله داد لپاره دا یو ګران کار واو دی د مغلو نه بېل شو.

خـو پـه ۱۶۲۰ م کـې الـه داد د جهـانګیر باچـا نـه بخـښنه وغوښـتله، دی معـاف کـړې شـو او پـه خپـل پخـواني منـصب دوه نـیم زره پلـي او دوه سـوه سـپرو بیـا بحـال کـړي شـو. دده ورور او زوی چـې د مهابـت خـان پـه وېنـا د ګوالیـار پـه کـلا کـې بنـدي سـاتل شـوي و، خوشـی شـول او زر روپـې یـې ورلـه ډالـۍ کـړې. پـه ۱۶۲۵ م کـې دی د کنـدهار د یـو لـښکر مـشر وټاکـل شـو او وروسـته د خـان جهـان لـودی پـه پـوځ کـې شـامل و. یـو ځلـی مهابـت خـان جهـانګیر تـه وویـل چـې پـه دی تولـو پـښتنو کـې رشـید خـان هوښـیار مېړنـي او اغېـزمن ځـوان و او هغـه تـه یـې مشوره ورکـړه چې یـا خـو رشید خـان د دکن نـه بېرتـه راوبلـي او یـا د هغـه ملګـری خـان زمـان پـه دی سـرحدي سـیمه کـې د کومانـدان پـه توګـه ونـه ټـاکي. هغـه اندیـښنه وښـودله چـې کـه دوي دواړه یـو ځـای شول نو هم هلتـه بـه د شـاهي پوځ پـر ضد پـاڅون وکـړي. د رشید خـان د خـدمتونو پـه بـدل کـې ده تـه پـه شـمس ابـاد کـې جـاګیر ورکـړی شـو. خـو دده کـورنی د کمپـل پـه سیمه کـې پخپلـو زمکـو ژونـد کـوو چـې د "پرانـې ډانـګ" نـومي کلـي کـې وی. ده هلتـه یـوه کچـه کـلا(ګړهـي)جـوړه کـړه چـې تـر اوسـه یـې کنـډوالي پـه سـترګو کیـږي. لـه هغـه راهیسي دا ځـای د مـاو رشید ابـاد پـه نـوم شـهرت لـري. د رشید خـان پـه وخـت کـې ځینـي اپریـدي او بـنګښ قبایـل دلتـه مېشت شـول . مـاو رشـید ابـاد اوس د فـرخ ابـاد ضـلع پـه قـایم ګـنج کـې دې او د نـواب رشـید خـان قبـر هـم دلتـه جـوړ دی. د هنـد لـه وېـشه وروسـته ددی سـیمي یـو بـل پـښتون، ډاکټـر زاکـر حـسین د هنـدد جمهوریـت لـومړي صدر وټاکل شو.

دا څرګنـده نـه ده چـې د بـاره بـستي کلـي څـه وخـت د دریـو نـه دولـسو تـه ورسیدل. د شیخ رکـن الـدین د مړینـي نـه وروسـته پـه بـسي کـې دده دوېـم زوی عبـد الرحمـان د کلـي او قـام مـشر شـو او پـه دی

وخـت کـې دده ترونـو حـسن، عمـر، خـضر او یوسـف نـور کلـي ابـاد کـړل. عمـر خـان پـه بګراسـي نـومي کلـي کـې ځـان لـه کـوراو کـلا جـوړکړل او ورو ورو دده دوو زامنـو داود او محمـد خـان تېـر پکـې ابـاد شـو . خـضر خـان د بګراسـي نـه دری میلـه جنـوب پـه چندیانـه نـومی ځـاې کـې خپلـو زامنولـه کورونـه جـوړکړل. دی هـم د جهـانګیر باچـا پـه پـوځ کـې د ټیټـي رتبـې یـو منـصب دار و. یوسـف خـان، د خـان پـور پـه نـوم یـو نـوی کلـی ابـاداویوه ښـکلي کـلا یـې پکـې جوړه کړه چې کنډوالي یې تر شلمي پېړۍ پاته وې.

د رکن الـدین بـل ورور شـیخ حسن تـر دېـرې مـودې پـه کابـل کـې د مغل پـوځ د کومکي سـردار دنـده پـر غـاړه لرلـه. جهـانګیر باچـا ورتـه منـصب ورکـړی و او د هغـه پـه بـا اعتمـاده سـردارانو کـې شـامل و. پـه ۱۶۲۳ م کي کلـه چې د بلخ مغل والـي نـذر محمد د باچـا پـر ضد بغـاوت او د لـسو زرو قـواو سـره یـې پـه کابـل حملـه وکـړه نـو ددی د مقـابلی لپـاره پـه پـوځ کـې شـېخ حـسن هـم ورواسـتول شـوچې جهـانګیر ورته د مبارز خان خطاب ورکړی و.

بـسي کـې د رکـن الـدین ورونـو او ددوي اولادونـو پخپلـو کـې خپښې کولي اوکـه هلـک یـا جینـی لپاره پـه کورنی کې څـوک نـه و نـو د پېښور دبازید خېلو نـه بـه یـې خپلـوان راوستل. پـه دی کلیوکي پاتـه ددوي نـور ټبـر نـه بـه کلـه کلـه ځوانـان هلتـه ورتلـل او پـه مغـل پـوځ کـې به یې د جنګیالو په توګه ځان شاملوو.

ketabton.com - The Digital Library

د جهان زوال

اوس په خیبر پښتونخواکې د دلزاک قام یو کس هم نه نشته ځکه لوې شمېر دلزاک د هند د جنګونو لپاره ورتلل او دوي ډېر ښه غشي ویشتونکي و. ددوي، د مومندو او یوسفزو تر منځ به تل جګړې وې اود وولسمي پېړۍ د پیل نه دلزاک په ټول هند او په تېره بیا دکن کې خپاره شول. د جهانګیر د حکومت په شروع کې دکن کې د سختو جنګیالو ضرورت و د ۱۶۱۱ م په لوې کیمپېن کې د پیر خان (خان جهان) په مشرۍ کې لوې شمېر مهم افغانان په جنګي ډلو کې ورسره و. دده په پوځ کې درې زره دلزاک سپاره و چې د بیجاپور د نیولو لپاره یې ورواستول.

ملک عنبر چې په دکن کې د مغلو پر ضدمورچې نیولې وې دده د ماتولو لپاره د مغلو د پوځ لویه برخه پښتانه وچې ددوي یو څو سرداران ،علی خان نیازي، محمد خان نیازي، احمد خان نیازي، مبارز خان ، ناهر خان، دلاور خان، منګل خان، کمال الدین (د شېر خان زوې) شهباز خان لودی، مبارک خان سرواني، الله داد ، بختیار خان، بوډا خان، جلال خان او جمال خان د دلاور خان زامن، سکندر خان دومړو.

د دکن د ملک عنبرسره په یوجنګ کې حسن خان میا ووژل شو او دده زوې بهلول ته باچا د سربلند خان لقب ورکړو. په دی وخت کې دجهانګیر اود شاه جهان تر منځ اړیکې وراني شوې او یواځینۍ کس چې دواړویې مشوره منله، خان جهان و. شاه جهان خپل پلار ته د هغو امیرانو فهرست ورکړی و چې د خسرو مرزاد بند نه خوشې کول یې غوښتل. دا هغه کسان و چې دهغه په اند د جهانګیر مخالفان و. خو خان جهان باچا ته وویل چې کیدایشي په دی کې د بی ګناه خلکو نومونه هم شامل وي. باچا د هغه مشوره وومنله اوبی له دی چې هغه نومونه یې کتلی واې، فهرست یې وسیزلو. خو په دی کار دشاه جهان په زړه کې رخه پیدا شوه او هغه خان جهان ته د پلمی په انتظار شو.

د جهانګیر لومړۍ مېرمنه مسلمانه او دده دزوې شهر یار مور وه. نورجهان غوښتل چې ددی لورلاډلي بېګم د باچازوې شهر یار ته واده کړي او ددی لپاره هغې د جهانګیر ځاې ناستې شهر

یارګیلو. دشاه جهان مور یوه راجپوت وه اوده د نورجهان د ورېرې ارجمند بانو سره په مینه واده کړې. یو خوا نورجهان د خپل زوم او بل خواد هغی وروراصف خان د خپل زوم لپاره د واک او د قدرت په سازشونو اخته و.

نورجهان تر دی حده خپل اغیز د ساتلو په هڅه کې وه چې جهانګیر ته یې څوک نه پرېښودل. د کندهار نیول د دواړو ډلو د پاره د سیالۍ وړ موضوع وه. نورجهان خپل زوم شهریار د کندهار د مهم لپاره تیار کړو . مرزا رستم صفوي چې د ایران نه ورغلی و د هغه اتالیق وټاکلو.

جهانګیر دشاه جهان وکیل میر عبد السلام خپل دربار ته د راتلو نه منع کړو. هغه چې خبر شو نو خپل استاځی افضل خان یې د پلار دربار ته ورواستاو چې غلط فهمي لېرې کړي. خو باچا هغه بې له لیدو بیرته وګرځوو. شاه جهان د لښکر سره پخپله لاهور ته روان شوچې پلاز پخلا کړي. داسی اوازه ګډه شوه چې زوې د پلار پر ضد بغاوت کړی دی. جهانګیرددی خبرپه اوریدو دومره په قهر شو چې د زوې سره د جنګ لپاره د لاهور نه ډېلي ته روان شو. دده د پوځ مشر مهابت خان او د وړاندی تلونکو کومانده د عبد الله خان په لاس کې وه چې په زړه کې یې د شاه جهان ملا تړ کاوو. په ۱۶۲۳ م د اپرېل په میاشت کې د جمنا سیند پر غاړه پلار او زوې د یو بل مقابل ته ودریدل. د جنګ په مېدان کې عبدالله د جهانګیر د پوځ نه ولاړو او دشاه جهان لوري ته ودرېدرو. د جهانګیري لښکر ملا ماته شوه خو هم هغه وخت دشاه جهان سپه سالار بکرما جیت په یوی ګولۍ ولګیدو او د هغه لښکرګډوډ شو. شاه جهان د جنګ د بندولو اعلان وکړو او بېرته د دکن په لوري روان شو. د پلار او زوې په دی جنګ کې پښتانه هم وېشلي و. د شاه جهان سره په جنګ کې دا افغانان مله و. معصوم خان د موسی زوې . دریا خان. بهادر خان د هغه زوې. بابو خان بړېڅ. علی خان نیازي. خواجه داود (د عثمان خان ورور) ابراهیم خان (د عثمان وراره) کوم کسان چې وروسته ورسره مله شول ، عدل خان، پهاړ خان او حېدر خان نومیدل. دریا خان دده دکنډک مشر و.

جهانګیر د خپل پوځ یوه برخه د شهزاده شهریارپه مشرۍ ور پسې واستوله . ورووروو هغه کسان چې دجهانګیر نه بیل شوي او په دی هیله دشاه جهان سره یو ځاې شوي و چې ډېر ژر به دی د هند پر تخت کښېني،پوهه شول چې د پلار تله درنه ده. داسې کسان چې له شاه جهان نه یې لاس واخستو نود جنګ د میدان حالت واوختواو شاه جهان ته بله لاره نه وه بې له دې چې د اړیسه نه

ketabton.com - The Digital Library

بنگال لوري ته ولاړ شي. د بنگال حاکم ابراهيم خان له وړاندی نه د ملکې نورجهان له لوري فرمان تر لاسه کړی و چې دشاه جهان حساب دی برابر کړي. د ابراهيم خان سره په جنگ کې دشاه جهان بی شمېره عسکر ووژل شول چې دده څلور نامتو سرداران پکې شامل و. شاه جهان د دوېم جنگ لپاره خپل پاته پوځ ترتيب کړوچې په دی کې دريا خان او دده زوې بهادر خان دواړه ورسره مله و. ددی نه علاوه دلاور خان بړيڅ، کريم داد خان، محمد خان مومند، داراب خان او خواجه صابر هم د خپلو ډلو سره پاته و. په ۱۶۲۴ م کې شاه جهان په بنگال کې ددريا خان پر مټ اکبرنگر ونيولونو هغه ته د شېر خان لقب لس زريز (پينځ سوه پلي او نور سپاره) منصب يو لک روپۍ نغدی او هاتيان ورکړی شول

د بهاگل پور په مېدان کې د سيند پر غاړه سخت جنگ ووشو . سردار محمد خان مومند د خپلو اوياو ملگرو سره ووژل شو . خو اخر د جهانگير لښکر ماته وخوړه او د بنگال حاکم ابراهيم بيگ سر يې په نېزه کې ټومبلې شاه جهان ته راوړو. بنگال او بهار دواړه د شاه جهان لاس ته ورغلل نو په بنگال کې يې داراب خان صوبه دار وټاکلو او دی پخپله په بهار کې د روهتاس په کلا کې ميشت شو. په ۱۶۲۶م د مارچ په مياشت کې شاه جهان، خپل دوه زامن داراشکوه او اورنگزېب، د دوو لکو روپو او نورو قيمتي جواهراتواو پيلانو سره پلار ته ورواستول چې روغه ووشي خود اکتوبر په مياشت کې دپلار او زوې د پوځ تر منځ يو واری بيا په جونپور کې جنگ ووشو چې پکې دوه زره کسان ووژل شول. تر دوو کالو هم دغه حالت و او اخرشاه جهان ناروغه شو.

جهانگير اوس پخپله د جنگ نه ستړې و او ده غوښتل چې زوې سره روغه وکړي خودشاه جهان د بغاوت په ختمولو کې دخان جهان نه علاوه دکابل والي او د جهانگير مشر وزير او با اعتماده منصب دار مهابت خان ډېر لوې رول لوبولی و. دوي دواړه د شهزاده خسرو پلويان و او په دربار کې د مهابت خان د اغېز په زياتيدو ملکې نورجهان د خطر احساس کاو. باچا اوس د ساه لنډۍ په مرض اخته واو د حکومت ټول کارونه نورجهان کول. کال وروسته ملکې نورجهان هڅه وکړه چې مهابت خان د خپلې دندې نه ليرې کړي خوهغه ته مخبرانو خبر راوړو او پخوا له دی چې وژل شوې واې د خپلو عسکرو سره د شاهي ماڼې نه ووتلو. هغه وخت دده سره اله داد(رشيد خان) هم مله و.

خان جهان اوس ورو ورو د گمنامۍ کندو ته په لويدو شواو ډېر شيان ورته پلمه شول. د مهابت خان بغاوت، د جهانگير ناروغي،

دشاه جهان سره د اصف خان ملاتړ، چې يو بې رحمه اوکبرژن انسان و. په دی حالاتو کې خان جهان په وېره او د خپل راتلونکي په اړه اندېښمن شو. د دکن ځيني برخې د نظام شاه سره وې او هغه مغلو ته باج ورکوو. خان جهان د هغه سره اړيکې ښې ساتلی وې. بل خوا د جهانگير اوشاه جهان تر منځ اوږدی جگړې کې ډېرو پښتنو سر خوړلی و. ده فکر کړی و چې که په راتلونکي کې د پلار او زوې تر منځ په جنگ کې رابښکېل شو نو د نظام شاه دربار ته به پناه ووړي. د نظام شاه د سلطنت پېشوا (روحاني مشر) حميد خان و اوده د پښتنو د ديني عالمانو درناوې کوو. دده د فشار لاندی خان جهان د بالا گهاټ (سمندری ساحل) واک د نظام شاه پوځ ته وسپارلو،د هغه نه يې دری لکه روپۍ واخستې او د سيمې نورو فوجدارانو ته يې وويل چې نظام شاه ته دی تسليم شي. يواځې د احمد نگر پوځدار سپه دار خان دده امر نه و منلی. دا د خان جهان يوه لويه تېروتنه وه . خو هغه فکر کوو چې د مغل واک په ټينگولو کې دده کورنی ډېرې قربانۍ ورکړي دي او تر اوسه ترې جهانگير او شاه جهان دواړه خوشاله و. خو په دی معامله کې هم جهانگير او هم شاه جهان ورته په قهر شول.

دريا خان اوس درې زامن لرل چې سر ابدال، محمد خان او عنايت خان نوميدل. دری واړه هلکان لا ځوانۍ ته نه و رسيدلي چې ددوي مور ببړۍ بي بي(د رکن الدين لور) مړه شوه. دوي په پوټ کې ژوندکاو . پوټ اوس د ميرټ ولسوالۍ پوری مربوط دې. او د ميرټ ښار نه څلور دېرش ميله سويل ختيځ کې واقع دې. دلته د هندو راجه گانو يو ډېر مشهور باغ پشپاوتي په نوم و او دی سيمې ته به يې پشپاوتي ويېل وروسته دا نوم پوټ شو. تر شلمې پېړۍ د دريا خان د کلا څو برجونه پاته و خو د گنگا اوبو کال په کال زمکه خوړلې او اوس په پوټ کې کنډوالې يې هم نه ليدل کيږي.

دريا خان د گگيانود قام يوه بله مېرمنه رابعه بي بي راواده کړه. ددی مېرمنې دوه زامن ووزيږيدل چې جلال خان او يوسف خان ونومول شول. دريا خان اوس د شاه جهان د لوې منصب دار شيخ فريد مرتضا خان بخاري په پوځي کنډک کې شامل و. په ۱۰۲۵ ه (۱۶۱۶م) کې کله چې شيخ فريد د کانگړې په جنگ کې پخپل مرگ مړ شو نوشاه جهان د دريا خان مېړانه د وړاندی نه څارلی وه . هغه يې د يوې پوځي ډلی مشر وټاکلواو له ده سره شپاړس کاله ددی لوې سلطنت په بيلا بيلو سيمو په جنگونو کې شامل و. د بنگال، بهار او اله اباد په جنگونو کې يې ښه مېړانه ښکاره کړه.

ketabton.com - The Digital Library

اوس دده زوی سر ابدال هم ځوان شوی او ورسره په جنگونو کې مله و. په ۱۶۲۵ م کې د تونسه په جگړه کې دریا خان ډېره توره ونکړه او ماته يې وخوړه. نور افغانان لکه دلاور خان او معصوم خان د باچاد پوځ سره ډغره عبث وګڼله او جهانګیر ته تسلیم شول. خو په دی شخړه کې هغو پښتنو چې د لودیانو له وخته د هند د واک لپاره يې هلی ځلی کولی د خان جهان سره راټول شول. داسی ښکاري چې هند یو واری بیا د افغانانو لاس ته ورتلی شو ځکه مغل کورنۍ پخپلو کې اخته وه.

نورجهان د ناروغه جهانګیر پر ځای اوس د سلطنت ټولې فیصلی پخپله کولی او د مهابت خان نه د ځان خلاصولو لپاره هغه يې لاهور ته ددی پیغام سره راوبللوچې دی به د بنګال والي وټاکل شي. مهابت خان چې د نورجهان له ارادو خبر شو نوپه ۱۶۲۶ م کې د خپلو پت منو راجپوت عسکرو سره د کابل نه پنجاب ته لښکر کشي وکړه. هغه وخت د جهانګیر او د نورجهان قافله د کابل په لوري خوزېدلی وه او د جهیلم سیند پر غاړه يې پړاوکړی و. مهابت خان په دی کېمپ حمله وکړه ، باچا يې پرغمل ونیولو اواعلان يې وکړو چې دي (مهابت خان) به د ټول هند واکمن وي. نورجهان په دی وخت کې د هوښیارۍ نه کار واخستو او خپل مېړه ته يې پیغام ورواستاو چې مهابت خان ته دی ډاډ ورکړي چې دی ناروغه او د حکومت کولو جوګه نه دی او دده تابعت کوي خو بلی خوا ته ملکه پخپله د مهابت خان سره د جنګ پلان جوړ کړو. مهابت خان په دی سازش پوه نه شو. د باچا جهانګیر سره د راجپوت عسکرو شمېره يې کمه کړه او پخپله په لاهور کې د تاج په سرولواو پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره روان شو. په دی حالاتو کې شاه جهان دکن لوري ته تللې و او د خان جهان نه يې د دکن د تر لاسه کولو هڅې پیل کړې. خان جهان د مهابت خان له بغاوت خبر شوی و او نه پوهیدو چې په دی اړی ګړی کې د چا پلوي وکړي. دې اوس هم جهانګیر ته پت من و چې د ناروغۍ په حالت کې د مهابت خان دبندي په حیث په یوه خېمه کې پروت و.

نورجهان د جهانګیر د خوشی کولو لپاره هغه ته پتمن راجپوت جنګیالي راوننګول چې ددی په ملاتړ ودریدل. هغه په یو هاتي (پیل) سپره شوه او د پوځ مشري يې پخپل لاس کې واخستو. دی عسکرو د لاهور سره نږدې په هغه کېمپ حمله وکړه چې باچا پکې ساتل شوی و. د یو لنډجنګ نه وروسته ورجهان خپل مېړه راخلاص کړو او هرې خوا ته يې خبر خپور کړو چې مهابت خان باغي و. په هند د مهابت خان باچاهي سل ورځې وه. ملکې ددی

بغاوت د ختمولونه وروسته ناروغه جهانګیرکشمیر ته بوتلو. خو هلته دده حالت نور هم خراب شواو په اتم نومبر ۱۶۲۷ م کې دی مړشو. د هغه مړي لا هور ته يوړل شو، خو د ملکې ورور اصف خان چې د شاه جهان خسر هم و، د باچا د مړيني خبر پټ وساتلو او خپل زوم ته يې لیک ورواستوو. شل ورځې وروسته یو قاصدشاه جهان ته په دکن کې د اصف خان له خوا د پلار د مړيني خبر ورکړو. شاه جهان د دریو ورځو د ماتم نه وروسته د اګرې په لوري روان شو. خسر يې خپل ټول امیران راټول کړل او د جهانګیر د جنازی نه وروسته يې شاهي مانۍ پخپل لاس کې واخسته. د جهانګیربل زوی شهر یارچې د نورجهان زوم و، دکشمیرنه لاهور ته ولاړو او هلته يې ځان د هند باچا اعلان کړو. اصف خان ورسره د جنګ لپاره لښکر یوړواو ماته يې ورکړه. شهزاده شهر یار ړوندی ونیول شواو د خسرو په شان دده سترګی د اصف خان په امر ړندی کړی شوی او په بندي خانه کې يې واچوو.

په باره بستي کې پخوا راهیسی یوه کیسه مشهوره ده. په برهان پور کې کله چې دپلار د مړيني خبر شاه جهان ته راورسیدونود خان جهان لښکر په مېدان کې دهغه مقابل ته ولاړ و. له هغه دیر ملاتړي اوس د شاه جهان لوري ته اوړیدلي و چې پکې دریا خان هم و. شاه جهان پخپل دربار کې د ټولو په مخکې دریا خان ته مخ واړاو او په فارسي کې يې ورته وویل، " دریا خان شنیدم که ننګ افغان از ګورستان می خزد، تو که افغان با نام ونشان هستي، در این وقت مصیبت شریک یار وفادار خود نه شدي"

دریا خان ما اوریدلی دی چې د افغان ننګ د هدیرې نه تیرېږي. ته چې په نوم او نښان افغان يې. په دی سخت وخت کې د خپل وفادار یار ملګرې نشوې. وای چې دغه سنګ زن جمله د دریا خان لپاره د زغملو وړه نه وه او هم په هغه ورځ خپل منصب او اعزاز يې په لته ووهل او د خان جهان سره ملګرې شو.

دری میاشتی وروسته شاه جهان اګری ته ورسیدو، خو هندو نجومیانو ورته ویلي و چې که ددولسو ورځو نه وړاندی پر شاهي تخت کښېناستونو دابه ورته ښه شګون نه وي. په ۱۰۳۷ ه (۱۶۲۸ م) کې شاه جهان پر شاهي تخت کښېناستو او د جمنا د سیند پر غاړه د یو نوي ښار شاه جهان اباد د جوړولو امر يې وکړو. لکه چې د مغلو دود و، د اختر په موقع د باغیانو لپاره به د بخښنې ورځ وه. دریا خان ته دده ملګرو مشوره ورکړه چې ډېر پښتانه اوس

ketabton.com - The Digital Library

دشاه جهان سره مله دي او له جنگ څه نه جوړيږي. هم دا وه چې دريا خان يو واری بيا له خان جهان بيل شو ، په مغل دربار کې حاضر شو اوله باچا يې بخښنه وغوښته. باچا دی وبخښلواو د څلورو زرو پلی عسکرو او درې زره سپارو منصب يې ورته ورکړو. ددی سره يو زين شوې اس ، يو پيل د زنځير سره او شل زره روپۍ نغدی ورته انعام کې ورکړی.

په هند کې د مهابت خان د بغاوت او د شاه جهان پر تخت کښيناستل د پښتنومشرانو لپاره د اندېښني وړ خبره وه. د مغل سلطنت د زوال نښې راڅرگندې شوې او د هند په لر وبر کې خلکو د خپلواکۍ لپاره سر راپورته کړو. په دی کې راجپوت او پښتانه په سر کې و. شاه جهان ددی لپاره چې حالات ورته کړکېچن نشي، مغل مخالفانو ته يې څه نه ويېل. مهابت خان ته يې بخښنه اعلان کړه اودی يې د خپل پوځ مشر وټاکلو. خان جهان يې د دکن صوبه دار وټاکلو چې يوه ټيټه رتبه وه او په څرگنده د هغه سپکاوې و.

وروستی پاڅون

د اگری ښار نه بهر په يوپراخ مېدان کې افغانان په وړو وړو ډلوکې ناست دي. له مازديگره ددوی مشران په يوی لوې کېږدۍ کې د خان جهان لودي سره په مشوره بوخت دي. دريا خان او نوروااميرانو د خان جهان خبری اوريدلي دي او اوس هر يو کس په دی خپل نظر ورکوي چې څه کول پکار دي. په دی مېدان کې اوس د ډېروخلکواته مياشتي شوې وې چې د انتظار په حال و. خان جهان ټولو سردارانو ته خپلی وروستۍ خبرې وکړې چې دی به د سهارلمانځه وروسته کوچ کوي او هر څوک واک لري چې که دده سره ځي او که د مغل پوځ برخه کيږي.

په بل سهار دصفر د مياشتي وويشتمه نېټه د ١٠٣٨ ه کال (ميلادي١٦٢٨ کال)، خان جهان چې خپلو نږدی ملگرو ورته پيرو ويېل، د لمانځه وروسته پخپل اس سپور شو نواسمان ته يې وکتل او وې ويېل. " خدايه ته خبر يې چې زه د خپل ناموس د ساتني لپاره دا ځاې پرېږدم . زما په زړه کې د بغاوت اراده نشته." بيا دا لوې لښکر ختيځ کې ددهول پورپه لاره مالوی ته روان شو.

اته مياشتي وړاندې شاه جهان د هند پر تخت کښيناستونو په بندېل کهنډ کې جهجهر سنگه راجه بغاوت وکړو اوددی بغاوت د ماتولو لپاره هغه د پوځ مشري مهابت خان ته ورکړه. دا د شاهجهان د هوښيارتوب يوه نښه وه چې مهابت خان يې دکابل نه ليرې ، خپلې گټې لپاره يو بل د شخړی خاې نه ورواستوو. د قدرت او د منصب لېواله د کابل پخواني والي، د سلو ورځو لپاره د هند پر تخت د کښيناستو خوند څکلې و او دده قابو کول د باچا لپاره مهم و. . نوي باچا دا هم نه غوښتل چې خپل افغان سرداران چې په بده ورځ کې يې دده ملاتړکړې و، د انعام نه بی برخی کړي. پر تخت د کښيناستو سره شاه جهان داسی سردارانو او اميرانو ته لوړ منصبونه ورکړل چې دويشت(٢٢) تنه پکې پښتانه و.

خان جهان يې د ٧ زروسپرو او٧٦ زرو پلو عسکرومنصب دارپه توگه اعلان کړو. هغه وخت دې په دکن کې واو شاه جهان خپل فرمان د دکن، خان ديس او د بيرار صوبه داري او نور اعزازات د يو استاځي په لاس ورواستول. د باچا استاځي جان نثار

ketabton.com - The Digital Library

نوميدواو د شاهي طغری سره لا دکن ته نه ورسيدلی چې خان جهان خبر شو چې شاه جهان د سپه سالار منصب مهابت خان ته ورکړی و. هغه وخت ټولو پښتنو د شاه جهان نه دا توقع لرله چې ددوي دهلوځلو په بدل کې نوې باچا به ددوي مشر خان جهان ونازوي. که د مهابت خان په ځاې بل څوک وې نو ښاي هغوي به پرې دومره نه و خفه شوې. خو مهابت خان څو وارې دا ثابته کړې وه چې له پښتنو يې ښه نه راتلل. د شاه استاځي جان نثار دخان جهان د چلن او کړو وړو په اړه باچا ته راپورونه لېږل او داسې يې ورڅرګنده کړه چې ګوندی دې د شاه جهان سره پت من نه و. خان جهان د اګری نه ډېر لری و او اندازه يې نشوه کولی چې باچا دده په اړه څه نظر لرلو.

ددريا خان او سکندر دوتاني په شان ځينو نورو مخه ورو افغانانو ورته ويلي و چې ځان له دی جلا حکومت اعلان وکړي خو خان جهان چری د باچهۍ خوب هم نه و ليدلی. بله دا چې ځيني ملاتړي يې يو واری بيا د شاه جهان سره ولاړ و. د جان نثار دتلو نه وروسته هغه د برهان پورکلا سکندردوتاني ته پرېښوده او پخپله مالوې ته روان شو. دده سره لوې شمېر پښتانه سرداران مله و. خان جهان اګری ته د رسيدو نه وړاندې مغل دربار ته د خپل سفرپه اړه پيغام ورلېږلی و.

کله چې باچا د خان جهان د راتګ نه خبر شو نوخپل سپه سالار مهابت خان ته يې امر وکړو چې د پخوا په شان دهغه هر کلي ته له ښاره بهر ورشي. مهابت خان ته دا خپل سپکاوې ښکاره شوچې د يو پښتون صوبه دارهر کلي له ورشي. دې زړه نازړه ولاړو خوافغانانو ته يې د وسلی سره ښار ته د ورننوتو اجازه ورنکړه، دليل يې دا وچې دا د باچا د امنيېت لپاره يوګام و. اخوا خان جهان دا کار د خطر الامه وګڼله او داسې يې انګېرله چې باچا دده د وژلو پلان لري. دده سره مله ځيني پښتانه هم په دی بدګومانه شول. ددی لښکر جوش او قهر په زياتيدو و او هر وګړی دی ته په انتظار و چې خان جهان به ورته کله په اګرې د يرغل اشاره کوي. خودې جنګ له نه و ورغلی او د شاه جهان سره يې ليدل غوښته. باچا، خان جهان خپل دربار ته راوبللو خو هلته هم دده ډېر سوړ هر کلی وشو. هغه اميران چې دده په راتګ به ورته په پښو پريوتل يا خو شاه جهان وژلي او يا يې بی واکه کړی و. پاته اميرانو ده ته د خاين په سترګه کتل ځکه د دکن بالا ګهاټ يې نظام شاه ته ورسپارلی و. ددی نه علاوه هغه ته د جهانګير د ملاتړي په سترګه کتل کيده.

راتلونکې اته مياشتی خان جهان هر څه ته ځير و او د شاه جهان د حکومت انتظام يې وڅارلو. هغه زمکې چې ده ابادی کړې وي نورو ته ورکړې شوې. شاه جهان د خپل پلار د وخت ټول اميران يو يو دربار ته رابلل او د تخت په جنګ کې ددوي د ونډی په اړه يې تری پوښتني کولې. څوک يې د بغاوت په تور تورن کړل، له چا يې زمکې ، القاب او خطاب واخستل اود ځينو نه يې سم دلاسه سر پرېکړو. په مغل حکومت کې د تقاعد سيستم نه واو شاه جهان د نوو اميرانو لپاره هم ځاې جوړولو. دخان جهان نه دا پوښتنه کيده چې بالاګهاټ يې ولی دښمن ته سپارلی و. دده په دليلونو د باچا تسلي نه کيده. له اګرې بهر د هغه زامنو ته د مخلص خان زوې مرزا لښکري د دربار نه خبرونه راوړل چې هلته ددوي دپلار د بندی کولو سازش روان و.

په دربار کې پاته ده ته څو پت منوکسانوهم خان جهان ته خبر ورکړو چې د شاه جهان شاو خوا ځينو اميرانو د ده پر ضد يوه کړۍ جوړه کړي ده او بل څوک نه پرېږدي چې په باچا اغېز وشيندي. ددی کړۍ مهم لوبغاړې د باچا خسر د ممتاز محل پلار او د نورجهان وروراصف خان و. هغه دتخت ټول دعوا لرونکي، دشاه جهان ورور شهريار چې يې سترګې يې ورته سيځلي وې، ورېرونه (د خسرو زامن)داور بخش او ګرشاسپ، دده د تره دانيال دوه زامن، طهموراس او هوشنګ په يو مخه ووژل.

په داسې حالاتو کې د خان جهان نږدې ملګرو او خپلوانو دده ژوند هم په خطر کې ليدو او ورته يې ويل چې پخوا له دی چې وربانـدی څه ووشي، ځان دی له اګری ووباسي. د هغه وخت مغل تاريخ ليکونکو دا ټولې پېښې په داسی تعصب ليکلي دي چې بېلګه يې موندل ګران کار دې. ملا محمد صالح کمبوه ليکي، " پير خان افغان يو بی نومه کس د خان خانان عبد الرحيم په واسطه د جهانګير په ملازمت کې داخل شو" وړاندې ليکي، " په يو معمولي خبره دومره وويرېدوچې يو زر پښتانه يې له کور چاپېره او د خوف نه ځان دننه بند کړو."

ښاي شاه جهان او دده مشاور هغه وخت په دومره لوې شمېر لښکر د پلازميني سره نږدې په ليدو پخپله اندېښمن وځکه دوي هم پوهيدل چې پښتانه جنګ ته تيارو. ښاي دوي هم غوښتل چې خان جهان د خپل لښکر سره له اګرې ولاړ شي. هم دا وه چې خان جهان د سازش د خبرونو په راتلوهم له اګری وونه وتلو او دربار ته تګ يې بند کړو. دوو زرو افغانانو شپه او ورځ دده ساتنه کوله. کله چې شاه جهان دده په غېر حاضري خبر شو نو پوښتنه يې

ketabton.com - The Digital Library

وکړه خو دده خسر اصف خان ورته سم ځواب ورنکړواو د باچا بد گوماني پرې زياته شوه.

باچايو تن اسلام خان ورپسی واستاو چې د دربار ته د نه ورتلو دليل وواي. هغه اسلام خان ته خپله وېره څرگنده کره او ورته يې وويل چې د شاه جهان په لاس ليکلې عهد نامه دی ورته راوړي چې دده ژوند به په امان کې دې. شاه جهان ورته ليک ورواستاو او اصف خان ورته په خوږه ژبه وويل چې که ته غواړې درويش شې نو مونږ ټول به هم درسره مله شو. خود خان جهان په دی خبرو تسلی و نه شوه. په اصل کې هغه دخپل ځان په شان دنورو اميرانوسره د شاه جهان چلن ليدو اواندازه يې کوله چې پايله به يې څه وي. هغه هر څه يې وسنجول نو اخر د اگری نه د وتلو هوډ يې وکړو. اصف خان ته يې د خپل ورتگ پيغام ورولېږلو چې باچا خبر کړي. دا څرگنده نه ده چې دا خبر باچا ته ورسيدو او که نه؟ خو مغل مورخ واي چې خان جهان پټه له اگری ووتلو.

د خان جهان سره لوې شمېر پښتنو نه علاوه، دده دوه زامن حسېن خان او عظمت خان ، دده وراره بهادر خان، دده زوم شمس الدين او دده دوه ورونږه محمد او محمود، بهيکن خان، بهادر خان، دريا خان، ايمل خان ترين، سردار خان ، عزيز خان اوکمال الدين (د شيخ رکن الدين زوې) و. دا چې دريا خان ولی د اتو مياشتو په موده کې د شاه جهان د دربار نه بيا ووتلو او د پښتنوسره مله شو، تاريخ پرې گونگ پاته دې.

خان جهان او دده ملاتړي، دهول پور ته رسيدلي و چې د شاه جهان له خوا ورپسي استول شوې پوځ را ورسيدو. په دی کې راجپوت او سپدان شامل و. دا خبره د حېرانتيا وړ ده چې شاه جهان ورسره د روغې يا د جرگې هڅه ونکړه او دی لښکر وربانده يرغل وکړو. ددوې تر منځ سخت جنگ ووشو او د خان جهان دوه زامن، دوه ورونږه، زوم او شپېته نور کسان ووژل شول، دی پخپله هم ټپي شو. خو د چمبل د سيند نه پوری غاړی راجپوت سيمې ته په تلو کې کاميابه شو . په بندېل کهنډ کې بکرما جيت دده سره مرسته وکړه او دی د نظام شاهي سلطنت د احمد نگر ښار ته (دکن) ته ورسيدو. په لاره ده سره نور افغانان هم مله شول لکه سکندر دوتانې او بهلول ميا، چې د بالا پور جاگيرداران و.

نظام شاه دده ډېر قدر وکړو . دی يې خپل دربار کې پر مسند کښېنولو. د "بير" پرگنه يې د تنخواه په توگه اودده ځينو ملگرو ته يې هم زمکې ورکړې. شاه جهان اوس په تشويش کې شوځکه هغه ليدل چې د هند په لر او بر کې پښتانه بيا ناارامه و. هغه

پخپله دکن ته مخه کړه، او دا ځلی يې د نظام شاه د ختمولو هوډ هم وکړو.

د ١٦٢٩ م په سر کې شاه جهان د خپل ټبر سره يو وارې بيا ددکن د برهان پور مانۍ ته ورسيدو. په مغل کورنۍ کې د ليک ولوست او د شعر ډېر قدرکيدو. دشاه جهان مشره لور جهان ارا يو با استعداده ليکواله وه اود هغه وخت ځينې پېښې يې پخپلو ياداشتونو کې ليکل. د خان جهان په اړه ليکي، " نه پوهېږم چې څه وشول، خان جهان زما د پلار د ماشومتوب ملگرې و او يو بل ته به يې ډېر قدر کاوو. تالي بېگم چې زما د پلاربښځه ده د خان جهان د خپلوانو نه ده . هغې خوارې ته به اوس ډېر مشکل وي."

دشاه جهان په پوځ کې هم لوې شمېر پښتانه شامل و، الله داد (رشيد خان) احداد، مبارک خان نيازي، عبدالرحيم روهيله حبيب سور، خان جهان کاکړ، عثمان روهيله (د بهادر خان تره) هغه سرداران دي چې نومونه يې د تاريخ په پاڼو کې پاته دي. د باره بستي يو بل پښتون منصب دار ديوان صدر خان چې د شېر پور د باني شېر خان کشر ورور و د شاه جهان نه بېل اوپښتنو سره يو شو. خو ددی سره سره د دريا خان زوې بهادر خان پخپله شېر خان (شهباز خان) او شيخ عبد الرحمان (د رکن الدين زوې) د مغلو په ډله کې جنگيدل. د خان جهان د بغاوت اغېزې تر مالوې او بندېل کهنډ ورسيدې.

دريا خان او خان جهان د خپل ملا تړ لپاره ، پېښور ته ليکونه ورواستول ، نوپه پښتونخوا کې هم خلک راپاڅيدل. د دريا خان اخښې شيخ کمال الدين د حکومت نه بېل شو . ځان سره يې خليل مومند ، داود زي، يوسفزي، برکلاني خټک ، ايمان حاجي او توري قبايل راپاره کړل . د احداد زوې عبدالقادر يې ددوې مشر کړو . د جلاله زوې کريم داد ته يې هم وويل چې خلک دی يو ځاې کړي او د روښاني انقلاب ناره دی پورته کړي. د احداد بل خپل محمد زمان هم د جنگ لپاره متې راونغښتې. په ١٦٣٠ م کې د کمال الدين په مشرۍ دا پښتانه د ايلم غره سره نږدې (سوات او بونېر تر منځ) راټول شول چې په پېښور حمله وکړي. شېر خان چې د پېښورزمکه وال و، د قبايلو ديو لښکر په مرسته د اټک او ددی شاو خوا سيموخلک ځان سره کړل . پښتنو ښار محاصره کړې وخو دمغلو مشر کوماندان سعيدالظفر خان ورته د کابل نه نور پوځ راوغوښتواو دوي د دواړو غاړو نه راگېر شول. د څو ورځو د سخت جنگ نه وروسته دپښتنو ډلی تيت او دا پاڅون ختم شو.

خان جهان اوس خپلی کورنۍ سره بيجا پور ته ووتلو او پاته

ketabton.com - The Digital Library

پوځ د دریا خان په مشرئ ورسره یو ځاې شو . بیا ده دولت اباد ته ځان ورسوو. هلته دده ملاتړو ورته وویل چې د خپلی باچاهۍ اعلان دی وکړي . ده ووېل، " زما د ژوند پنځوس کاله وتلی دی زه نه یم خبر چې ز ما نه وروسته به می زامن د حکومت کولو جوګه وي او که نه . هر مغل به د ښارونو او کلیو نه افغانان شړي او بیا د افغانانو دکورخدمت ګاری به ما ته ښیراوې کوي چې دده د لاسه مونږ دی حال ته ورسیدو. زه دخپړووهل نشم زغملی."

اوس د هغه د ملاتړو لپاره د امېد هیڅ نښه نه وه پاته . دوي یو قوي پوځي مشر ته اړتیا لرله او خان جهان د مغلو سره جنګ نه غوښتلو. دی پوهیدو چې د جنګ په حالت کې به دواړو غاړو ته پښتانه وژل کیږي. په دی حالت کې یوځونور تکړه مشران تری ولاړل. بهلول او سکندر دوتاني په سر کې ترینه بیل شوي و. د نورو افغانانو سره د نظام شاه چلن ښه نه و . هغه افغان مهاجر چې د مغلو نه په تیښته ورغلي و،حېرانه پاته و چې څه وکړي. مغل پوځ د نظام شاه سره په جنګ کې پورا زور لګولی و او هلته یې یو څه بی ثباتی راوستې وه. د دریا خان، ایمل خان ترین او سردار خان روهیله په مشوره خان جهان اوس پنجاب ته د ورتلو قصد وکړوچې هلته دده د کومک امکان زیات و. خو د پښتونخوا د لښکر د ماتیدو نه خبر شو او مغل باچا دده د نیولو یا د وژلو لپاره د هند مرکزي برخو کې ورته هر ځاې کمین نیولي و، نو پنجاب ته یې د ورتللو نه ډډه وکړه. د دریا خان د کومک په انتظار ده په "بیرګاون" کې پوځي کېمپ لګولی وچې مغلو پری یرغل وکړو. دده ځینې جنګیالي ووژل شول نو ده په سیوګاون کې مورچې ونیولی. کله چې د دریا خان کومک راورسیدونو دوې د نظام شاه سره د یو ځاې کیدو لپاره بیا د دولت اباد لوري ته وخوځیدل. د شاهي پوځ دوه سرداران عبدالله خان فېروز او مظفر خان باره ورپسی و. خان جهان په سرونج کې د شاهي پوځ پنځوس پیلان ونیول اوکالپي ته د تللو لپاره بندېل کهنډ کې داخل شو. کالپي کې هغه وخت لوې شمېر افغانان مېشت و.

په ١٠٤٠ ه (١٦٣١ م) کې د راجپوت لښکرو مشر بکرماجیت هم د خان جهان په لټه راوتلو. دی هم لکه دپښتنو پخوا د شاه جهان نه بېل شوي و او غوښتل یې چې بیا ورسره یو شي خو ددی لپاره هغه له پکار و چې ځان پت من وښاي. دخان جهان وړاندنیو پوځونو د مظفر خان سره جنګ کوو. دریا خان د بیلا بیلو جنګونو نه وروسته دپښتنو د جنګیالو په وروستي ډله کې و او په بندهر نومی ځاې کې د بکرما جیت پوځ د دریا خان دډلی نه کړی

په شان راتاو شو او دوي یې له نورو بېل کړل . هغه وخت د راجپوت د پوځ شمېره ډېره وه او دریا خان ددی جوګه نه و چې ورسره جنګیدلې واې. خو ده د عاقبت پرواه ونکړه او په راجپوت لښکرو یې ورودانګل. دی د ټوپک په یوی ګولۍ ولګیدواو د اس نه راپریوتو. دده جنګیالو دده د وژل کیدو وروسته هم جنګ جاري وساتلو . څلورسوه افغانان چې ددریا خان زوې محمود خان هم پکې و، ووژل شول نوروړ راجپوت پوځیانوکړۍ ماته کړه او د خان جهان د ډلې سره یو شول. بکرما جیت د دریا خان او د محمود خان سرونه پرېکړل او دباچا خدمت ته یې واستول چې ځان له بخښنه تر لاسه کړي.

شاه جهان په برهان پور کې په کشتۍ کې ناست و او د جنګ خبرونه به ورته ساعت په ساعت رارسیدل. کله چې د دریا خان سر یې ورته راوړو نو ده یو بېت وویلو

رفتم به سېر دریا دیدم عجب تماشا

دریا درون کشتي ، کشتي درون دریا

زه د سیند سېل له وتلی ووم او یوه عجیبه ننداره می ولیده، دریا په کشتۍ کې و او کشتۍ په دریا کې .. دریا خان د مرګ پر وخت د نهه څلویښتو کالو و.

خان جهان د دریا خان په وژنه نور هم مایوسه شو اوکالنجر ته یې مخه کړه چې دبهار ایالت ته ځان نږدی کړي. هلته هم لوې شمېر افغانان مېشت و. یوه ورځ خان جهان په ډولۍ کې ناست و او چیلم یې څکول. دده زوې راغې او ورته یې وویل که ته غواړې چې جنګ وکړې نو په اس سپور شه او حمله وکړه دا نور خلک ولی له ځانه سره تباه کوې. ده ځواب ورکړو ته باور لرې چې مونږ به د شاهي پوځ مقابله وکړی شو کاشکه د یو زخمي څاروي په شان د هلو ځلو پرځاې یوه داسی لاره پیدا شوی وې چې زه مکې معظمی ته ولاړ شم . داخبره په ټوله مانا دا متل په رېښتیا کوي چې، " جنګ پرې ورتپل شوې و"

د خان جهان سره نه زور و او نه وسایل چې د باچا د پوځ سره جنګیدلی واې. مغلو دده د ماتولو لپاره په زوره دې د جنګ دګر ته ورایستلي و. کله چې دده ملاتړي او نور خلک خبر شول نو ورو ورو تری په بیلیدو شول. په زرګونو نور پښتانه چې د شمالي برخو نه ورغلي او د مال غنیمت یا د مغلو پر ضد راپاڅیدلی و دوي هم نا امیده شول. د کالنجر سره نږدی مغلو په یو چپاو کې دده زوې حسن خان ژوندی ونیولو.

د مان سون (بارانونو) د پیل سره شاه جهان پخپل پوځ کې

ketabton.com - The Digital Library

بدلون راوستو. د شاهي پوځ مشر سپه سالار، اعظم خان وتاکل شو او مهابت خان يې د اجمېر والي کړو. خان جهان اوس په راجوړي کې ايسار شو. دده سره څلور سوه سپاره و چې تر ورستيو ورسره پت من پاته شول. هغه دا جنگيالي په مېدان کې منظم ودرول . د شاهي پوځ نه بهادر خان روهيله راوتلو او د خان جهان د وراره بهادر خان لودي سره يې يو په يو جنگ پيل کړو. په دې جنگ کې بهادر خان روهيله ووژل شو.

شاهي پوځ ته نورکومک راورسيدو نو بهادر خان لودی مجبوره شو چې بېرته راشي. لنډ وخت وروسته دی د بهار سنگ بندېله له خوا مغلوب شو او په جنگ کې وژل شو.

خان جهان خپل سفر جاري وساتلو. هغه اوس پوهه و چې که د مغلو لاس ته ورغلل نو د کورنی سره به يې ښه چلن نه کيږي هم دا وه چې ښځې او ماشومان يې په سيوگاون نومي کلي کې د نورو خپلوانوکورونو ته ورواستول او پخپله د وروستي جنگ لپاره د سپن هوندا سيند په غاړه دمی ته ايسار شو. هم دلته يې وصيت وکړواو خپلې زمکې يې وويشلې. په ٢٤ جنوري ١٦٣١ م کې ده توره را واخسته او دمغلو سره دوروستي جنگ لپاره په اس سپور شو. د سيند پر غاړه په دې جنگ کې هغه د خپل زوی عزيز خان سره ووژل شو . ايمل خان ترين، فريد خان، دده وراره جان جهان ، د هغه زوی او جلال خان چې د بهادر خان زوی و، ژوندي ونيول شول او د مظفر خان په امر هم هلته يې ووژل. د ټولو نه يې سرونه پرېکړل.

د شاه جهان د دور يو مصور تاريخ پادشاه نامه نوميږي . په دې کې د شاه جهان د فتوحاتو او د بېلا بيلو جنگونو په لاس کښل شوی انځورونه يو ځا شوي دي. په دی کې يو انځور د خان جهان د وژنې هم دي، او واي چې د شاه جهان د خوښې انځور و. په دې کې ښودل شوي، چې د خان جهان نه يې په ژوندو سرپرېکوي. خومغل تاريخ واي چې خان جهان او دده ملگري تر وروستيو شېبوجنگيدل او په اخر کې دی د مادهو سنگهه د توري په گوزار راپرېوتو او نورو پوځيانو ټوټې کړو. دده سر يې په نېزه ټومبلی برهان پور کې د شاه جهان مانۍ ته يوړو. د خان جهان لودي اود دريا خان سرونه د برهان پورد کلا په دروازه څو ورځې ځړېدل چې نور باغيان ترې عبرت واخلي. د مغل دربار شاعر،

طا لب کليم املي د دواړو د سرونو په راتللو يوه رباعي وويېله چې

این مـــژده فتح از پی هم زیبا بود

این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود
از رفتن دریا سر پیرا هم رفت
گویا سر او حباب این دریا بود

ژباړه.

ددی زېري نه دا ورپسي زېري ډېر ښکلی و، دغه دوچنده خوند زمونږ خوښي زياته کړه . د دريا نه وروسته د پيرا (پير محمد) سر هم ولاړو. داسې ښکاري چې د پيرا سر ددغه دريا يو بوربوړکی و.

د خان جهان په مقابله کې د مظفر خان په لښکر کې افغانان اوراجپوت شامل و . بهادر خان روهيله، خان جهان کاکړ، رشيد خان انصاري(الله داد) ، احداد ، حبيب خان سور، مبارک خان نيازي، عثمان روهيله (د بهادر خان روهيله تره). د دلاور خان زامن، جلال خان او جمال خان .

د خان جهان د جنگيالو نه دېرش تنه په تېښته کې کاميابه شول او ځينې سرداران يې يو واری بيا د مغل باچا دربار ته حاضر شول. هغه کس چې د باچا نه يې د ټولو لپاره معافي وغوښتله بهادر خان روهيله و او هم ده د نورو پښتنو د پاڅون په ختمولو کې فعاله رول ولوبو. ده ته په راجوړي کې د ښه جنگ کولو لپاره شاه جهان جاگير ورکړو چې شل کاله ورسره و. د خان جهان د مړينې نه څو مياشتي وروسته د شاه جهان نازولې مليکه ممتاز الزماني (ارجمند بانو) دبرهان پور په کلا کې د ديارلسم ماشوم د زېږون پر وخت مړه شوه. باچا د هغې په غم کې دحکومت د کارونو نه لاس واخستو. د هغې مړي يې د تاپتي سيند پر غاړه د يوې مانۍ په باغ کې امانت ښخ کړو او شپږ مياشتي وروسته په اگره کې يې دمرمروجوړگومبد لاندې خاورو ته وسپارلو. په راتلونکو شلو کالو کې دلته نوری گومبدې ، جومات او سرايونه جوړ شول چې اوس يې خلک د تاج محل په نوم پيژني.

دکن ترهغه د شاه جهان لاس ته نه و ورغلی او ددی د نيولو لپاره ورته جنگيالي پکار و. بل خوا په کالپي کې اوس راجپوت ده ته خطر جوړ شول. ددی لپاره پښتنو ته اړتيا وه نو ډېرې بيرته په مغل پوځ کې ورگډ شول. بهادر خان روهيله يې کالپي ته ورواستوو چې راجپوت پری ووهي.

د دريا خان زوی بهادر خان د پوټ نه څلور ميله لوېديځ کې د بهادر گړهه په نوم يو کلي اباد کړو . پوټ کې اوس لږ پښتانه پاته دي. پخپله دا کلی کنډوالی لري خود گنگا سيند سېلابونو ددی

ketabton.com - The Digital Library

پخوانۍ برجونه او کلا ګانې وراني کړې دي.

د خان جهان قتل په شاهجهان نامه کې

ketabton.com - The Digital Library

بهادر

د باره بستي پښتانه د بهادر خان او د دلېر خان په نومونو وياړي چې د دريا خان زامن و. دا دواړه ورونه د مغلو په پوځ کې ، د کابل نه تر بنگال په بيلا بيلو جنگونو کې شامل و. په ۱۰۵۴ ه (۱۶۴۵ م) کې بهادر خان د ډيلي نه پينځه لکه روپۍ قنوج ته ورواستول خو دکانټ د ځنگل سره نږدې راجپوت قبايلو په دی کاروان حمله وکړه او پيسې يې لوټ کړی. بهادر خان د بدل اخستو لپاره دخپل ورور جلال خان په ملتيا، د وو زرو پوځيانو سره برېلي ته روان شو او د چنور په مېدان کې د قبايلو سره مخ شول. په يو سخت جنگ کې د مغلو يولس سوه او د راجپوت هندوانو ديارلس جنگيالي ووژل شول. شاه جهان غوښتل چې دی قبايلو ته سخته سزا ورکړي او هم دا وه چې په دی سيمه کې ددوي ټول کلي يې ترې ضبط کړل. هغه بهادر خان ته دا دنده په غاړه کړه چې په کانټ کې دباچا په نوم يو ښار جوړ کړي. دا سيمه د برېلي او د لکهنو تر منځ ده او بهادر خان پرې د شاه جهان پور ښار بنياد کېښودو. د راجپوت هندوانو نه نيول شوي څوارلس کلي بهادر خان او دده اولادونو ته په جاگيرکي ورکړی شوې، چې خپل کورونه پری اباد کړي. د دلېر خان خپل نوم جلال خان و او دا لقب ورته شاه جهان د يو شاهي منصب سره ورکړی وچې نهه سوه پلي او پينځه سوه سپاره پکې شامل و.

بهادر خان د يوی کلا په جوړولو هم لاس پوری کړو خو هغه وخت د بلخ والي له مغلو د خپلواکۍ اعلان وکړو او بهادر خان ته امر وشو چې بلخ ته ولاړ شي. هغه د کلا جوړولوکارخپل ورور دلېر خان ته پرېښودو او په ۱۰۵۵ ه (۱۶۴۶م) کې د افغانستان لوري ته ولاړو.

د بلخ او د بدخشان والي نذر محمد ازبک و او کله چې مغل کورنۍ پخپلو کې په جنگ اخته و ، ده تر کابله پښې وغزولې. د شاه جهان د باچا کيدو وروسته ده تر باميان او غزني سيمې ونيولې او مغل صوبه دار هغه سره په جنگ کې د ځاني تاوان نه وروسته هند ته وتښتيدو. شاه جهان يو لوې لښکر د خپل زوې مراد بخش په مشري پېښور ته روان کړوچې د جنگي ډلوکوماندان يې

بهادر خان و. ده سره دده تره نېکنام هم مل وچې د دريا خان له مړينې وروسته په بازيد خېلو کې اوسيدو.

نذر محمدهم پخپلی کورنۍ کې د مخالفت سره مخ و او دده يو زوې د مغلو سره لاس يوکړې و. هم دا وه چې مغل پوځ د کابل له نيولو وروسته د پنجشېر د لارې بلخ ته روان شو. د ژمې په واوروکې وراندی تگ د هندی پوځ لپاره گران کاروا و ددوي زيات وخت به د واورينو لارو په پاکولو تېريدو. نذر محمد دوي سره د جگړې پر ځاې روغه وکړه اوشاه جهان ته خبر ورواستول شو. خوپه سيمه کې ازبک سردارانونذر محمد د ملاتړ ژمنه وکړه چې لس زره جنگيالي به ورسره شي. هم دا وه چې نذر محمد په پټه د بلخ نه ووتلو او په شبرغان کې يې مورچې نيولې. خو مغلو د دده ډلې دهری خوا نه راگېری کړی او د وړو وړو جنگونو نه وروسته نذر محمد، د ترکمانستان مرو ښار ته او زامن يې بخارا ته ووتل .

په دی بري، بهادر خان ته لس زريز منصب ورکړې شواو د خلعت نه علاوه شهزاده مراد بخش ورته دوه لکه روپۍ د بلخ د خزانې نه په انعام کې ورکړې. د بهادر خان ورورعنايت خان او تره نېکنام خان ته هم منصب او خلعتونه ورکړی شول. اوس مغل شهزاده مراد پلار ته پيغام ورواستوو چې دی نورد بلخ انتظام بهادر خان او نورو ته پرېږدي او پخپله اگری ته ورځي ځکه دی اوس ډېرستړې و. دا دهغه وخت د مغل شهزادگانو د حالت يوه بيلگه وه چې د اگرې او ډيلي د ارام او د عېش ژوندسره اوس عادت شوي و.

باچا ددی پيغام په اخستو په قهر شو. هغه پوهيدو چې نذر محمد به خپله سيمه نه پرېږدي او بېرته به راځي. زوې ته يې د نصيحت ليک او يو مشاور ورواستوو چې هغه دی په بلخ کې پاته وي. خو شهزاده مراد دا خبره ونه منله، بلخ يې بهادر خان ته وسپارلو او پخپله کابل ته وروخوځيدو، پلار ته يې وويل چې دی به شمالي سيمې له کابل اداره کوي. شاه جهان په دی خبر پخپله کابل ته ولاړو او څه موده يې ددی سيمې انتظام پخپل لاس کې واخستو. هغه په کابل کې د بابر باچا د قبر سره جوخت د يو جومات جوړولو امر وکړو او بېرته لاهور ته روان شو. باچا د بهادر خان په صلاحيت باور لرلو چې د ازبکانوسره لاس او گرېوان و. دوي د آمو نه پوری غاړی نه په مغلوچريکي حملې کولې. نذر محمد د مرو نه اصفهان ته ورغلو اود ايران باچا نه يې د مغلو پر ضد مرسته وغوښته. هغه ورته انکار وکړو نو دی بېرته مېمنې ته راورسيدو. بهادر خان اوس د نوي جنگ لپاره تياري

ketabton.com - The Digital Library

وکړه چې د دریو ځایونو نه د حملی سره مخ و. د نذر محمد زامنو، سبحان قلي او عبد العزیز د دوو بېلوځایونو نه په بلخ د یوی لوې حملی لپاره هوډ کړی و. بهادر خان د وسلی زېرمتون په خان اباد کې ساتلې و، ځکه په کندوز کې به زیاتی حملی کیدې. خو د مغلو په پوځ کې شامل ځینو ازبک سردارانودکلیف د لارې راتلونکوازبکانوسره لاسونه یوکړل او په شبرغان کې یې مغل ځواک ته لوې تاوان واړولو. نذر محمد په مېمنه کې ورته لښکر راټول کړی و . شاه جهان له دی خبر شو نو د مقابلی لپاره خپل بل زوې اورنګ زیب یې کابل ته ورولیږلو. دی لښکر سره توپونه او هاتیان (پیلان) هم و او کله چې بلخ ته ورسیدل نو جنګي پلان یې جوړ کړو. په راتلونکو وو ورځو کې د علي اباد او فېض اباد سره نږدې دواړو حریفانوپه یو بل حملې پېل کړې او ازبکانو د چریکي جنګ د لارې خپل زور وښودلوخوددوي مرګ ژوبله ډېره وه. دشاه جهان په بادشاه نامه کې لیکلي دي چې پېنځه شپږ زره ازبکان او د مغلود پوځ پینځه شپږ سوه کسان په دی جنګ کې ووژل شول. دا شمېرې که هر څومره مبالغې ته نږدې وې خو د جنګ پایله د نذر محمد ماتې وه. هغه له دی ماتی وروسته اورنګ زېب ته یو لیک ورواستووچې پکې د شاه جهان نه یې بخښنه غوښتې وه. شاه جهان د بلخ په جنګ ځلورکروړه (څلویښت میلینه) روپۍ لګولې وې چې پخوا یو جنګ کې هم ورته دومره مالي تاوان نه و شوې. بیا هم هغه د نذر محمد بخښنه وومنله او دی یې بلخ ته راوبللو. خونذر محمد ډاډمن نه و چې مغل به یې دومره په اسانه پرېږدي. فکر یې وکړو چې دا یوسازش و. خواست یې وکړو چې د مېمنې کلا دی لومړې ده ته خوشې کړې شي چې دی خپل خپلوان پکې مېشت کړي. اورنګ زیب ورته وویل چې بلخ ته راشه، چې دا ټوله سیمه ستا په لاس درشي. نذر محمد بیا هم ویریدو. خپل یواستاځې یې د مېمنې کلا ته ورواستوو چې هغه وخت د بهادر خان لښکر پکې مېشت و. د نذر محمد استاځي ورته د هغه عذر او د اورنګ زېب ژمنه وروړاندې کړل او دا چې کلا دی هغه ته پرېږدي. بهادر خان فکر وکړو چې روغه شوې ده او دا سیمه به هسې هم ازبکانو ته ورکول کیږي نو کلا یې ورته خوشې کړه. خو دا د نذر محمد چل او د بهادر خان ساده توب و چې په هغه یې باور وکړو. د ژمنې سره سم نذر محمد اورنګ زیب ته حاضر نه شو او د ناروغي بانه یې وکړه. اوس هوا سړه شوې وه او اورنګزیب غوښتل چې د واوری له وریدو وړاندې د بلخ نه کوچ وکړي. هغه د خپل لښکر ځینې برخې د غوربند د لارې روانی کړې خو ازبکانو

وربانـدی چریکي حملې پېل کړې. بهادرخان د داسی ځلورو حملو په تمبولو کې بریالې شو. د غوربند سره نږدې هزاره پری ورمات شول او مغل پوځ ته یې تاوان واړو. اورنګ زیب په تادئ له دی سیمې ووتلو او کابل کې یې دمه وکړه، خو بهادر خان د پاته لښکر سره په هزاره سیمه کې د واورو په طوفان کې راګېر شو. دوي د خزانې شل لکه روپۍ هم له ځانه سره ووړلې. ددوي څاروي او اسونه په طوفان کې مړه شول او ځاي خلکو هم وربانـدې ناتار ګډکړو. بهادر خان د سیمې خلکو نه د اسونو د پلورلو هڅه وکړه خو هیچا ورته څاروې نه ورکول. نږدې وه چې ددوي خزانه هم لوټ شوې واې، خو بهادر خان د روپوکسوړي د پوځي ډلو مشرانو ته وویشل چې په ځانونوپورې یې وتړي. دوي په پښو مزل وکړ او ډېر په تکلیف یې کابل ته ځان ورسوو. اورنګ زېب د هغه د راتلو انتظار هم ونکړو او پېښور ته یې پښې سپکې کړې وې. هلته په ډېلي کې د بلخ ددی ناکامه جنګ پړه ځینو درباریانو په بهادر خان واړوله.

بلخ ته د تلو نه وړاندې، بهادر خان له شاه جهان امراخیستې و چې په نوي ښار شاهجهان پور کې به د پښتونخوا خلک اوسیږي. کله چې دې هم د کابل نه پېښورته ورسیدو نو له دی ځایه نهه زره خلک کډې کولو ته تیار شول. بهادر خان غوښتل چې دی پخپله ددی قافلې مشري وکړي او تر پنجاب ورسره روان و. په لاره کې چا ورته د اګرې د دربار خبر راوړوچې باچا ترې ناراضه دی او په اړه یې شک من دې چې په بلخ کې یې سستي وکړه او جنګ یې ورته ونه ګټلو. د سزا په توګه شاه جهان په قنوج او کالپي کې د بهادر خان د جاګیر او پرګنو د ضبط امر هم کړې و. دده لپاره دا د اندېښنې وړ خبر و. د پښتنو د بدرګه کولوکارېې خپل تره نېکنام ته وسپارلو او د خپل سپیناوي لپاره په تادئ اګرې ته روان شو.

هلته ده شاه جهان ته د جنګ حالات، د شواهدو سره بیان کړل خو هغه یې قانع نکړې شو. اورنګ زېب اوس هغه لوبه د پلار سره پېل کړې وه چې یو وخت شاه جهان د جهانګیر سره کوله. د ورونو او د هغوي پلـه ویانوپر ضد سازشونه اود پلار غوږونو ته غلط خبرونه رسول. بهادر خان د مېمنې د کلا په اړه د خپلې فېصلې دلایل او حالات باچا ته واورول. بیا د خپل ښه نیت او د تېرو خدمتونو د یادونې لپاره درېم ګړو او مشراو ته زاری وکړې او شپږو میاشتو کې دی جوګه شو چې شاه جهان قانع کړی. باچا ورته په قنوج او کالپي کې دده ضبط شوي جاګیر بېرته بحال کړو او د خلعت په ورکولو یې له دربار رخصت کړو.

ketabton.com - The Digital Library

د میرټ نه دوه دېرش میله ختځ په بهادرگړهه کې پخوا راجپوت اوسیدل او ددی نوم گڈهه تانتوا و. کله چې شاه جهان پر تخت کښېناستو نو بهادر خان ته یې دا سیمه د جاگیر په توگه ورکړی وه. دا یو شاړ او بی اباده ځاې و چې بهادر خان پکې د کلا په جوړولو لاس پورې کړې واو ددی د پورا کولو کار یې دلېر خان ته سپارلې و. دا ځاې یې بهادر گړه نومولې و. د بلخ نه په راگرځیدوده څو ورځې پخپلی نوي کلا کې تېرې کړې او بیا یې دا خپل ورور عنایت خان ته وسپارله. په بهادرگړهه کې اوسیدونکي پښتانه ،د عنایت خان د اولادونو نه دي چې هم دلته یې مقبره جوړه ده. عنایت خان پخپله هم د شپږو سوو عسکرو منصب دار او په بلخ کې یې په مېړانه ورته باچا منصب لوړ کړې و. عنایت خان د اورنگزیب په لښکرو کې ورسره مله و. دده سرکاري لقب دیوان عنایت خان و او ښاي ولوستې او هوښیار وځکه د دیوان عهده د وزیر سره برابر وي. دده د څلورو مېرمنو نه نهه اولادونه و او دده له مړینې ورووسته دده مشر زوې عالم خان د پلار میراث په ټولو مېندو برابر وویشلو. خو د هغه وروستۍ مېرمنه مړه وه او دهغې دریو زامنو ته یې پینځه بسوې زمکه د گوزارې لپاره ورکړه. په دی ناانصافي هغوي اعتراض وکړو او یو ورور یې په مرموزو حالاتو کې مړ شو. پاتو دوو ورونو د خپلې برخې زمکه خرڅه کړه او په پوټ کې مېشت شول. بهادر خان اودده ورونو د خپلو اولادونو ودونه پخپلو کې کړي واو دا دود تر ډېره نورو کورنیو هم پاللو.

د شاهجهان پور ښار باون محله (دوه پنځوس محلتونه) په اتر پردېش ایالت کې نوم لري. دا محلې، د پښتنو د بېلا بېلو ټبرونو پر نوم اباد دي او ځینې نومونه یې اوس هم پاته دي. بهادر خان خپله کورنۍ نوی اباد شوي ښار شاه جهان پور ته یوړه او هلته یې د بهادر گنج په نوم یو محلت اباد کړو. دلته د ودانیو سلسله په ١٠٥۴ ه کې پیل شوه او د ١٠٥٧ تر وروستیو پکې د پخو خښتو یو جومات او ورسره یو کوهې د اوبو لپاره جوړ شول. په جومات کې شیشه کارول شوې وه نوځکه عامو خلکوورته د کانچ (شیشې) مسجد نوم ورکړو. په دی یوه څلوریزه په فارسي ژبه لیکل شوې ده چې د جومات د جوړیدو نېټه (١٠٥٧ ه) پکې څرگندیږي.

شد مرتب بدور شاهجهان......دروطن دلکشا بهادر خان
مسجدوچاه ساخت خواجه بلند....سال تاریخ نغز شد بجهان

بهادر خان پخپل جاگیر قنوج او کالپي کې سرایونه، باغونه، او

ښایسته ودانۍ جوړی کړې. په قنوج کې د د شېخ کبیر بالا مزار یې پوخ او د زیارت کوونکو لپاره یې دالان جوړکړو. ددی په گومبده په یوه کتیبه دده نوم او ورسره لیکلې شعر تر اوسه لیدل کیږي. په اله اباد، لاهور، او زاړه ډېلي کې د بهادر پور نومې محلتونه ده اباد کړي و. بهادر خان د فارسي شعر هم ویېلو او د یو غزل مقطع یې داسی ده.

اې بهادردر جهان هر باغ داردمېوۍ.
مېوه باغ بهادر خنجروپیکان بود

(اې بهادر، په نړۍ کې ټول باغونه مېوې لري خو د بهادر د باغ مېوه خنجر او غشي لیندۍ و)

بهادر خان د یو څه مودې لپاره د بندېل کهنډ صوبه دار شو نو د سیمې انتظام ډېر په ښه توگه کاوو او هلته یې د ځاي خلکو غوښتنې په پام کې ونیولې. شاه جهان په دی راضي و ولې نه یې غوښتل چې هغه د خان جهان په شان اغېزه پیدا کړې. په شاه جهان پور کې د پښتنو ابادول په دربار کې د سازشونو نوي لړۍ پیل کړه. ځینو امیرانو د باچا پام دی ته راواړوو چې د روهېل کهنډ په شان پښتانه چې یو ځاې شول نو خپل حکومت به جوړ کړي. د ایران باچا په ١٠٥٨ ه کې کندهار د مغلو نه بیا ونیولو نو شاه جهان خپل زوې اورنگزېب د یو لوې لښکر سره ورواستاو. بهادر خان هغه وخت په ملتان کې صوبه دار و او دې یې هلته هم ددی لپاره ساتلې و چې د کندهار د نیولو پر وخت د اورنگزېب ملاتړ وکړي. بهادر خان د خپلو ځواکونو سره کندهار ته ولاړواو د کلاد نیولو لپاره یې د مورچو په کنستلولاس پورې کړ. د رجب په نولسمه نېټه په ١٠٥٩ ه (١۶٥٠ م) ناڅاپه دې د زړه له بندیدو مړ شو. دده ملگرو یې مړې شاهجهان پورته یوړو او هم هلته په بهادر گنج کې یې خښ کړو چې مقبره یې اوس هم شته. بهادر خان د څلور څلوېښتو کالو و او پخپل منصب ورته د کال پینځویشت لکه روپۍ معاش ورکړې کیدو.

اورنگ زیب له خوا تر ډېرو هڅو هم د کندهار دمغلو لاس ته ورنغلو او اخر شاهجهان چې هغه وخت په کابل کې و، د محاصرې د ختمولو امر وکړو. کله چې دې بېرته ډېلي ته ولاړو نو د بهادر خان زامن او خپلوان یې دربار ته راوبلل. د بهادر خان ټولې زمکې او جاگیرونه یې د هغه وارثانو ته ورکړل اوهاتیان (پیلان)یې ترې واخیستل چې شمېره یې د سلو نه زیاته وه. دده مشر زوې دلاور خان هغه وخت د پینځلسو کالو و. ده ته یې د یو زر عسکرو او پینځه سوه سپارو منصب او نورو ته یویشت اسونه

ketabton.com - The Digital Library

او پنځوس زره روپۍ نغدې د تسليت په توګه ورکړې. دده لس زامن وچې تر ټولو کشر عزيز خان نوميدو. دده مشرې زوې دلاور خان په کابل کې د پينځويشتو کالو په عمر کې مړ شو. نور زامن يې د اورنګزېب په پوځ کې شامل و او عزيز خان د نوي کالو په عمر کې مړ شوې و. عزيز خان ته د مغلو واکمنو له خوا، بهادر روهيله او چغتاي، خطاب ورکړې شوي و. دده له اولادونو ځينې اوس هم په شاهجهان پور کې ژوند کوي.

دلېرخان

د ميلادي کال ١٦٥٧ د سپرلي هوا توده شوې وه چې شاه جهان د تشي په ناروغۍ اخته شو. دده مشر زوې، داراشکوه يو عالم او دين دارکس خو په دربار کې يې ايراني شيعه ګانو تر اغېز لاندې و. بل زوې، شجاع الملک د بنګال حاکم ، درېم اورنګزېب د دکن اوتر ټولو کشر مراد بخش د ګجرات سيمه په لاس کې لرله. هم هاغسي چې توقع يې کيده. د باچا په څلورو زامنو کې واک ته د رسيدوسيالي پيل شوه. شجاع او مراد، دواړو په خپلوصوبوکې ځانونه د هند واکمن اعلان کړ. اورنګ زېب په دکن کې په ښکاره د واک اعلان نه وکړې خو په پټه يې د مشر ورور دارا شکوه پر ضد فعاليت پيل کړو.

څه موده وروسته، شاه جهان بېرته روغ شو نو د دارا شکوه په مشوره، خپلو دوو زامنو ته د سزا ورکولو لپاره يې لښکر جوړکړو. دلېر خان او نور سرداران چې دکن ته يې وراستولي و، بېرته اګرې ته راوبلل او د داراشکوه زوې، سلېمان شکوه په مشرۍ دا لښکر بنارس ته ورسيدو. هلته دوړاندې نه شجاع د ګنګا پر غاړه ورته خېمې لګولي وې. د سلېمان شکوه مشاور، راجه جي سنګه خبر و چې شجاع د عېش او ارام خوښوونکې ونو د يو ناڅاپي حملې مشوره يې ورکړه. د حملې پر وخت شجاع پخپلې کېړۍ کې ويده واو تر څو چې د جنګ لپاره يې ځان جوړو، دده پوځ ماته خوړلې وه. هغه وارخطا په يوې کشتۍ کې کښېناستو او پټني ته وتښتيدو. دده پوځ او توپ خانه د مال خزانې سره سلېمان شکوه لاس ته ورغلل. ددی بريالي توب لپاره د دلېر خان منصب درې زره پلي او درې زره سپارو ته ورزيات شو.

د دلېر خان خپل نوم جلال خان واو د پلار(دريا خان) د مړينې پر وخت دې د يولسو يا دولسو کالو و. ده د خپل ورور بهادر خان تر سيوري لاندې جنګي مهارت او زدکړې تر سره کړې. په ١٦٣٧ م کې دی خپل ورور بهادرخان له خواد شاه اباد، برېلي ، رام پور اوپه انوله کې د راجپوت او د پښتنو سره د جنګونو لپاره ورواستول شو او شاه جهان ورته نهو سوو پلو او د پينځو سوه

سپرو لومړي منصب ورکړی و. کله چې بهادر خان په بلخ کې بوخت و،نو د شاه جهان پور د ابادولوکار جلال خان پخپله غاړه اخستې و. د بلخ د پېښې نه وروسته کله چې باچا په قنوج او کالپي کې د بهادر خان جاګیر ضبط کړونو د جلال خان منصب لوړاو د دلېر خان د خطاب سره يې ددی زمکو فوجدار وټاکلو.

شاه جهان د دکن د نورو ښارونو د نیولولپاره اورنګزېب د هغه سيمې فوجدار وټاکلو نودکومکي پوځ په سر کې دلېر خان و. د شجاع د ناکام بغاوت نه وروسته، اورنګزېب خپل زوې معظم په دکن کې پرېښودو او په ګجرات کې د شهزاده مراد سره يو ځاې اګرې ته نږدې شول. ددوي د مقابلې لپاره داراشکوه پخپله متې راونغښتې، خو هغه په پوځې ډګر کې کمزورې و. د ښار نه څو ميله بهر په سخت جنګ کې داراشکوه ماته وخوړه او د ډيلي په لوري وتښتيدو. په دی جنګ کې ددلېر خان کشر ورور يوسف خان هم ووژل شو.

اورنګ زيب د اګرې ښار ونيولو، شاهجهان، خپله مشره خور جهان ارا او د کورنۍ نور غړي په کلاکې بندي کړل او پخپله د مشر ورور سره جنګ لپاره ډيلي ته ولاړو. د داراشکوه زوې سلېمان شکوه هغه وخت د پټنې نه اګرې په لوري روان و چې په لاره کې يې د پلار د ماتې خبر تر لاسه کړو. ده د راجه جې سنګه نه پوښتنه وکړه چې اوس څه وکړي. هغه ورته وويل چې پلار ته ورشه خو پخپله ورسره د تلو نه يې ډده وکړه اوڅرګنده يې کړه چې دې به د واک په دی جنګ کې د اورنګزېب مله وي. سلېمان په دی ناهيلې شو او له دلېر خان يې وپوښتل چې څه وکړي. هغه ورته وويل چې بېرته اله اباد او له هغه ځايه د ګنګا د سيند نه پورې غاړه، دده د ورور اباد کړې ښار شاهجهان اباد ته ورشي. هلته هر څومره کسان چې غواړي په پوځ کې به ورسره شامل شي. خو دلېر خان وربانديې دا شرط هم کېښودو چې هر څه به دده په خوښه کوي. شهزاده دده شرط وومنلو او په بله ورځ اله اباد ته د ورتلو اراده وکړه.

کله چې راجه جې سنګه ددی نه خبر شو نو دلېر خان يې راوبللو. هغه دده نږدې ملګرې او په عمر کې ترې مشر و. ده ته يې د مغل کورنۍ د چلن او دده د فېصلې تاوانونه ورپه ګوته کړل چې اخر به دده د کورنۍ په تباهۍ پاې ته رسيدل. دلېر خان يې اړکړو چې د کمزورې شهزاده پرځاې تکړه اورنګ زېب ته پت من ووسي. په بله ورځ سهار سلېمان شکوه ورته د اله اباد ته د تلو وويل نو دلېر خان ترې معذرت وکړواو د خپلوقواو سره هم هلته

پاته شو.

بيا د جې سنګه نه هم درې څلور ورځې وړاندې دلېر خان د متهرا سره نږدې د اورنګ زېب کېمپ ته ځان ورسوو او سريې ورته ټيټ کړو. اورنګزېب د سوغاتونوپه بدرګه دده منصب ورلوړکړو چې "پنج هزاري" شو. هغه ته يې لومړې دنده دا وسپارله چې شهزاده مراد (چې هغه وخت د اورنګزېب مله) و، ونيسي او د سليم ګړه کلا کې دې بندي کړي. دلېر خان هم دغسې وکړل او په انعام کې اورنګ زېب د لکهنو فوجدار وټاکلو. دده زوې جمال خان يې نايب صوبه داراو ورته يو زريز منصب ورکړو.

داراشکوه د ډيلي نه لاهور ته ورغلې او هلته د يو پوځ په راټولولوبوخت شو. دده زوې سلېمان شکوه د سهارن پور نه لاهور ته د تلو لپاره لارې لټولې او اورنګزېب دده د مخ نيوي لپاره پخپله پنجاب ته روان شو. ده ته نجوميانو وېيلي و چې د ١٠٦٨ هجري، د ذيقعد د يوې جمعې ورځ پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره مبارکه ورځ وه. خو اورنګ زېب سره وخت نه و. په ډيلي کې دده د پلار په نوم نوې ښار شاه جهان اباد او ددی کلا اوس جوړ و (داسيمه اوس پرانې ډيلي او لال کلا نوميږي) اورنګ زېب په دی کلا کې په شاهي تخت کښېناستو او د نوي حکومت اعلان يې وکړو خوميلمستيا او جشن يې وځنډول. د نورو سردارانو سره دلېر خان ته يې هم په دی موقع منصب اوامتيازات ورکړل. ده خپل يو لښکر دسلېمان شکوه د مخ نيوي لپاره سهارن پور کې د جمنا سيند غاړې ته ورواستول. خو سلېمان د اورنګ زېب له وېرې، د کشمير غرونو ته ووتلو اوپه سرې نګر کې تم شو. اخوا دارا شکوه د لاهور نه دجنګ لپاره روان شوی و خوپه مقابل کې د لوې لښکر حال په اوريدو خپل بل زوې سپهرشکوه يې ځان سره کړو او ملتان ته ولاړو. ده سره اوس د کور مېرمنې او نور غړي هم مله و او لکه د کډوالوخپل ژوند د ژغورلو په غم کې و. اورنګ زيب لاهور ته ورسيدو او هلته يې هم د خپل واک اعلان وکړو. له دی ځايه هغه دارا شکوه پسې ملتان په لوري روان شو خو خبر شو چې هغه سکهر ته تللې و.

په دی وخت کې د اورنګ زېب بل ورور شجاع د بنګال نه بيا سر راپورته کړونو اورنګ زېب د ملتان نه په تادۍ لاهور او ورپسې ډيلي ته ولاړو. داراشکوه پسې يې د خپلو تکړه سردارانو په مشرې يوه لښکر روان کړو چې دلېر خان هم پکې و. دوي په سکهر کې خبر شول چې داراشکوه د خپل کورغړي هم هلته

ketabton.com - The Digital Library

پرېښي او پخپله د معمولي خزانې سره ټهټه ته وتلې و. له هغه ځايه ده گجرات ته مخه کړه او دلېر خان په دی وخت کې د اورنگزېب پيغام تر لاسه کړو چې نور ورپسې ورانديږ مه ځئ.

شجاع او د اورنگ زېب تر منځ په اله اباد کې سخت جنگ ووشو اوشجاع يوځل بيا له مېدانه وتښتيدو. د دلېر خان لښکر په روپ بانس کې د باچا سره مخامخ شواو تر اجمېر ورسره ولاړل. تر هغې داراشکوه د راجپوتانه د هندوانو په مرسته او د گجرات د صوبه دار شاهنواز خان په ملتيا دويشت زروکسانوجنگي لښکر تيار کړې او په اجمېر کې يې خېمې ټک وهلې وې. دده سره د راجپوت جنگيالو نه علاوه لوی شمېر ايراني سرداران مله و. هغه خپله توپ خانه د اجمير په غونډۍ لگولې وه چې ښکته د اورنگ زېب په لښکر يې گولې ورولې. د اورنگزيب په لښکر کې يوسل او ځليرويشتو سردارانو کې د يو نه علاوه نور ټول پښتانه و. درې ورځې سخت جنگ روان واو د دلېر خان سره، د بهادر خان زامن همت خان، رنمست خان اودده نور ورېرونه مله و. باچا د فشار سره مخ و، خپل ټول سرداران يې راوبلل اوددوي غېرت يې را ننگوو.

په بله ورځ تود جنگ ونښتو او د دواړو غاړو مېړني ووژل شول . دلېر خان په لاس د يوغشي ټپ وخوړو،خو اخر جنگ يې وگټلو. دارا شکوه د شپې په تياروکې د خپل زوی سپهر شکوه سره گجرات ته وتښتيدو. اورنگ زېب د باره بستي د پښتنو منصبونه لوړ کړل او دلېر خان ته يې پخپله پنځوس زره روپۍ انعام ورکړې. ددی بري نه وروسته اورنگ زېب دډېلي په کلا کې د خپل باچا کيدو جشن جوړ کړو او په دواړو لاسونو يې سره، سپين او ملغلري خلکو ته وويشل. د مغل سلطنت پلاز د اگرې نه ډېلي ته کډه وکړه او شاه جهان د خپلې لور سره د کلا د يوې کړکۍ نه د تاج محل په ليدو د ژوند پاته کلونه تېرکړل.

اوس نوي باچا ته لومړې مخالفت په کور کې ودريدو. د اورنگ زېب زوی سلطان محمد چې د اله اباد نه پلار د شجاع سره جنگ له لېږلې و، خپل تره ته واوړيدو او هغه ورله خپله لور په نکاح کړه. شاهي لښکر دشهزاده د اتاليق تر څارنې بې سالاره پاته و. اورنگ زېب دلېر خان راوبللو چې ددی پوځ کومانده پخپله غاړه واخلي. د برساتونو په موسم کې د دواړو غاړو پوځونو کله په يو ځای او کله بل کې د کشتيو پلونه جوړول او اکمالات يې يوې او بلې خوا وړل. د شجاع د مرستې لپاره د ده مشر زوی زېن الدين د تازه کومک سره مله شو. د وړو وړو جگړو لړۍ روانه

وه چې يوه ورځ شهزاده سلطان محمد د خپلې مېرمنې سره د خسر (تره) له کېمپ د شپې راوتلو او په کشتۍ کې بېرته د خپل پوځ کېمپ ته راغلو. شجاع هغه وخت خپل کشر زوی بلند اختر ورپسې ولېږلو. د سيندونو اوبه ختلې وې او د غشو او توپو نه زيات جنگيالي په اوبو کې لاهو کيدل. هم دغسې يوې جگړې پر وخت د دلېر خان زوی فتح خان د يو زرو کسانو سره د سيندپه اوبو کې لاهو شو. د باغي شهزاده حال هم بد و او سر تندې يې نه لگيدو. اخر په بده ورځ له ټانده وتلو او جهانگير نگر ته يې مخه کړه. خو د اورنگزېب لښکر ورپسې و، تر څو دی د بنگال له خاورې ووتلو اوپه سمندر کې يو ټاپو ته ولاړو. له دی وروسته دا شهزاده د خپلې کورنۍ سره تري تم شو.

داسې ښاي چې اورنگزېب چې کله شهزاده و نو د پښتنو سره يې زړه سوي لرله. په يو ليک کې دې د شاه جهان په هغه فېصله حېرانتيا څرگندوي چې دده له خوا د يو پښتون افسر د منصب لوړلو مخالفت و. هم دا وه چې پخپل پوځ کې يې لوی شمېر پښتانه واخستل. دلېر خان د سپه سالار معظم خان سره د اورنگزېب لپاره زمکې نيولې او د هغه په امر بهار نه وروسته اسام لوري ته يې وروااستول. د اسام په لښکر کې رشيد خان (الله داد) هم شامل و. د کوچ بهار په گڼو ځنگلونو کې يې د پوځ د ورتلو لپاره لارې جوړولې او د پيلانو په زور لوی او زړې ونې يې له بېخه ويستلې. دلته زمکه د بارانونو له کبله نرمه او هر ځای ختې او ځنگلي بوټو ورته مخه نيوله. د اسام د راجه لرغوني کلا، د برهم پتر سيند پر غاړه يوې غونډۍ جوړه وه او هغې ته رسيدل يو ناممکن کار بريښېدو. په کلا کې پينځلس زره پوځ د توپخانې سره مېشت و او په سيند کې درې نيم سوه کشتۍ د دفاع لپاره ولاړې وې. د دی ځای خلکو کله چريکي جنگ كوو اوکله د ځينو سيمو راجگانو ورسره د جنگ پرځای روغه وکړه. د جمدهر نومې کلا ډېره پخه او چارچاپېره تري د اوبو خندق جوړ و. دلېر خان په يو پيل سپور له دی خندق تېر شو او په پينځو غشو ټپي شو خو د کلا د دروازې په ماتولو کې بريالې شو او مغل پوځ چې زياته برخه يې پښتانه و، کلا ته ننوتو. د پوځ مشر خان خانان (معظم خان) په دی بري دومره خوشاله و چې دلېر خان ته يې غېږه ورکړه. ددی ځای راجه خپل مال ، کورنۍ او د سلو پيلانو سره وتښتيدو او اسام په مغل واکدارۍ کې شامل شو. خو د بارانونو او د اوبو په زيات والي دلته په پوځ کې د اسهال او د ملاريا وبا گډه کړه. پخپله خان خانان هم ناروغه شواو څو ورځې پخپلې خېمې کې پروت و. د

ketabton.com - The Digital Library

اسام خپاره جنگیالو له دی گټه واخسته خودده پوځ ته د لوی زیان د اړولو جوگه نه و. د اسام راجه د صلح لپاره خبرې اترې پیل کړې او اخر د مغلو د شرایطو په منلو یې روغه وکړه چې یوه پکې مغلو ته څلور زره جنگیالو لښکر ورکول و. ددوو راجه گانو یوه یوه لور د باچا په نکاح کې ، شل زره توله (دوه نیم زره کیلو) سره زر، یو لک او شل زره توله (دولس نیم زره کیلو) سپین ، سره یې ورواستوي. ددی نه علاوه، پینځلس پیلان سپه سالار، او پینځه یې دلبر خان ته وروسپارل. په یو کال کې دننه درې لکه توله (شپږ دېرش زره کیلو) سپین زراو نوي پیلان په شاهي خزانه کې داخل کړي. بیا هر کال پینځلس پیلان دې ورته استوي. ددی نه علاوه د راجه څلور زامن به د شاهي پوځ سره د ضمانت په توگه په بنگال کې پاته وي. ددی هر څه ډېلې ته د اوړلو دنده د دلبر خان په غاړه شوه. خان خانان یو وارې بیا ناروغه شو او د بېرته تگ پر وخت په لاره کې مړ شو.

په دکن کې مرهټو اوس د سیوا جې تر مشرۍ لاندې د خپلواکۍ جنگ پیل کړې و او دده د ماتولو لپاره جې سنگه د څوارلسو زرو لښکر سره روان شوی و. دلبر خان ته هم ددی پوځ د ملتیا وویل شول او ده لا خپلې کورنۍ سره هم نه و لیدلي چې دکن ته روان شو. د دکن په پونه کې ده ته د لومړنیو دستو کومانده ورکړې شوه او دې د یوې خطرناکه درې نه دغشو او گولیو په باران کې د لښکر سره بره غره ته وختلو. د غره د پاڅه جوړ دوه کلا گان یې محاصره کړل او خپل دوه وربرونه مظفر خان او غېرت خان (د بهادر خان زامن) یې د دواړو کلا گانو په منځ کې د ډلگیو په مشري ودرول. په کلاگانو د توپو ډزې کیدې او د یوې کلا برج راپرېوتو نو دلبر خان ورباندې وختلواو مغل بېرغ یې پرې ولگولو. د سیواجي جنگیالو په مېړانه جنگ وکړو خو اخر روغې ته اړ شول. هغه پخپله جې سنگه په خدمت کې بې وسلې حاضر شو او کلا خوشې کولو ته یوه ورځ وخت وغوښتو. راجه جې سنگه ، د مرهټو مشر دلبر خان ته بوتلو او د هغه په وړاندې د روغې شرایط ومنل شول. په یوه کلا کې هغه وخت وو زره کسان چې ښځې او ماشومان هم و، دوي بهر راوتل نو دلبر خان سیواجي د لاس نه نیولې، راجه جې سنگه ته راوستلو اود خپل لوري نه یې ورته سوغاتونه ورکړل. سیواجي د کلا کنجیانې د سپارلو پر وخت وویل ، " د داسې پوځیانو سره جنگ عبث دې چې اورنگ زېب پرې سرلوړې دې. " ددی برې په انعام کې اورنگ دلبر خان د وو زرو عسکرومنصب دار کړو. ددی نه علاوه هم

ورته نور سوغاتونه چې یو پیل د سپینو زرو په ساز سمبال و ورکړل.

د مرهټو نه وروسته، اورنگزېب د بیجاپور(دکن) د واکمن علي عادل شاه ته پام وکړوچې په پټه یې د مرهټو ملاتړاو د مغلو سره د جنگ لپاره یې ورته پیسې ورکړې وې. خو په بیجاپور کې عادل شاه په کلا کې ځان بند کړې اوددی سیمې ټول د اوبو سرچینېو کې خاورې او زهر ژن بوټي اچولي و چې دښمن زیات وخت هلته پاته نشي. دلبر خان له ځان سره درانه توپونه نه و راوړي او په چټکۍ د نږدې سیند ته ولاړل او هلته یې قیام وکړو. د څو جنگونو نه وروسته د نورو سیمو د زمیندارانو نه د مالیې اود جنگ د نه کولو په بدل کې د تاوان او پیسو راټولو کار په کامیابۍ سره وکړل. د شاهي امر سره سم، دې به یو سیمې راجه ته پېغام ورواستوو او له هغه به یې سره زر، پیلان یا اسونه واخیستل او سرکاري اسناد به یې ورکړل . د دلبر خان دا تگ لاره د هغو پښتنو د رااړولو لپاره یو اغېز من گام و چې په دکن کې د مسلمان ریاستونو سره مله و. په دی وخت کې د بیجا پور نه لوې شمېر پښتانه سرداران د اورنگ زېب په ځواک کې د گډون لپاره واوختل او د دکن سیمې د واک توله نا انډول شوه. خو اورنگ زېب ته په دی وخت کې د پېښور یوسفزو پاڅون کړې و او هغه خپل زوې سلطان معظم د دکن نه لیرې او د افغان سیمو ته د تلو امر وکړو.

د دکن د جگړې سالار د گجرات ناظم خان جهان بهادر کوکلتاش ته وسپارلو. ده د دفاعي جنگ پلوي کوله او باچا ته یې وړاندیز وکړو چې د مرهټو د راتگ یا د حملو پر لارو دی پوځیان ودرول شي او هر وختې چې دوي حمله کوله، هم هغه ځاې به مات کړې شي. دلبر خان دا وړاندیز خوښ نه کړو ځکه هغه د مرهټو ځواک ماتول غوښتل او سپه سالار ته یې وویل چې په دفاعي جنگ به مرهټه نور هم پیاوړي شي. خو دده نظر ته چا درناوې ونکړو . ددی په پایله کې مرهټه هغو سیمو ته نه ورتلل، چې مغلوپکې کمین نیولې و، بلکه د غرونو او درو نه نویو لارو ته وتل او د مغلو د واک په سیمو کې به یې لوټ مار وکړو او وتښتیدل. ورپسې جنگونو کې مغلوډېر زیان وموندلو .

اورنگ زېب هغه وخت پخپله په حسن ابدال کې و او د دکن د جنگ لپاره یې فرمانونه لېږل. دلبر خان ته یې د سالهیر د کلا نیولو وویل چې مرهټو د مغل صوبه دار نه اخستې و. خو ددی کلا په محاصره کې د دلبر خان ډېر ملگري د ناروغۍ د لاسه مړه شول و اخر د باچا په امر محاصره پاې ته ورسیده. دی یې له دکن

ketabton.com - The Digital Library

راوبللو او د ملتان صوبه دار يې وټاکلو. څو موده وروسته خپل دويم زوی محمد اعظم يې ملتان ته او دلبر خان بېرته دکن ته ورواستول شول. ده څو مياشتې په دکن کې په چريکي جنګونو د مرهټو سره مقابله کوله او د فوجدار په حيث يې له باچا ،په ګولکنده د حملې امر واخيستو چې ددې والي قطب شاه د مرهټو مرسته کوله. په دی حمله کې دلبر خان په پيل سپور و چې د اور په يو غشي دده ګرېوان وسوځيدو او د بټکې په اوبو يې دا اور مړ کړو. دده محافظ چې شا ته ناست و ووژل شو. د بيجا پور واکمن پخپل مرګ مړ شو نو دده دوه اولادونه زوی او لور ، دلبر پخپلې سرپرستۍ کې واخستل او وروسته هغه شهزادګۍ د اورنګزېب زوی ته يې واستوله. په ګولکنده کې يې يو وزير وټاکلو خو د باچا دا خبره خوښه نشوه او خپل زوی معظم يې يو وارې بيا د دکن فوجدار وټاکلو.

د بيجا پور مسلمان واکمن، سيواجي ته خواست وکړو چې دده مرستې ته ورشي او د مغلو نه يې خلاص کړي. هغه د يو لوی لښکر سره روان و،خو په لاره خبر شو چې دده زوی سمبها جي ، چې پلار دده په حرکاتو ترې ناراضه و او د پناله په کلاکې بندي کړې و له هغه ځايه تښتېدلی او دلبر خان سره يې پناه وړې وه.

دلبر خان د سمبها درناوی وکړو، او د اعزاز په ورکولو يې يوه خېمه کې وساتلو. اورنګزېب ته يې پيغام ورواستوو چې که حکم وي نو زوی ته د مرستې په ورکولو د پلار سره يې وجنګوو ځکه دې د دننه حال نه خبر و او ډېر مرهټه به د سيوا جي نه زمونږ لوري ته راواړوي. باچا په دی وړانديز خط راښکلو او هغه ته يې امر وکړو چې دسمبها په پښو کې بېړۍ واچوه او ما ته يې د بندي په توګه راوليږه. دلبر خان سمبها ته د ژوند ضمانت ورکړې او خپل لوز ماتول يې نه غوښتل. سمبها ته يې داسې حالات جوړ کړل چې دې له خېمې وتښتيدو او بېرته پلار ته ولاړو. دلبر د بيجاپور کلا محاصره کړې وه او مرهټو د همير راو په مشري ددوي د محاصرې د ماتولو لپاره حملې پيل کړې. په دی سخت جنګ کې هغه د منګل سير کلا په نيولو کې بريالې شو.

د اورنګ زېب د هندو ضد پاليسۍ ډېر راجپوت دده دښمن کړل او دوی په اودې پور کې پاڅون وکړو. باچا لومړې خپل زوی او وروسې پخپله اودې پور ته ولاړو. محمد اعظم يې له بنګال او معظم يې له دکن راوبلل. دده وراره شهزاده اکبر د راجپوت هندوانو سره لاس يوکړو چې د تره په ضد پاڅون وکړي. خو اورنګزېب د لوی خطر نه راووتلو او اکبر ايران ته وتښتيدو. د راجپوت بغاوت

مشر د اودې پور رانا راج سنګه له باچا ښښنه وغوښته او د دلبر خان په سفارش رانا وبښل شو. سيواجي د برهان پور ښار د ورانولو وروسته په لاره کې مړ شو نو د اورنګ زېب پام د پښتنو قوت ته شو. د خپل يو زوی په بغاوت هغه ته خبرونه رسيدل چې اعظم هم دده په مخالفت کې لاس پښې وهلې.

دلبرخان يې له دکن راوبللو او هلته يې يو وارې بياخان خانان معظم بېګ کوکلتاش وټاکلوچې په پټه يې د مرهټو سره لاره وه. باچا د خپل زوی معظم سره برهان دکن کې اورنګ اباد ته ولاړو. دلبر خان هم هلته راورسيدونو باچا دخپل بل زوی اعظم پسې پيغام ورواستو چې د دلبر خان په ملتيا د بيجا پور نيولو لپاره اورنګ اباد ته راشي. د اعظم د راتلو انتظار کيدو چې د وړوکي اختر په دربمه ورځ ۱۰۹۴ هجري (۱۶۸۵ م) کې دلبر خان ناڅاپه پخپل خېمې کې په مرموزو حالاتو کې مړ شو.

دده د مړينې په اړه شکونه راودريدل. لومړې دا اوازه ګډه شوه چې اعظم له ده سره د شپې په خېمه کې ليدلي و او معظم ددی خبر پلار ته ورکړونو دلبر خان پخپله زهر وخوړل. بله دا چې باچاته به يې نيغه خبره کوله چې يو ډول خودسري يې څرګندوله نو ځکه يې وژلو. بل بيان داسې دی چې ده به يودرمل خوړل او يوه شپه دده وراره ورته د درملو پر ځای زهر ورکړي و. يو تاريخ وای چې اورنګ زيب د دلبر خان نه په وېره و ځکه دده زوی معظم (چې وروسته د شاه عالم په نوم د هند باچا شو) د پلار پر ضد بغاوت لپاره له دلبرمرسته غوښتې وه خو هغه انکار کړې و او په دی خبره ددوي تر منځ اړيکې خرې شوې . دلبر چې څه وخت باچا ته دا خبره وليکله نو هم هغه وخت ورته خپل زوی هم ليک ورواستاو چې دا افغان د بغاوت اور ته لمنه وهي. باچا په دی وخت کې تشويش کې شو. هر څه که و، دا يو حقيقت و چې د دلبر خان پخپل مرګ نه و مړ شوی. دده مړينه يوه معمه ده خو دده د شخصيېت کيسې تر اوسه ژوندي پاته دي.

دده مړې يې له اورنګ اباد د هردوي شاه اباد ضلع ته راوړل شو او دلته په هاغه مقبره کې يې خښ کړو چې پخپل ژوند کې يې جوړه کړې وه. دده عمر څلور يا پينځه شپيته کاله واو په قبر يې دا شعر ليکلی دی.

جلال داشت زروز ازل چو صدق ضمير
دلبر خان شده ز الطاف شاه عالمګير

اورنګ زيب له خوا په شاه ابادکې د انګۍ کهېره سيمه ، دلبر خان ته د جاګير په توګه ورکړې شوې وه چې ده پرې کورونه اباد

ketabton.com - The Digital Library

کړل. کله چې ده په شاه اباد کې د يو لوی جامع جومات په جوړولو لاس پورې کړو نو ددی نه په لږه فاصله، د هندوانو يو مندر هم جوړ کړو چې سنگهټ په نوم شهرت لري. دلته د اشنان لپاره يو پوخ تالاب دده مقبرې سره جوخت جوړ دی. ددی تالاب د ډکولو لپاره دلبر خان د دکن د نربده سيند نه چې د هندوانو لپاره سپېڅلی سيند دی، په ډېر مصرف اوبه راغوښتې وی. تالاب تر اوسه د نربده په نوم يادېږي او ددی پر غاړه هر کال يوه لويه مېله کيږي . د شاهي زمکو نه علاوه دلبر خان سره خپله زمکه هم وه چې وروسته د لکهنو نواب سعادت علي خان دده له اولادونو په زوره واخيسته.

د دلبر خان وو زامن و چې، کمال الدين، فتح معمور، چاند خان، دلدار ، الهه ديې خان، فتح خان، جمال خان، او درې لونه حسنه بي بي ، مستوره، او د دريمې نوم معلوم نه دی. دده له اولادونو ځينې تر اوسه په شاه اباد کې پاته دي.

داورنگ زېب حکومت په هند کې د غورځو پرزو دوره وه چې دهغه د مړينې نه وروسته هم روانه وه. د يوې اوبلې سيمې سرداران به د پيسو په اخستوکله يوې او کله بلې غاړې ته واوختل. د منصب خاوندانو باچا ته د رشوت په ورکولو د خطر ځايونو نه ځان بدل کړو.

په دکن کې جنگ وغزيدو او کله به مرهټود پيسوپه بدل کې روغه وکړه او کله مغلو. د هغه وخت يو سردار باچا ته وويل، ما ته د پينځو زرو لښکر راکړه چې دکن درته ونيسم. اورنگزېب ورته وويل، ددی لپاره زه بايد پخپله د پينځو زرو پټ من لښکر ولرم چې له تا ځان وژغورم. يو بل سردار ته چا په دکن کې وويل، چې دومره موده وشوه په دکن کې جنگ کوئ، ولې دا سېمې نه نيسئ، نو هغه ورته په ځواب کې وويل، که دا مو ونيولې نو بيا به مو اورنگزېب کندهار ته وروا‌ستوي چې هغه ورته ونيسو. پخپله اورنگ زېب يو وارې په ډاگه دا خبره وکړه چې دې په دکن کې پخپله ناست دې ځکه دده په غېر موجودگۍ کې يو سردار هم فعاليت نه کوي. هم دا وه چې اورنگزېب خپله پلازمېنه له ډيلي دکن ته يوړه او هم هلته د اتو اتياو کالو په عمر کې مړ شو. د هغسی جنگونو لړۍ تر اوسه روانه ده او هغه څوک چې د يوې يا بلې غاړې په لښکر کې په توده وينه جنگيږي، زيات وخت د دلبر خان په څېر په مرموزو حالاتو کې مري.

د باره بستي اوسني پښتانه

عارف محمد خان د باره بستي د ټولو پخواني کلي " بسي" اوسيدونکې دې. دده مشران داود زي او د پېښور سره نږدې دگيدړۍ دکلي نه ورغلي و. د پېښور سره نږدې د چارسدې په لاره دداودزو، يو لږ کلي اوس هم شته. بسي د گنگا په شمال ختيځ کې د سيند نه وويشت ميله لرې دې. لکه چې وړاندی مو وويل، دا کلي شېخ عيسا خان ته د شېر شاه سوري له خوا ورکړې شوې و. د بسي، لوې مېلمستون، بازاراو جومات اوس نړيدلي او زياتو خلکو ترې کډه کړې ده. د عارف خان کورنۍ دده د تعليم لپاره ډيلي ته کډه وکړه. د خپلوانو په اړه يې وويل چې تر اوسه پخپلو پخوانيو روايا‌تو ټينگ ولاړ دي. تر شلمي پيړۍ دوي د ښونځوتعليم ته په ښه سترگه نه کتل. هغه خلک چې پخپلواولادونو يې سبق وييلو، مجبوره و چې نورو ښارونو ته ورشي. هم دا ده چې دده کورنۍ ډيلي کې د اوسيدو فېصله وکړه . هغه کلي چې پخوا د يوې کورنۍ د خلکو کورونه پکې جوړ و، په ښاريو بدل شوي دي. د باره بستي د دولسوکليو پرځاې دلته نولس ضلع (اولسوالۍ) دي.

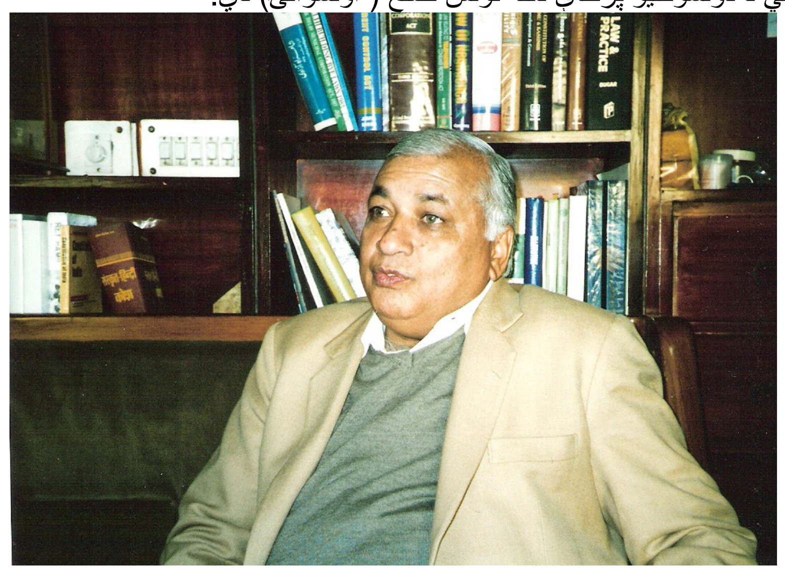

ketabton.com - The Digital Library

شاهد خان د بگراسي اوسيدونکې او مشر ورور يې مظفر خان نوميږي. دا کلې شيخ عمر خان بازيدخېل اباد کړې و چې مغل باچا جهانگير پر وخت دلته راغلې و. بگراسي کې دپښتنو دا کورنۍ په دريو برخو وېشلې ده او هم په دی ترتيب بگراسي هم وېشلې ده. لوېديځه برخه يې د شيخ عمر د لمسي په نوم حسېن خېل نوميږي، دوېمه يې " بيچ والې" يعني، منځني نوميږي او درېم يې " گړهي والې" (د گړۍ اوسيدونکي) دي. دشاهدخان پلرني کور هم هلته دې خو د تيرو څو کالو راهسې دی په ډېلي کې ژوند کوي. ده يو څه موده د حکومت نوکري کوله خو اوس کور ناست دي او د افغاني جرگې په نوم يې يوه ټولنه جوړه کړې ده. دې د خپل نوم سره د خان پر ځاې د افغان ټکې کاروي او علت يې داښيې، چې د خان توري غېر پښتنو هم د خپل نوم سره کارول پېل کړي دي. په دی خبره يې ډېر خفگان څرگند کړو چې د پښتنو پېژندگلوي به په دی نوم کېده خو اوس هر څوک ځان ته خان واي.

د باره بستي د پښتنو د خوي خصلت په اړه يې وويل دوي ډېر غاوره خلک دي . داسې فکر کوي چې اوس هم حاکمان دي. دوي د نورو قامونو د خلکو سره خپلوي، نه خوښوي، پخپل پښتونوالی ډېر وياړي، ژر په قهر شي او که بل څوک ورسره ښه چلن ونکړي نو دا نشي زغملی. ده د خپل مور کيسه وکړه چې په ډېلي کې يوه ورځ په کوڅه کې ترکاري خرڅونکې نه يې سودا کوله. په څه خبره دوي بحث پيل کړو. ناڅاپه دبقال له خولی ښکنځله راوتله . د شاهد خان مور ورته په مخ څو کلکې څپېړې ورکړې او د هغې ورځې راهيسې هغه بقال ددوې کوڅی ته نه راځي. يو وخت ددی ځاې پښتانه دومره غاورو چې يواځې سيدان به ورسره په کرسۍ کېناستې شول او نورو ته به يې ټيټې چوکۍ يا پر زمکه ځاې ورکوو. شاهد خان واي، چې د واده پر وخت د هند دود دې چې د هلک کورنۍ دناوې له کوره د جهېز غوښتنه کيږي، خو پښتانه دا يو عېب گڼي. واي چې په باره بستي کې پښتانه خپلو لوڼو ته هم د پلار په جايداد کې برخه ورکوي.

بگراسي او ددی شاو خوا سيمه کې پوخ سړک او برېښنا نشته او ددی علت ښاي داوي چې خلک خپله خپلواکي د لاسه ورکول نه غواړي. په دی کلو کې دوي اوس هم لکه د پخوانو زمکه والو ژوند کوي. کورونه يې حجری لري چې پکې سړي کښېني اودکلي شخړی پخپله هواروي. زيات تره سړي ټوله ورځ په حجره کې تيروي او ماښام خپلوکورونو ته ځي. د ورځې هم هغه سړې په کورکې وي چې ناروغه وي. د کور ښځې د مېلمنو لپاره چاې ډوډۍ پخوي. شاهد خان راته وويل چې په هندوستان کې د زرعي اصلاحاتواغېز د باره بستي په خلکو نه دی شوي ځکه ددوي د کلي زمکه لا پخوا په وړو وړو برخو وېشل شوې وه.

په باره بستي کې امونه ډېر کيږي. د مېوې د پخيدو پر وخت، له دی ځايه په زرگونو لارۍ اوس د ډېلي بازار ته ورځي .

د بگراسي يو بل اوسيدونکې اقبال احمد خان دی . ده سره سل اېکړه زمکه ده چې وربانډې د امونو باغونه دي . يو بل ورور سرفراز خان سره يې دا زمکه شريکه ده. ده وويل، ځينې پښتانه اوس هم د گنگا پر غاړه ښکارله ورځي چې واړه ځناورپکې موندل کيږي . اقبال خان واي زه پخپلی کورنۍ کې لومړې کس ووم چې دېرش کاله پخوا مې د حکومت نوکري وکړه . اوس تقاعد شوې او په ډېلي کې ژوند کووم. دی د بگراسي د نواب کورنۍ نه دې او د خان پور هغه پخوانۍ کلا چې اوس په نړيدو ده. ور ته په ميراث پاته ده خو دی اوس دومره توان نه لري چې هغه بېرته جوړ

ketabton.com - The Digital Library

کړي . ځکه خو هر کال په بارانونو کې ددی کلا یو دېوال یا چت راپرېوځي نودې ټرېکټر یا ټرالي په کرایه کړي، د غورځېدلو دېوالونو تیږي رابار کړې او ډېلي ته یې راوړي . دلته هغه د نوي کور په دېوالونو کې دغه تیږي او خټه کاروي. د اقبال خان کورنۍ ځینې اثار سمبال ایښي دي چې پکې د سیپ(صدف) رکابۍ او کتابونه شامل دي.

د باره بستي یو بل پخواني کلې، چندیانه د بگراسي نه درې میله لوېدیځ کې دې. دا کلې د شېخ عیسا زوې خضر خان اباد کړې و. بیا د خضر خان لمسي حسن دلته یوه گړۍ (کلا) جوړه کړه چې اوس هم د حسن گړۍ په نوم کنډوالې یې پاته دي. محمد صادق خان په چندیانه کې زمکې لري او واي چې دلته څلور محلتونه، حسن خېل، فتح خېل، یحیا خېل او کوټ واله (کلا لرونکې) نومیږي. دی په حسن خېلو کې وسیږي چې د باره بستي تر ټولو زیات شمېر وگړي پکې مېشت دي.

قېصر جهان د چندیاني اوسیدونکې ده، خو په بگراسي کې واده ده. واي، څو کاله پخوا هم کله چې د کور ښځې به بهر وتلی نو جامو د پاځه به یې سر نه تر پښو یوه سپینه چپنه اغوستې وه چې ورته تلک یا سرگاه واي. اوس ددی رواج کم شوې دې او یواځې سپین سرې مېرمنې یې په سروي. خو د واده پر وخت کله چې جینۍ د پلار له کوره روانیږي نو هم هاغسې یوه سپینه لوپټه یا څادروربانډی غوړوي. دا شېږ میټره څادر " سلیرگۍ " نومیږي. او نن سبا ښه گلکاري وربانډې شوي وي. د ناوې لپاره د سپینو زرو په گډون ، د غاړې لونگین هرو مرو جوړیږي. که هر څومره هغه د سرو زرو گاڼې ولري خو په دی لونگین کې سپین زرکارول شوی وي.

قېصر جهان راته د خپلې مشرې لورد واده عکسونه راښکاره کړل چې لونگینو امېل یې په غاړه و. د واده پر وخت د شاه زلمي د کمیس پرتوگ د پاځه واسکټ ضرور وي او په ځینو ځایونو کې پټکې (لونگۍ) هم په سروي. ناوې ته آرسي (د سرو زرو گوته چې شیشه پکې لگیدلې وي) هم ورکړې کیده خو اوس یې رواج ختم دي. د واده په څلورمه ورځ د ناوې د کور ښځې د ناوې د راوستلو لپاره د هغې خسرگنۍ کور ته ورځي. په دی وخت کې چهوارې(وچه خرما) او نوره مېوه وېشل کیږي. د هغې لور نسیم راته ویل " په دی وخت کې خلکو داسی چور گډکړی وي چې د یو بل د لاس نه چهوارې تښتوي او منډې تررړې وهي. د نکاح پر وخت دوي کونځلې او چینۍ (بورا) په مېلمنو

ویشي چې د پېښورد ودونو یو پخواني دود دي.

دوي دکویژدنې، واده او د ماشوم پر زیږیدو ډزی کوي. د جینۍ په زیږیدو یوه او د هلک لپاره دوه هوای ډزې کیږي. د مېلمنو لپاره د غوښې ښوروا پخوي چې د خمیره ډوډۍ سره یې خوري. دا ډوډۍ زیات وخت په تبخي یې پخېږي. لکه د نورو ځایونو دا ښوروا او ډوډۍ په یو لوې طشت یا خانک کې خوړل کیږي او دی خواړو ته " سرید" واي. په باره بستي کې په خاصو موقعو لکه اختر برات کې یو ډول خواړه چې " غړي" ورته واي ،هم خوري . خمیره ډوډۍ په یوه کاسه کې ماته کړي د پاځه پرې ایښېدلی شیدې چې پکې سوچا ژېړ غوړي او خواږه گډ شوي وي، واړوي بیا دا ډوډۍ په شودو کې ښه مېده کړي او په لاس یې خوري.

" بنولیا" یو بل خواړه دي . کله چې نوې پنبه (پاغونده) راشنه شي نو دا راټولوي او په اوبو کې یې خیشته کړي. له دی راوتلي شیری کې د پخولو پر وخت وریژې او شیدې د خواږو سره گډ کړي.

د یو بل دود په اړه قېصر جهان راته وویل چې که د ښځې مشر زوې مشر اولاد لور وي نو دا د خپلې نیا سره د لور په توگه اوسیږي. ددې مور هم خپله لمسۍ (غزاله) لکه د لور په شان ساتلی او لویه کړې اوواي، " زه د مور یوه لور وومه نو ځکه غزاله داسی ده لکه زما خور" . هغه نور ورونه خوېندې هم لرې خو د غزالی د سبق او د هغی د واده ټول لگښت د قېصر جهان مور پورا کړو. هغه واي پښتانه یواځې زمکه وال دي . په چندیانه کې نور ټول خلک د پښتنو زمکه والو په کورونو او یا په زمکو د کارونو لپاره اباد شوي دي. د هغوي په کورکې د هری کارکوونکي خپل مسلک معلوم وي. د ناینې کار پخلې او د نورو ټولو خدمت گارانو نگراني کول و ، مهتراني (صفاي کوونکې) کار ځاې جاروکول ، پاک کاري او خزلی بهر ووړل دي. چمیار هغومزدورانو ته واي چې غنم او نوره غله د خوراک لپاره پاکوي ، مصالحې ټکوي، ترکاري پرېکوي او کالي مینځي. که په کور کې غوا یا مېښه وي نو دا چمیار ساتي اود خانانو او ددوي مېلمنو ته ببوزې هم خوزوي. دا کار هغه وخت کیدو چې بریښنا به نه وه. گواله، گوالن. شېدې او له دی جوړ توکي لکه پنیر، ماسته او کوچ ورته راوړل. بهشتي د ورځې د استعمال اوبه کورونو ته راوړل خو اوس په کورونو کې نلکې لگیدلي دي. واده یا په خاصو موقعو اوس هم ډوډۍ بهر په حجره یا په مېدان کې پخوي او دا ډوډۍ

ketabton.com - The Digital Library

پخول او وېشول د "خان سامان" پر غاړه وي. په عامه توګه یوه پورا کورنۍ د یوې خان دکورنۍ په خدمت کې بوخت وي اودوي ته د کال وریژې ، غنم او نور د خواړو شیان ورکړی کیږي.

د باره بستي یو بل کلي خان پور نومیږي. او شیخ رکن الدین ته جهانګیر باچا له خوا ورکړې شوې و. خو کلي د هغه ورور یوسف خان اباد کړو. ددی کلي لویه کلا اوس په کنډ والو بدله ده او په میراث کې اقبال خان ته رسیدلې ده چې پورته یې زکر شوې دی. خان پور یوه لویه سیمه ده او پکې واړه واړه بې شمیره کلي جوړ شوي دي. د مغلو د واک په وروستیو کلونو کې دلته د جاټ " جټانو " حملې ډېرې کیدې . د هرې حملې پر وخت به د ټول کلي خلکو ورته مورچې ونیولې او دوي به یې وزغلول. دلته د امونو د باغونو په منځ کې یوه هدیره د " باغ ګنج شهیدان " په نوم اوس هم شته چې د هغو جګړو مړي پکې خښ دي. ددی کلي د خلکو مېړانه په سندرو کې وستایل شوه. د انګرېزانو پر وخت ددی کلي وروستي مشر عبد الطیف خان په څلورو جرمونو تورن شو. یو جرم یې دا و چې ده مغل باچا بهادر شاه ظفر ته د خپل ملاتړ لیک ورلیږلی و. دوېم دا چې د انګرېز په خزانه کې یې د زمکو مالیه ناوخته استولې وه، درېم دا چې په یو جنګ کې د انګریز مخالف د هندوانو ټهاکر بهیم سنګهه چې ده نیولې و، پخپله خوښه ورخوشې کړې و. څلورم دا چې د انګرېز د پوځ نه یوه فراري، حوالدار رحیم خان ته یې د څو ورځو لپاره ځان سره پناه ورکړې وه.

ددی جرمونو په سزا کې عبد الطیف خان یې تورو اوبو ته وروا‌ستولواو دده ټولې زمکې یې ضبط کړې. دده کورنۍ یې درپه دره کړه. وروسته دا نهه کلي یو بل کس سید میر خان ته د سردار بهادر د خطاب سره ورکړې شول. دی د میرټ اوسیدونکې خو مشران یې د پغمان نه هند ته ورغلي و. د ۱۸۵۷ م د پاڅون پر وخت سېد میرد انګرېزانو سره ډېره مرسته کړې وه نو دا زمکې د هغې خدمتونو یو انعام و.

د خان پورپه زاړه کلي کې د یو محلت خلک د یوکور غړی وي. د محلت د جوړښت نقشه د اس د نعل په شکل وي چې په دی نیمه داېره کې د تلو راتلو یواځینۍ لاره به یوه لویه دروازه وه. د دروازې دواړو غاړو ته به د دربان د ودریدو یا د کښېناستو لوړ ځایونه لکه د دکانچې جوړ و او هم دلته به حجره هم وه. چې سړي به پکې هر وخت ناست و . ښځوته په دی محلت کې د یو کور نه بل ته د تلو راتلو پورا ازادي وه او دوي بې له پردی پکې ګرځیدی شوی. د محلت په کوڅو کې که څوک ښځه روانه وه او

سړې ورته مخې ته راغلل نو سړې به مخ دېوال ته کړوچې ښځه تېره شي. په ځینو ځایونو کې دا دود اوس هم پاته دی. د خانانو ښځې به په ډولۍ یا چوپان او ورسته بیا په ټانګه (ګاډي)کې بهر تللی چې شا وخوا به ورته پردی ترلی وي. خو زیات وخت ښځې به د خپل محلت نه بهر نشوی وتلې . چمیاران او نورو ملازمانو ښځې به د کارونو لپاره بهر وتلې . د وخت په تیرېدو کله چې د کلو خلک یو بل سره خپلوي پېل کړې نو د ښځو بهر وتل هم زیات شول.

دمحلتونو د داسی جوړښت یوه ګټه دا وه چې هیڅوک به محلت ته بی له اجازې یا بی له شناخت نشو ورتلې . د خطر یا جنګ پر وخت سړي به د وسلو سره ددی کلا ډول محلت چاپېره ودرېدل. د محلت د لوې دروازې نه بهر په حجره کې جرګی کیدې او اوس هم کیږي . د محلت مشر چې محله دار ورته واي په جرګه کې ضرور ګډون کوي. د جرګی د رابللو حاجت د زمکې د شخړو ، د ودونو او یا کوم سیاسي بدلون پر وخت کیږي. اقبال احمد خان وویل ، نن سبا زمونږ جرګی یواځې د زمکې او د کورونو د لانجو د غوڅولو لپاره رابلل کیږي. خوکله ناکله په کلی کې اوسیدونکي د نورو قامونو خلک هم خپلې شخړې دی جرګوته وړاندی کوي.

په بګراسي کې د پښتنو کورونه د سلو شاو خوا دي خو اوس دنورو قامونو خلکو هم پکې کورونه جوړ کړي دي چې شمېره یې ښاي له پښتنو هومره وي. دلته د اس د سپرلي او د پټکي ترړل اوس هم رواج لري اویو وخت د اسونو ساتل عام و او ددی سیمې یو مهم کاروبارګڼل کیدو. اوس هیڅوک دادنده نه کوي او څو کورنیو، یو،دوه اسونه د واده ښادې لپاره ساتلي دي. اوس ښځې په ډولۍ یا تانګه کې نه بلکه په موټرو کې ځي راځي . ځینې ښځې اوس هم هغه سپینه بورقه په سروي چې پېښور کې به یې رواج و. د هند د وېش نه وړاندې خلکو پېښور ته تګ راتګ ډېر کاو.

صادق خان راته وویل چې ددوي کچه (خام) کورونو کې د لرګي چتونه و او په دېوالونو به یې کاګل کوو. په هر کور کې غوا ، مېښې ساتل کیدې او ځینو کورونو به خپل رتهه لرلو. رتهه د لرګي جوړ هغه ګاډې وي چې یو یا دوه غوایان یې راکاږي. د ښکار غوښې به کباب کیدې خو اوس د حکومت له خوا په ښکار بندیز دې. دلته په هر پخلي کې غوښه ارو مرو وي. ان تر دې چې دال هم د غوښې سره پخوي. ددی ټولو خلکو د خبرو نه داسې

ketabton.com - The Digital Library

معلوميري چې په هند کې د پرمختګ په لار دباره بستي پښتانه هم اړ شوي دي چې پخواني روایاتو ته مخه ښه ووايي. خو د مشرانو د برم او عظمت هېرول ورته ګران دي.

ليکلي سرچيني

١. افغان امرا او مغل. ١٥٢۶،١٧٠٧م. ريتا جوشي وکاس اداره ډيلي. ١٩٨٥ م چاپ. ١٢٨، ١٢٩، ١٣٣، ١٣٢،١٣٣، مخونه
٢. مغل امرا. محمد اطهر علی. ژباړه ، امين الدين. فيکټ بک لاهور. نېټه ناڅرګنده. مخونه ، ٢٧، ٢٨، ١٠٧،١١۴، ١١٥
٣. تاريخ خان جهاني و مخزن افغاني. خواجه نعمت الله هروي. ژباړه د ډاکټر محمد بشير حسېن. اردو ساينس بورډ لاهور. دوېم چاپ، ٢٠٠۴ م. مخونه ٣۴٥، ٣۴۶، ٣۴٨، ٣٥٠، ٣٥٥، ٣۶٧، ۴٠٥،
۴. يادګار سلف. يعنې تاريخ باره بستی افغانان. محمد عبېدالله خان. ١٩٣٩ م . ناشر. حجن سردار فاطمه خانم.ميرټ. دوېم چاپ ١٩٩٨م ډيلي. مخونه، ١۶٨.۴٧، ١٧٨، ١٨٢،٢٢٢، ٣۶٩، ١٨۶، ٣٧٠ ، ٣٧٥،٣٧۴.
٥. اکبرنامه. ايس . ايم برک. ژباړه، مسعود مفتي. علم و عرفان خپروني. لاهور٢٠٠۶ م. مخونه، ١١۶،١٢۴
۶. شاه جهان نامه. ملا محمد صالح کمبوه. ژباړه، ممتاز لياقت. سنګ ميل چاپ لاهور. ١۴٠ نه تر ١۴٧
مرکي
١. عارف محمد خان. د هند د هواي ليکو پخواني وزير
٢. شاهد خان . د باره بستي د افغان جرګي استاځي
٣. محمد صادق خان. د چندهياني اوسېدونکی.
۴. نسيم اختر د بګراسي اوسيدونکي و په ډيلي کې د جامعه مليه اسلاميه محاصله
٥. اقبال خان
۶. د باره بستي يو شمېر اوسيدونکي.
مننه ، د جواهر لال پوهنتون د يو شمېر محاصلينو، عايشه سنبل، مشکور محمد ، د ال انډيا رېډيوممتاز ولي، پوهنمله رحيمه او دبيو ګل

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English